

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAZAKİSTAN 2007 SEÇİM KAMPANYALARINDA GAZETE
SİYASAL REKLAMLARI**

Mansiya ZORMANOVA

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Baki CAN

İZMİR - 2012

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kazakistan 2007 Seçim Kampanyalarındaki Gazete Siyasal Reklamları**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

02/07/2012

Adı SOYADI

Mansiya ZORMANOVA

İmza

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 25/07/2012 tarih ve 19/8 sayılı kararı ile oluşturulan jüri Halkla İlişkiler ve Tanıtım anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Mansiya ZORMANOVA'nın aşağıda (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve aday 16/07/2012 günü saat 13.00'de süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

BAŞKAN
Yrd.Doç.Dr.Baki CAN

Başarılı

☒

Başarısız

☐

Düzeltilme (Üç ay süreli)

☐

ÜYE

Doç.Dr.Nilay BAŞOK

Başarılı

☒

Başarısız

☐

Düzeltilme (Üç ay süreli)

☐

ÜYE

Yard.Doç.Dr.Rabia UÇKUN

Başarılı

☒

Başarısız

☐

Düzeltilme (Üç ay süreli)

☐

Tezin Türkçe Başlığı : Kazakistan 2007 Seçim Kampanyalarında Gazete Reklamları

Tezin İngilizce Başlığı : The Newspaper Advertising in the 2007 Election Campaign in Kazakhstan

-
- * 1. Yüksek Lisans Tezi savunma süresi asgari 45 azami 90 dakikadır.
2. Tutanak (jürinin karar ve imzaları haricinde) **bilgisayarda** doldurulmalıdır.
3. **Tez başlığı (İngilizce ve Türkçe) mutlaka belirtilmelidir.**
4. Yüksek Lisans Tez savunmasında üyelerden en az birinin E.Ü.Lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğinin 17(2) maddesi gereğince **anabilim dışından** olması zorunludur.

İÇİNDEKİLER

TABLO VE ŞEKİLLER	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: KAZAKİSTAN’IN SİYASAL GEÇMİŞİ.....	3
1.1. Kazakistan’ın Genel Siyasal Tarihi.....	3
1.1.1. Kazak Hanlığı.....	3
1.2. Sovyetler Dönemindeki Kazakistan	12
1.2.1. Çarlık Rusya Himayesindeki Kazakistan	12
1.2.2. Çarlık Sonrası Dönem, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin oluşması	14
1.2.3. Sovyet Cumhuriyetleri’nin Birleştirilmesi ve Kazakistan	18
1.3. Kazakistan’ın Bağımsızlık İlanı	29
1.3.1. Kazakistan’ın Egemenlik İlanı	30
1.3.2. Geri Dönen İsimler.....	31
1.3.3. Kazakistan’ın Bağımsızlık İlanı ve Gelişmeler.....	32
1.3.4. Bağımsız Kazakistan’ın İlk Anayasasının Kabulü ve Gelişme Stratejileri.....	35
1.4. Kazakistan’ın Siyasal Partileri ve Seçim Sistemi	41
1.4.1. Kazakistan’daki Çok Partilik.....	41
1.4.2. Kazakistan’da Muhalefet.....	44
1.4.3. Kazakistan’ın Seçim Sistemi.....	47
2.BÖLÜM: GAZETE REKLAMI.....	54
2.1. Reklam ve Siyasal İletişim Kavramı	54
2.1.1. Siyasal Reklam Tarihi	55
2.1.2. Günümüzde Siyasal Reklam	58

2.1.3. Günümüzde Medya ve Gazete Siyasal Reklamları	61
2.2. Genel Anlamda Siyasal Mesaj Verme Yöntemleri	64
2.2.1. Mesajın Verilmesiyle İlgili Özellikler.....	64
2.2.2.Siyasal İletişimde Yöntemler	67
2.3. Kazakistan’da Gazete Reklamları	70
2.3.1. Bağımsızlık Öncesi Kazakistan Medyası	70
2.3.2. Bağımsız Kazakistan Medyasının Gelişme Yolları	71
2.3.3. Kazakistan Cumhuriyeti’nin Medya Araçları Hakkındaki Kanunları.....	72
2.3.4. Kazakistan’da Televizyon	74
2.3.5. Kazakistan Gazeteleri.....	75
2.3.6. Kazakistan’daki Siyasal Reklamın Oluşma Süreçleri	77
3. BÖLÜM: 2007 KAZAKİSTAN GENEL SEÇİM KAMPANYALARINDA YAYIMLANAN GAZETE SİYASAL REKLAMLARININ İÇERİĞİ	80
3.1. 2007 Kazakistan Parlamento Seçimleri.....	80
3.2. Gazetelerin Genel İçeriği.....	81
3.2.1. Araştırmanın Amacı	82
3.2.2. Araştırmanın Kapsamı.....	82
3.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	83
3.2.4. Yöntem	83
3.2.5. Reklamların Gazetelere Göre Dağılımı	83
3.2.6. Reklamların Partilere Göre Dağılımı	84
3.2.7. Reklamlarında Partilerin Diğer Partilere Karşı Tutumu	85
3.2.8. Reklamlarda Kullanılan Renklerin Seçmenlerin Tercihlerine Olan Etkisi	88
3.2.9. Reklamlarda Kullanılan Diller	91
3.2.10. Gazetelerin Dil Özellikleri	92
3.2.11. Reklamların Hitap Şekilleri ve Konuları.....	94
3.3. Karşılaştırmalar	97

3.4. Çıkarılan Sonuçların Değerlendirilmesi	100
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	111
Yararlanılan Diğer Kaynaklar	113
EKLER	114
EK 1: İncelemesi Yapılan Reklamların Yayınlandığı Gazete Örnekleri	120
EK 2: İncelemesi Yapılan Reklamların Orijinal Metinleri	123
EK 3: İncelemesi Yapılan Reklamların Çevirisi (Türkçe)	148

TABLolar VE ŞEKİLLER

Tablo 1.....	45
Tablo 2.....	84
Tablo 3.....	92
Şekil 1.....	85
Şekil 2.....	86
Şekil 3.....	87

ÖZET

Kazakistan 2007 Seçim Kampanyalarında Gazete Siyasal Reklamları

Gün geçtikçe gelişmekte olan ve kullanılması vazgeçilmez reklam kollarından biri, siyasal reklamlardır. Çağımızın siyasal kampanyalarını siyasal reklamsız düşünmek mümkün olmamaktadır. Demokratikleşme yolunu tutan tüm ülkelerde seçmenleri kendi tarafına çekmek ve onların güvenini sağlamak için seçime katılmakta olan aday veya parti kendi istekleri karşılığında onlara da birtakım ikna edici hitapta bulunmalıdır. İşte bu durum seçmenin adaylar ya da partiler arasındaki farkları belirlemekte ve reklamı verene göre doğru seçim yapmasında yardımcı olmaktadır. Çalışmamızın ana konusu olan 2007 Kazakistan Parlamento seçimlerindeki gazete siyasal reklamlarının içerik analizi yapılırken, Kazakistan'ın siyasal geçmişi öncelikli olarak incelenmiştir. Daha sonra siyasal reklam tarihi, onun günümüzdeki kullanım alanları ve Kazakistan medyası hakkında genel bilgi verilmiştir. Seçimlere katılan şimdiki iktidar partisi olan Nur Otan partisi ve muhalefet partileri olan Ak Jol, Aul, Patriottar ve JSDP partilerinin Kazak dilinde yayınlanan Egemen Kazakistan ve Rus dilinde yayın yapan Kazahstanskaya Pravda ile Svoboda Slova gazetelerine verdikleri reklamlarının içerik analizi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kazakistan Cumhuriyeti, Siyasal İletişim, Siyasal Reklam, Siyasal Parti, Seçim Kampanyası, Demokratikleşme Süreci.

ABSTRACT

The Political Advertising in the Newspapers in the 2007 Election Campaign in Kazakhstan

Political advertising is the one of the parts of advertising that is essential and goes from strength to strength. Nowadays we can't imagine political campaign without political advertising. In all countries which enter upon the path of democratization, during the election joined candidates or political parties to achieve their aims, to attract and provide confidence of electorate have to use the persuasive appeals. That situation helps to elector to understand differences between candidates or parties, and make decision in the judgment of advertiser. In this study which topic is content analysis of political advertising in the newspapers in the Kazakhstan's parliamentary elections in 2007, and during the research the political past of Kazakhstan was firstly investigated. Subsequently history of political advertising, it's nowadays ways of using, and general information about Kazakhstani mass media has been given. Content analysis of political advertising, of participated in the parliamentary elections parties which are current governing party Nur Otan and opposition parties Ak Zhol, Auyl, Patriottar and ZhSDP in published in Kazakh language newspaper Egemen Kazakhstan and published in Russian language newspapers Kazakhstanskaya Pravda and Svoboda Slova was done.

Key words: Republic of Kazakhstan, Political Relationship, Political Advertising, Political Party, Election Campaign, Period of Democratization.

KISALTMALAR

KC	Kazakistan Cumhuriyeti
UNİCEF	United Nations Children’s Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UNESKO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNDCP	United Nations Drug Control Program (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı)
İMF	İnternationale Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İBRD	İnternational Bank of Reconstruction and Development (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development (Avrupa Yeniden Yapılanma ve kalkınma Bankası)
ADB	Asian Development Bank (Asya Kalkınma Bankası)
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı)
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
OSK	Ortalık Sailau Komissiyas

GİRİŞ

Coğrafi olarak Çin, Rusya, Kırgızistan, Özbekistan ve Hazar deniziyle sınırları olan Kazakistan, Orta Asya'daki jeopolitik konumu ve sahip olduğu doğal kaynak sayesinde, bağımsızlığını kazanmasından itibaren büyük güçlerin ilgi odağı olmuş ve uluslararası politikada önem kazanmıştır. Kazakistan gösterdiği ekonomik büyüme ve diplomatik ilişkilerinin çok yönlülüğü ile Orta Asya'nın lider ülkesi olarak gösterilmektedir. Gerek ekonomik gelişmenin, gerekse de sosyal değişimin siyasal sisteme değişik yansımaları bulunmaktadır.

16 Aralık 1991 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı ilan edildikten sonra 28 Şubat 1993'te ilk Anayasa, 1995 yılı 30 Ağustosta da Yeni Anayasa ulusal referandumda kabul edilmişti. Daha sonra 1998, ardından da 2007 yılının 18 Mayısında değişiklikler yapılarak ülkenin son Anayasası yürürlüğe girdi.

Biz bu yüksek lisans tez çalışmamızda Kazakistan'da 2007 yılında gerçekleşen Parlamento seçimleri sırasında partiler tarafından gazetelere verilen siyasal reklamların içerik analizini yapacağız. Önce Kazakistan'ın siyasal geçmişinden bahsedilecektir. Bu bölümde, ilk önce Kazakistan'ın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni yönetimi altına geçmeden önceki siyasal yapısı ve yönetim sistemi incelenecek. Kazakistan da günümüzde bağımsızlığını ilan etmiş birçok Orta Asya ülkesi gibi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yönetimi altında idi. Bu da Kazakistan halkının kültürünü, sosyal yaşamını etkileyen unsurlardan birisidir. Dolayısıyla çalışmanın devamında Kazakistan'ın Sovyetler Birliği dönemindeki siyasal konumu ve yönetim sistemi ele alınacaktır. Daha sonra Kazakistan'ın Sovyetler Birliği dağıldıktan ve bağımsızlığını ilan ettikten sonraki yönetim sistemindeki gelişmeler, Anayasa değişiklikleri, demokrasi yolundaki gelişmeleri, siyasal partileri ve seçim sistemi üzerinde durulacak.

İkinci bölümde de gazete ve siyasal reklamların özellikleri, kuralları ve siyasal reklamların gazetelerde yayınlanmasının avantaj ve dezavantajları ele alınacak. Genel anlamda siyasal mesaj verme yöntemlerinden bahsedildikten sonra Kazakistan'daki gazete reklamlarından yola çıkılıp bu bağlamda Kazakistan'daki gazete siyasal

reklamlarının durumu hakkında bilgiler verilecek. Üçüncü bölümde ise bu bilgilere dayanarak Kazakistan'da 2007 yılında gerçekleşen Parlamento seçimleri sırasında gazetelere verilen siyasal reklamların içerik analizine geçilecek. İnceleme için seçim kampanyalarında siyasal reklamların yayınlandığı gazeteler kullanılacaktır. Kazakistan'da televizyon siyasal reklamları da yayınlanır, ancak gazete siyasal reklamları, partileri ve adayların fikir ve yapılarını gösteren yazılı-resimli belgelerdir. Aynı zamanda gazete siyasal reklamları, seçmenin oyunu kime vereceğini belirlemede etkili olabilecek katıksız, sansürsüz ve herhangi bir yoruma uğramamış yol gösterici belgelerdir. Belge niteliğinde olması, bağlayıcılığı ve yükümlülüğü de beraberinde getirir. İşte bu özelliklerinden dolayı gazeteler seçilmiştir. Ele alınan gazetelerin içerdiği siyasal reklamların ebadı, bu gazetelerde verilen siyasal reklamların sayısı, partilerin reklam vermede tercih ettikleri gazeteler, verilen reklamların içeriği ve bu reklamların partilere göre dağılımı gibi sorular yanıtlanıp, siyasi partilerin seçim sırasındaki diğer partilere karşı meyli de ölçülecektir. Seçim dönemlerinde siyasi partilerin gazetelere reklam vermek için kullandıkları gelir kaynakları da tespit edilecek. En son olarak da yukarıdaki bilgiler bir araya getirilerek 2007 yılında Kazakistan'da geçen seçim kampanyaları sırasında gazetelere verilen siyasal reklamlar bu veriler çerçevesinde değerlendirilecektir.

1.BÖLÜM: KAZAKİSTAN'IN SİYASAL GEÇMİŞİ

1.1. Kazakistan'ın Genel Siyasal Tarihi

Kazaklar, eski devirlerden beri Orta Asya'nın geniş bozkırlarında yaşamakta olan çeşitli Türk boylarının birleşmesi ve gelişmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. X. ve XVI. yüzyıllar arasında isimlerini muhafaza etmekte olan Sak, Üysün, Alan, Kıpçak, Kanglı, Dulat, Argın, Nayman ve Kerey gibi kadim Türk boyları zaman içerisinde Kazakları oluşturmuşlardır. Kazak kelimesine, eski devirlerde Kazaklarla ilişki kurmuş Çin, Arap, Fars, Bizans, Rus, Moğol ve Türk milletlerinin çoğunun kaynaklarında tesadüf edilmektedir. Kazak kelimesinin ortaya çıkışı ve manası hakkında çok çeşitli fikirler ortaya sürülmüştür. Bunlardan en yaygın görüşe göre, Kazak: hür, bağımsız, kimseye boyun eğmeden özgürce yaşayan topluluk manasına gelmektedir.

1.1.1. Kazak Hanlığı

Kazak Hanlığı, XIII. asırda kurulan Ak Orda'nın üzerine bina edilmiştir. Asıl kurucusu Cengiz Han'ın torunu Orda Esen'dir. 1227'de onun ölümünden sonra Batu Han Altın Orda'yı sağ ve sol kanada ayırmıştır. Ülkenin Batı kısmını kendisi idare etmiş ve Doğu kısmını ise ağabeyi Orda Esen'e vermiştir. Bu günden itibaren Ak Orda diye adlandırılan ülkenin merkezi şimdiki Balkaş gölünün etrafında yerleşmiş, sonra Sırdarya nehrinin boyunda yer alan Sıgnak'a değiştirilmiştir. Adı geçen şehir sonraki zamanlarda bir süreliğine Kazak Hanlığı'nın da merkezi durumundaydı. Daha sonra Ahmet Yesevî Hazretlerinin türbesinin bulunduğu Türkistan şehri ele geçtikten sonra, bu şehir başkent oldu ve Kazak Hanları ülkeyi buradaki Ak Saray'da oturarak idare ettiler.

1395 yılında ise Türkistan şehri Emir Timur'un hâkimiyeti altında kalmış, 1428'den 1456'ya kadar Ebülhayır'ın idaresinde olmuştur. İşte bu tarihten itibaren, yani XV. asrın ikinci yarısı Kazak Hanlığı'nın tarih sahnesine çıkış tarihi olarak geçmektedir. Ak Orda'nın son hanı Barak'ın oğulları **Janibek** ve **Kerey Sultanlar'ın** 1456'da Ebülhayır'ın yönetiminden kendilerine Uruğ (birkaç boydan birleşen topluluk) ve boyları yanlarına alarak Deşt-i Kıpçak'ın doğusundan Magulistan'a göç

etmesi, Kazak Hanlığı'nın kurulmasındaki ilk adımı attı. Başlangıçta Kazak Hanlığı'nın toprakları Batı Yedisu havaisi, Çu ve Talas nehirlerinin olduğu bölgeleri kapsıyordu. Tarihi kaynaklarda ise Kazakistan kelimesi ilk defa XVI. asırda bu bölgeler için kullanıldı.

Göçebe Kazak Hanlığı'nın yönetimi XV. asrın sonlarında zorlaştı. Genel olarak bütün Kazak hanlarının tek bir merkeze bağı olma isteklerinin olmaması, devlet içi güçler ile ayrı bir yönetim kurmaya çalışan yerli sultanlar meselesi ile uğraşmak zorunda kalındı.

Kazak toplumunda her zaman beyler (yönetici danışmanları) enstitüsüne büyük önem verilmiştir. Beyler günlük hukukî, hayatî ve ideolojik hizmetleri yürütmede önemli rol kazanmıştır. Göçebe demokrasi gelenekleri beyler, batırlar (kahramanlar) ile jiraular (şair düşünürler) yardımıyla çoğunluk halkın han hükümetini gözetmesine fırsat vermiştir. Kazakistan'da Doğu'ya özgü sınırsız emirliğin olmaması, ilk önce göçebe yaşam ile hükümet idaresini paylaşırmanın oldukça gelişmiş bu sistemine bağlıdır.

XV. asrın sonu ile XVI. asrın başlarında Kazak Hanlığı daha da gelişti. Kazakistan tarihine göre paha biçilmez bilgiler kaynağı sayılan Tarih-i Raşidi çalışmasında Kerey'den sonra hükümet idaresi **Burunduk**'a geçmiştir. Fakat Burunduk Han, yönetici olarak kendini yeterli derecede gösterememiş ve çok geçmeden tahttan indirilmiştir.

1511'de Janibek'in oğlu **Kasım** (1445 yılında dünyaya gelmiştir) tüm Kazak halkına han oldu. Tarihi verilerde onun hakkında "ünlü sultanlar ile meşhur bahadırların soyundan gelen" diye geçmektedir.

Araştırmacıların dediklerine göre, XVI. asrın ikinci yarısında Kasım Han Kazak topraklarının geniş bozkırlı bölgelerini tamamen idare etmiştir. Zamanında Janibek ile Kerey Hanların belirlemiş oldukları sınırlar tamamen Kasım'ın yönetiminde olmuştur. Onun zamanında uluslararası ilişkiler düzgün şekil kazanıp, Kazak Hanlığı Orta Asya ülkelerinin dışında o zamanlardaki Rus yöneticilerinden biri olan Knyaz Vasiliy ile de

diplomatik ilişkiler kurmuştu. Rusya ile olan bu ilişkilerinin sayesinde Kazakistan birçok Avrupa ülkeleri tarafından da bilinmeye başladı.

Onun yönettiği dönemde Kazakların iç siyasetinin temel kuralları kabul edildi. Bu temel kurallar belge şeklinde Kasım Han'ın yasalarının derlemesi olarak “Kasım Hannın Kaska Jolu” (Kasım Han'ın Ak Yolu) adıyla günümüze kadar gelmiştir. Ancak, en önemli olanı, o Kazak Hanlığı'nı güçlendirebildi, ülke sınırlarına Sırdarya kıyısındaki çok zengin ticaret şehirlerini dâhil etti ve ülkeye itaat edenlerin sayısını artırdı.

Kasım'ın ölümünden sonra XVI. asrın yirminci yıllarında taht adayları arasında büyük bir tartışma başladı. Kazak Hanlığı eski gücünü yitirmeye başladı.

Hanlığın yeniden canlanması XVI. asrın 40'lı yıllarında başladı ve bu dönem **Aknazar Han**'ın (Rusça verilere göre Hak-Nazar Han) ismiyle bağdaştırılır. 1535 yılında Nogaylar arasında olan Danila Gubin şaşırarak: “... Kazaklar güçlüdür, onlara Kalmaklar da teslim olduğu söylenir, Mamay ile Jusup Şah ve diğer beyler... kış boyunca Kazaklardan korunur” demişti (Ayagan, 2006).

Aknazar, kısa zaman içerisinde Maverâünnehir yöneticilerini mağlup etti, Buhara'da olan Djenkinson'un dediklerine göre, 1555-1558 yıllarında “güçlü ve çoğunlukta olan Kazak halkı” Özbekleri Taşkent'e sıkıştırmıştı. 1557 yılında İdil nehrinin kıyılarına kadar gelerek Nogaylarla savaşmıştır (Ayagan, 2006).

Aknazar Han, Kazak Devletinde babasının ölümünden sonra yönetime gelmişti. Babasının yönettiği dönemde ortaya çıkan 15 yıllık fetret devrinin zararlı sonuçlarını düzeltmekte büyük başarı sağladı. 42 yıllık saltanatıyla Kazak Hanlığı tahtında en uzun süre oturan han sıfatını alacak olan Aknazar, evvela Cüzler (uruğlardan oluşan Kazak boyları) arasında bir birlik tesis etti. Böylece kendinden önce hanlığı idare eden Tahir ve Buydaş Hanlar devrinde Hanlığın parçalanan siyasî otoritesini yeniden eski haline getirdi. Hatta Kırgızları da idaresi altına alarak, Kazak ve Kırgızların Hanı ünvanına da sahip oldu. Aknazar Han yönetim başında olduğu dönemde ülkenin iç ve dış siyasetinde belli derecede gelişme fark edilmektedir. O, Moğolistan yöneticilerine karşı Kazaklar ile

Kırgızların birliğini kurdu, Başkurtlar da bu dönemlerde Aknazar'ın yönetimi altındaydı.

Aknazar bu sırada durmadan Sibiry Hanı Köşim ile savaşıyordu ve destek için Rus yöneticileriyle birleşmişti. Köşim Han, Aknazar'ın darbesinden sakınarak Orta Asya hanlarının arasından kendine müttefik aramaya başlar. Ancak savaşta bu başarılar ekonomik gelişmelerle doldurulamadı. Aknazar göçebe imparatorluğa ait sadece eski gelenekler çemberinde hareket etti. Bu sırada ise komşu Rusya gün geçtikçe gelişmekteydi, sanayisini geliştirdi, deniz yollarını keşfetti ve ülke sınırlarını genişletmekteydi. Rusya'nın doğu sınırlarındaki etkin siyaseti, çok gecikmeden Kazak Hanlığı'nın yönetimiyle yüz yüze geldi (Ayagan, 2006).

1580 yılından sonra Aknazar hakkında hiçbir yerde bilgiye rastlanmamaktadır. Aknazar Han'dan sonra Kazak Hanlığı'nın yönetimini **Şıgay** Han üstlenir, fakat onun saltanatı iki yıldan fazla sürmedi. 1598-1599 yıllarındaki askeri hareketler neticesinde Aknazar'ın torunu **Tauekel** Türkistan'a, Taşkent'e, Fergana ile Samarkand'a sahip oldu. XVI. asırda askeri üstünlük ile yeni topraklar için Şaybani soyu ile durmadan savaştı. Kazan hanları, taraftarlarıyla birlikte Orta Asya hanlarının iç işlerine doğrudan karışıyordu.

Fakat XVI. asrın sonuna doğru Kazaklar için çok zor dış siyasi durum oluştu, İdil ile Astrahan Rusların yönetimine geçti, hanlığın Kuzey ve Batı bölgelerine Mangıtlar (göçebe Nogaylar) ile Başkurtlar çok sayıda göç edip yerleşmekteydi. Doğuda ise Jongar Hanlığı güçlenmeye başladı. Bunların hepsine ek olarak ekonomik dağınıklık, bölgelere ayrılmalar, yerli sultanların anlaşmazlıkları hanlık idaresinin zayıflamasına neden oldu.

Tauekel'den sonra 1598 yılında tüm Kazakların hanı **Esim** (Rusça verilerde İşim) oldu. Esim, ülke topraklarının bütünlüğünü korumaya bütün gücünü verdi. Aynı zamanda Esim, Altay ile Yedisu'ya yaklaşarak, Kazakları durmadan rahatsız eden Jongarlar'ı durdurmak için gücünü esirgemedi. 1629 yılında Jongar yöneticisi Ho Ürlük, Esil, Tobıl, Torgay ve İrgız nehirlerinin yukarı akışındaki bölgelerini eline geçirdi.

Jongarlar tarafından gelen tehlikeyi çok iyi anlayan Esim, askeri kuvvetlerinin büyük kısmını ülkenin Doğusuna yöneltti. Esim Taşkent'i yöneten Kazak sultanı Tursın ile özel anlaşma yaptı. Tursın Orta Asya'da kendi siyasetini yürütmeye, Esim ise Jongarlarla savaşmaya anlaşıyordu. Sultanların sınırsız sabırsızlıkları Kazak Hanlığı'nın kaderini çoğu zaman zor durumlara düşürmüştü. Esim Han ülkeyi yönettiği dönemde de öyleydi. Esim anlaşmazlıkları, sultanların arasındaki ihtilafları durdurup, Jongarların darbelerine başarılı karşılık gösterdi. Halk arasında "Esimnin Eski Jolu" (Esim'in Eski Yolu) adında ünlü kanunlar derlemesi Esim Han'ın ismiyle alakalıdır. O, uzun yıllar boyunca idare başında olmuş, Mahmud ibn Uali'yin bilgilerine göre 1628 yılında dünyadan geçmiştir.

Esim Han'dan sonra tahta oturan **Janibek** Han'ı, hanlık idaresinde ve Jongarlarla aradaki savaşı çözme çabalarında başarılı diyemeyiz ve Jongarlarla aradaki savaşların ağırlıklarını Esim'in oğlu **Jangir** taşımak zorundaydı. Jangir 1643 yılında az sayıdaki askeriyle Orbulak çatışmasında zaferi kazanmıştı.

Hanlık yönetimi 1680 yılında Jangir'in oğlu **Tauke**'nin eline geçti. Tauke Han, Kazak halkının kaderinin tehlikede olduğu Kazak tarihinin mühim bir döneminde ortaya çıkmıştır. Geri kalmış, dağınık, iç mücadele ve savaşlarla uğraşan; doğudan, güneydoğudan ve kuzeydoğudan silahlı Kalmuk askerlerinin saldırılarıyla erimekte olan Kazak halkını perişan eden Kalmuklar, bozkırların içlerine doğru girerek yeni saldırılarıyla geniş bölgeleri tehdit ediyorlardı. Sıdarya bölgesine ve batıya göç etmek zorunda kalan morali bozulmuş Kazak köylüleri, vermiş oldukları büyük kayıplara dayanmaya çalışıyorlardı. Böylece içerideki zorlukların üstüne bir de Kalmuklardan aldıkları ve çok kötü sonuçlar doğuran mağlubiyetler eklenmişti. İşte böyle bir durumda Tuke Han Kazakların manevi şehri Türkistan'da "Ak Keçe" üstünde yukarı kaldırılarak Kazakların tüm üç Cüzünün hanı olarak atanmıştı (Salgaraulı, 1992).

Tauke, bilgili siyasetçi ve adaletli diplomat olarak tanındı. O, halkın iç yaşamını düzene sokup "Beyler Kurulu"nu geliştirmeyi ele aldı. Tuke, kurulun yapılacağı yer ile kongrenin yapılacağı zamanı kararlaştırdı.

Tauke, bozkırda merkezi idareyi güçlendirmeye tüm gücünü verdi. Tauke Han yönetimi sırasında geleneksel Kazak hukukunun işlenmiş normları, “Jeti Jargı” (Yedi Yargı) kanunları hazırlandı. Yedi Yargı veya Han’ın adıyla bilinen Tauke Han Kanunu, sadece hukuk kuralları derlemesi değildir. Ayrıca göçebe Kazak toplumunun özelliklerini ve tanzim edildiği dönemdeki sosyal ve siyasi gelişmelerini yansıtmıştır. Bu kanunlarda ataerkil feodal toplumun temel şartları bir düzene sokuldu.

Tauke Han, iç siyasette elindeki tüm imkânlardan faydalanarak aşiretler arasındaki ihtilafı ortadan kaldırma ve halkı idare etmeyi kendisi için çok önemli hedef saydı. Merkeziyetçi Kazak devletini kurmada ilk mesele olarak Cengiz Han neslinden olan sultan, töre ve özel dereceye sahip hocaların Kazak toplumundaki hukuki durumlarını değiştirmeye özen gösterdi. Onun maksadı idari işlere her kesimden kabiliyetli, dahi kişileri çekmekti (Salgaraulı, 1992).

Tauke Han, 1686-1693 yılları arasında Rusya’ya elçilerini göndermişti. Bundan maksadı Kazak toplumunu ve onun zengin kültürünü Rus toplumuna tanıtmak, iki halk arasındaki ticari ilişkileri canlandırmak idi. Daha sonraları 1724’te Kalmuklardan darbe yiyerek, mağlup olan Tauke Han, Rusya ile dostluk ilişkilerini sağlamlaştırma ve ittifak kurmayı dış politikasının en önemli meselesi olarak kabul etti. Tauke bu dostluk münasebetini Kalmuklar tarafından işgal edilmiş olan Kazak topraklarını kurtarmak için I. Petro’dan yardım isteme aşamasına kadar ileri götürmüştü (Sozakbayev, 1994).

Ünlü Kazak tarihi araştırmacısı olan Levşin’in Küçük Cüz Kazaklarından Tauke Han ile ilgili aldığı bilgiler, Tauke Han dönemi Kazak tarihi açısından oldukça önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Kazaklar Tauke için şu ifadeleri kullanmışlardır: “ Bir zamanlar bizim halkımız da istikrar içinde yaşıyormuş; bir zamanlar bizim ülkemizde de düzen varmış; bir zamanlar bizim ülkemizde de kanunlar ve hukuk varmış”; Kazak halkının özleyerek hatırladığı o altın çağ, ünlü Tauke Han’ın hükümdarlığı dönemine denk gelmektedir. Kazaklar, Tauke Han’ın gerçekten de büyük bir deha olduğunu ve kendi tarihlerinde onun o zamanlardaki büyük hükümdarlarla eşit düştüğünü düşünmektedirler. İsyan eden boyları ve sülaleleri barıştıran Tauke Han yeni bir düzen getirmekle kalmamış, aynı zamanda Kazaklara çok sayıda kanun vermiştir. Kazak'lar Tauke Han’a "Az Tauke", "İnsanoğlu'nun Danışmanı" demişler. Bu han ülkeyi tek

merkezden idare etmek için, yeni idari reformları, idarecilik "Han Meclisi'ni", "Beyler Heyeti"ni kurdu ve kurallı bir yönetim sistemi uyguladı.

Tauke Han'ın 1718'deki ölümünden sonra değişik iç ve dış siyasi gelişmelerden sonra, Kazak Cüzlerinin jeopolitik durumu da önemli ölçüde değişti.

XVII. asrın sonu ve XVIII. asrın başında Kazak Hanlığı iç ve dış sebeplerden dolayı zayıfladı. Kazak hanları arasındaki taht mücadeleleri, her cüzdeki sultanların serbest hanlık kurmaya çalışması, birlik, beraberlik kavramının ortadan kaldırılması, bütünlüğün bozulması, parçalanması halkı ekonomik ve manevi yönden çöküntüye uğrattı. Askeri kuvvetler yok olmaya yüz tuttu. Bundan önce de Oyrat-Jongarlar ile Kazaklar arasında üç büyük savaş meydana gelmişti. Rus ve Çinlilerin destekleriyle Jongarlar Kazaklara saldırmaya başladılar. Bunun yanında, bir taraftan Kokan Beyleri de sıkıntı yaratıyorlardı. Buhara ve Hiva Hanları Kazakları köle etmeye çalışmışlar, Çinliler ise Jongarlara yardım etmişler, Ruslar bu durumdan istifade ederek Kazak topraklarına kendi kalelerini inşa etmeye başladılar. Kazak askeri kuvveti Jongar askerlerinden eksik değildi. Fakat hanlıklar arasında birlik ve destek yoktu, her cüz hanı kendi hanlıklarını korudu.

Mesela, Ulu Cüz savaştığı esnada öteki cüz hanları savaşa katılmadılar. Bu durumu iyice kullanan Jongarlar Kazak Hanlarıyla teker teker savaşma şansına sahip oldular. Kazak Hanlıkları birleşmek yerine teker teker Ruslara sığındılar. Kazak bozkırı boşalmaya başladı ve Kazak halkı nüfusunun yarısını kaybetti. Halk "Aktaban şuburundu"ya (baskın, sürgün manasında) uğradı. Bu asırlar Kazaklar için acı sonuçların olduğu yıllardı. Jongarlar Doğu Kazakistan ile Yedisu bölgelerini işgal ediyorlardı. Daha sonraki Jongar darbelerini engellemek, ancak birleşmiş Kazak askerlerinin -başta Abulhayır Han olmak üzere- kuvvetiyle gerçekleştirilir. O dönemdeki Kazak hanı **Bolat** Han kuzeye kaçır, onun ağabeyi **Sameke** Han Şieli bölgesinin yakınlarında Abulhayır'ın yönetimine geçer. Böylece Jongarlarla savaşmak için yeterli birliğin ve kuvvetin olmamasından 1728'de Ulu Cüz, 1731'de Küçük Cüz, 1734'te Orta Cüz Hanlıkları Rus hâkimiyetine geçerler.

Milli bir teşekkül olan her Kazak Cüzü'nün kendi istiklali uğrunda gayret ve çabalarına rağmen, birbirlerinden ayrılmaları ve parçalanmaları Türklerin siyasi kaderi üzerinde çok kötü tesirler yaptı. Kendi aralarındaki iç anlaşmazlıklar ve savaşlar Kazak Türklerinin birliğini tehdit ettiği kadar, Rus ordusunun Asya'yı işgalini de kolaylaştırmıştır (Gömeç, 1997).

Bu sıralarda Kazakların büyük düşmanı sayılan Jongarlar ise doğuda Ertis nehrine kadar uzanan Rusya sınırlarına ulaşır. Jongarlar, Rusya İmparatorluğu'na karşı savaşa hazırlanırken, 1727 yılında yöneticisinin ölümüyle bu savaş düşüncesinden vazgeçilir. Ve Jongar Hanlığı'nın yeni yöneticisi Galdan Seren askerini Çin'e karşı savaşmaya hazırlar. 1739 yılında Galdan Seren Çinle barış anlaşmasını imzalar ve askeriyle birlikte Kazak Hanlığı'nın yolunu tutar. 1740- 1743 yıllarında Kazaklara karşı savaşır.

İşte böyle bir savaş sırasında Jongarlar Sultan Abılay'ı esir alırlar. Fakat Rusya yardımıyla onu serbest bırakırlar. Bu olaydan sonra Sultan Abılay Jongarlara karşı kanlı savaşı başlar ve bu savaş Sultan Abılay'ın zaferiyle sonuçlanır. O, Kazak Hanlığı'nın başkenti Türkistan'ı, Güney Kazakistan ve Yedisu bölgelerini geri alır.

Abilmambet Han'ın ölümü üzerine, tahtın doğrudan mirasçısı olmamasına rağmen 1771 yılında **Abılay** Orta Cüz hanı olarak seçilir. Tahtın doğrudan mirasçısı olan Abilpayız'dı. Fakat Abılay'ın Jongarlara karşı savaşlardaki popülerliği ve aldığı kararları, Abilpayız'dan üstün gelmesini ve han seçilmesini sağladı. 1778 yılının 24 Mayıs'ında Katerina II. Abılay'ın Orta Cüz Hanı olarak seçildiğini doğrulayan belgeyi imzalar. Onun hükümdarlık ettiği dönemde Esil ile Ertis nehirlerinin kıyısında tarımcılık gelişti, çünkü Abılay Han göçmenliğe göre daha çok yerleşik hayata önem vermişti ve Kazakistan topraklarında ziraat işlerini geliştirmeye çalıştı.

Abılay Handan sonra idare onun torunu **Kenesarı** Han'ın (bazı çalışmalarda Han Kene olarak geçer) eline geçti. Orta Cüz hanı Kenesarı (Kine-Sarı) zamanında Kazakların istiklal mücadeleleri çok şiddetlendi. Kenesarı'nın etrafında yirmi bin silahlı insan vardı. Rus Çarına bir mektup göndererek Orta Cüz'de eskiden olduğu gibi hanlık sistemine dönülmesini istemiştir. Ruslar onun tekliflerini reddetti, o da Rus ticaret

kervanlarının Kazak topraklarından geçişini yasakladı. Kabile beylerinden oluşan bir Aksakallar Meclisini meydana getirdi. Bozkırda sürgüne gönderilen Polonyalı esirlerin yardımını sağladı. Irgız ve Turgay bölgelerini tekrar ele geçirdi. 1844'te üzerine gönderilen Rus kuvvetlerini bir kez daha mağlup etti. Ruslar onunla barış yapmak zorunda kaldılar... Kenesarı 1847 senesinde Kırgızlar tarafından öldürölünce, Ruslara karşı Kazak Türklerinin mücadeleleri gevşedi (Gömeç, 1997)

Çarlık Rusyası İdaresinde Rus çarları, Kazak cüzlerini himayeleri altına aldıklarını ilan ettikten sonra, tahta çıkan Kazak Hanlarını tasdik etmeye veya bizzat kendileri tayin etmeye başladı. Himayesi altındaki hanların faaliyetlerini, bölgedeki Rus görevlileri vasıtasıyla kontrol etti. Böylece Kazak Hanlarının halk içinde itibarı kalmadığı gibi Hanlık da yıkılmaya yüz tuttu. Ancak Kazak hanları ve beyleri Rus idaresine karşı zaman zaman isyan etmekten de geri durmadı. Fırsat buldukça Rus kalelerine hücum ettiler.

Böylece XIII. asırda kurulan Ak Orda ulusunun devamı olan, 1456'da tekrar meydana gelen Kazak Hanlığı XIX. asırda son buldu. Kazak Hanlığı'nın yöneticileri yukarıda isimleri geçen hanlarla sınırlı kalmıyor. Adı geçen hanlar, Kazak halkı için gerçekten önemli faaliyetlerde bulunmuş ve sınırlarının muhafaza edilmesi için mücadele etmiş idarecilerdir. Kazakları yöneten toplam hanların sayısı farklı literatürde farklı sayıda gösterilmektedir. Onlardan birindeki listeye göre Kazaklarda 20 civarında han yönetime gelmiştir.

Kazak Hanlarının listesi:

1. Kerey Han 1465- 1474
2. Janibek Han 1474- 1480
3. Burunduk Han 1480- 1511
4. Kasım Han 1511- 1522
5. Mamaş Han 1522- 1523
6. Tahir Han 1523- 1533
7. Togum Han 1533- 1538
8. Aknazar Han 1538- 1580

9. Şıgay Han 1580- 1582
10. Tauekel Han 1586- 1598
11. Esim Han 1598- 1628
12. Janibek Han 1628- 1643
13. Jangir Han 1643- 1652
14. Batır Han 1652- 1680
15. Tauke Han 1680- 1715
16. Kayıp Han 1715- 1718
17. Bolat Han 1718- 1729
18. Abilmambet Han 1739- 1771
19. Abılay Han 1771- 1781
20. Kenesarı Han 1841- 1847

1.2. Sovyetler Dönemindeki Kazakistan

1.2.1. Çarlık Rusya Himayesindeki Kazakistan

Abılay ve Abılhayır Hanların idaresinde Kazak güçleri, 1728 ve 1729 yıllarında Jongar saldırılarını durdurarak geri püskürttü. Ancak bu, Jongar tehlikesini tamamen ortadan kaldırmıyordu. Buna çare arayan Küçük Cüz hanı Abılhayır, Çarlık Rusya'nın himayesine sığınmayı uygun gördü. Çariçe Anna İvanovna, 19 Şubat 1731'de imzaladığı fermanla, Küçük Cüz'ü himayesi altına aldığını bildiriyordu. Bunu 1740 yılında Orta Cüz'ün, 1742'de Büyük Cüz'ün Rusya'nın himayesine girmeyi kabul etmesi takip etti. Rus çarları, Kazak cüzlerini himayeleri altına aldıklarını ilan ettikten sonra, tahta çıkan Kazak hanlarını tasdik etmeye veya bizzat kendileri tayin etmeye başladı.

Himayesi altındaki hanların faaliyetlerini, bölgedeki Rus görevlileri vasıtasıyla kontrol etti. Yönetimin bu şekline karşı düzenlenen isyanlar umulan ve istenilen sonuca eremedi ve ülke Çarlık Rusyası idaresinin yönetiminde kalmaya devam etti. Fakat Çarlığın yönetimi sadece bunlarla sınırlı kalmadı. Aynı zamanda Rusya'nın kendi toprakları içinde zenginlerle fakirler arasındaki toprak ve arsa sorunlarını

çözmek için gerçekleştirdiği göç politikası da vardı. Ve bu göç sadece Rusya sınırları içinde değil, o zamanlar Rus Çarlığı'nın yönetimi altında bulunan ülkelere kadar uzanmaktaydı. Çünkü o zaman halkın zengin kısmı yoksulların arsalarını satın almakla meşguldü ve dolayısıyla bu durum yoksulları daha zor durumlara sokarak geçinmelerini zorlaştırmıştı. Sürekli yoksul ve fakirlerin başkaldırıları gerçekleşiyordu.

İşte o zaman Çarlık yönetimi büyük bir politik adım atmaya karar verdi: 9 Kasım 1906'da o zamanki Başkanlar Kurulunun Başkanı P. A. Stolypin zenginlere toplu toprakları satın alma, fakir ve yoksullara ise Rusya'nın kenar bölgelerine gönderme, oralardan arsa satın alma ve göç etme hakkındaki kararnameyi çıkardı (Aljanova & Tulemisova, 2008).

Stolypin'in bu reformu hem Çarlık için, hem halkın zengin kısmı için uygun olup, hem de ezilen yoksulları da tatmin etmişti. Bu hareketler Rus topluluğundaki baskı ve gerginliğin geçmesini sağlamıştı. Yer yerde Rusya'nın kenar bölgelerine göç edenlerin ödüllendirileceği hakkında öğütler vardı ve bu göç esnasında en çok Kazakistan sınırlarına göç edilmişti. Özellikle 1905- 1910 yılları arasında Kazakistan topraklarına göç edenlerin sayısı çok büyük rakamlara ulaşmıştı. Göç politikasının yeni akımları her zaman yasalara uygun olarak kararnamelerle destekleniyordu. Bu kararnameler her seferinde göçmenlerin yeni akımını motive ediyordu. Böylece 1902 ile 1908 yılları arasında Kazakistan topraklarına 1 milyondan fazla göçmen yerleşti. Bununla birlikte bu göç politikasına Çarlık yönetimi tarafından maddi destek de veriliyordu.

1906 yılından itibaren Çarlık yönetimi her sene yıllık göç sonuçlarının ve ilerideki verimli Kazak topraklarının ele geçirilmesinin konuşulduğu özel toplantı düzenliyordu. Bu göç, en çok Kazakistan'ın kuzey, doğu ve güney doğu kısımlarında gerçekleşmişti. Buralarda bu günlerde de o zamanlardan kalma Rusça yer, meskûn yer, köy vb. isimleri saklıdır. Bu politika ilk başta Rusya sınırlarındaki zenginler ile fakirler arasındaki toprak sorunlarını çözmek amacıyla başlamış daha sonra ise göç eden halka gittikleri ülkelerdeki verimli, hayvan ya da tarım işleri için uygun toprakları vererek, yerli halkı sıkıştırma ve kendi yönetimini güçlendirmek amacını gütmüştür.

Böylece gün geçtikçe çoğu Rus, bir kısmı da Ukraynalı, Tatar, Başkurt olan göçmenlerin çoğalması, toprakların azalması göçebe Kazak halkını sıkıştıran büyük bir sosyo politik sorundu. Yeni gelen göçmenler Kazak topraklarını almakla yetinmedi, onlardan ucuza hayvan satın alıp, daha sonra onları başka yerlerde iki katına satarak para kazanıyorlardı, bütün verimli toprakları sahiplenmişlerdi, bedavaya aldıkları topraklar için Kazak halkından vergi topluyorlardı. Tabi bu durumda yerli halk zaman geçtikçe nasıl bir baskı altında kaldığının farkına varmaya başladı.

Kimi Kazak köylerinde Çarlık'ın bu uygulamalarına karşı başkaldırı ve isyanlar ateşlenmeye başladı. Bunun farkına varan Çarlık yönetimi yerli halkla ilgili kurallarını sıkılaştırmaya başladı. Bu uygulamalara göre göçebe Kazak halkı arasında sıkı gözetim yer alacak ve onların arasında halkı kalkındırmaya ya da gözünü açmaya çalışan bireylerin olduğu durumlarda onları derhal toplumdan uzaklaştırma kararlaştırılmıştı. Bu devrimci hareketlerin tarımsal karakter taşıdıkları tartışmasıdır.

Ancak daha önce uzun ve zor gelişim yolundan geçen Kazak topluluğunun devrimci savaş tecrübesi yoktu. Bu hareketlerde en çok topraklara el konulmasına karşı, vergilere karşı ve yerli yönetimin ihmaline karşı yönelik konular yer alıyordu. Fakat bu hareketler sadece yazılı mektup, şikâyet, istek, çok seyrek olarak talep etme ve gösteri halinde geçerdi. Ancak 9 (22) Ocak 1905'teki "Kanlı Pazar" ve daha sonraları Rusya sınırlarında geçen devrimci hareket ve başkaldırıları hakkındaki haberler Kazak topraklarına hızla yayılarak yerli halkın da arasında devrimci zihnin uyanmasını az da olsa sağladı. Bu ilk başta Çarlık'ın toprakları ele almasına karşı başlayan isyanlar, daha sonra sınıf ve milli azad edilme hareketlerine dönüştü. Bundan sonra Kazakistan'ın hemen hemen her bölgesinde Çarlık Rusyası'nın idaresine karşı yapılan isyanlar yer almaya başladı ve o isyanlarda halk başında bulunan isimler ise Sırım Datulı, Kenesarı Kasımulı, Mahambet Ötemisulı vb. idi (Aljanova & Tulemisova, 2008).

1.2.2. Çarlık Sonrası Dönem, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin oluşması

Bundan sonraki Rusya sınırlarında oluşan genel politik kriz ve yönetimi eline almaya hazır muhalefetin oluşması, I. Dünya Savaşı'nın getirdiği kargaşa, işsizlik, finansal ve banka sistemlerinde oluşan iflas, yoksulluk 1917 yılında gerçekleşen Ekim

Devrimine neden oldu. Tabi buna bakarak Ekim Devrimi'nin boş yerde çıkmadığını görebiliriz. Geçici hükümet kendisinin ülkeyi bu krizden çıkaramayacağını gösterdi. Çarlık'ın devrilmesiyle oluşan bu durum genel halkın kızgınlığına ve isyanlarına uğradı. İşte bu zamanki çoğunluğun havasını en iyi Bolşevikler yakaladı.

27 Ekim 1917'de açılan "İşçi, Köylü, Asker Sovyetleri Tüm Rusya II. Kongresi", geçici hükümetin devrildiğini, tüm ülkede iktidarın İşçi, Köylü ve Asker Sovyetlerince üstlenildiğini, Lenin başkanlığında Halk Komiserleri Konseyi'ne (Sovnarkom) hükümet yetkilerinin verildiği 20 milyon seçmen adına açıklandı.

Onların sloganları basit ve anlaşılırdı: "Savaşa karşıyız!", "Toprakları köylülere!", "Fabrikaları işçilere!", "Çalınanı çal!", "Ne zengin, ne fakir!", vb. Gerçekte ise devrimin temel gücü, hegemonyası işçi sınıfı değildi, kapitalizmin kabusundan bıkan marjinal çoğunluktu. Artık bütün yönetim Bolşevikler ile Lenin'in elindeydi. Bütün güçler otoriter rejimin ve yönetimin güçlendirilmesine yönelikti.

Çok güçlü bir ülkenin temel taşı oluşuyordu. Onda yasama, yürütme ve yargı yönetimi politik yönetime itaat ediyordu. Artık parti, tek yöneticiydi. Tek partili ülkede tüm yönetim tekeldeydi. Sadece yönetim neyin yayınlanacağına ve neyin konuşulacağına karar veriyordu. Ancak buna rağmen işçi ve köylü toplumu için en önemli olan Kararname de kabul edilmişti. Kararname, toprakların, manastırların ve kiliselerin, öteki mülklerle birlikte toprak ağalarının elinden alınarak eşit biçimde halka dağıtımını öngörüyordu. 11 Kasım 1917'de Sovyet Hükümeti 8 saatlik işgünü uygulamasını karar bağladı. 15 Kasım'da ise Sovyet Hükümeti Çarlık Rusyası'nın sınırları içinde yer alan ulusların ve halkların deklarasyonunu yayınlayarak, değişik ulus ve halklar arasındaki ayrıcalıkları ve sınırlamaları ortadan kaldırdı: uluslara ve halklara tam hak eşitliği, egemenlik ve kendi kaderlerini özgürce belirleme hakkının tanındığı açıklandı.

Barışın sağlanmasıyla birlikte Sovyet Rusyası'nın iktidar organları da kurulmaya girişildi. Bu örgütlenmede en yetkili kuruluş Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'ydi. Onun seçtiği Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi (Başkanı Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetler Birliği'nin ilk devlet başkanı Sverdlov'du) lke çapında devlet örgütlenmesini eğgdml kılmakla, Halk Kongreleri Konseyi ise yasama ve yürütme erklerini kullanmakla görevliydi.

Sovyet Rusyası'nda yağayan halklar arasında eğit hakları gözetmek ve dostluğu kurup pekiştirmekle görevli kurul ise "Milliyetler Komitesi"ydi. Sovyet erkine karşı eski günlerin ya da değişik görüşlerden örgütlenmelerin yürütebilecekleri etkinliklere karşı ise, işçi ve köylü gönüllülerinden oluşan Kızıl Ordu kuruldu. Ancak yine de henüz yeni yönetim sabitlenmiş değildi. Yeni yönetime uymayanlar silah gücüyle bastırılıyordu.

Bununla birlikte 1918 yılının baharında ortaya çıkan Devrimin devamı sayılan sivil savaş vardı. Bu savaş çok yönlüydü, aynı zamanda yerli savaşlar vardı, köylüler ile asker, yani beyaz asker ile kızıl asker arasındaki savaş vardı. Kenar bölgelerde ise kendi etnik savaşları vardı. Ancak Lenin ile Bolşevikler savaş ve terörle krizden ıkılmayacağını iyi anlıyordu. İlk önce vergiler azaltılıp, normal ticari mal para ilişkilerine geçmek esasa alındı. Köylülere gıda vergisini ödedikten sonra gelirin kalan kısmını özgürce kullanma hakkı verildi, arsa kirası kaldırılıp, köylerin işçi alıştırma yasakları kaldırıldı. Bu yeni yönetimin uyguladığı NEP'in (Novaya Ekonomieskaya Politika = Yeni Ekonomik Politika) temel prensiplerindendi.

NEP genel olarak imkânsız gerçekleştirme fırsatını yarattı, ülke ekonomisini kısa sürede yeterli seviyeye ulaştırdı ve pazar ekonomisine dönüştürdü. Fakat yeni ilişkiler ve ekonomideki gelişmeler yönetimi tedirgin ediyordu, çünkü bu değişimler sözsüz vatandaşların politik özgürlüğünün temeli olacaktı. Sosyalizme olan bakışlar ise her şeye rağmen değişmiyordu: "NEP'in terörizme son verdiğini düşünmek büyük bir hatadır. Biz teröre tekrar döneceğiz, ekonomik teröre de" deniyordu.

Yönetimi, bankaları, diktayı kullanarak NEP'i taarruza geçirdiler. Bu da daha sonra 1923, 1925, 1928 yıllarındaki krizlere neden oldu. Devamında ise Stalin Sosyalizmi modeline geçiş vardı. Onlarca yıl ekonomi alanında ve toplumsal politik yaşamda "g" alternatifinin ruhu vardı.

Bu süreçte 1917 yılının Kasımında seçilen ve çoğunluğunu sosyalist devrimcilerin oluşturduğu Anayasal Kurucu Meclis, Sovyet Hükümeti'nin çıkartmak istediği kararnameleri onaylamayı reddetmeye başladı. Bunun üzerine Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nin kendisine verdiği yetkiye dayanarak, ülkede yeniden bir ikili erk döneminin yaşanmasına izin vermemek ve hükümetin aldığı kararların bir an önce yürütmeye sokulabilmesini sağlamak amacıyla Kurucu Meclis'i 19 Ocak 1918 Kararnamesi'yle feshettiğini açıkladı.

Aynı süreçte **Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti** kuruldu. Sovyet Hükümeti, ülkedeki ekonomik çöküşü önlemek için öngördüğü bir dizi kararı uygulamaya koydu. İlk ağızda uygulamaya koyduğu bu önlemler arasında başta devlet bankasındaki kaynakların denetlenmesi olmak üzere bankaların devletleştirilmesi, işçilerin çalıştıkları işyerlerindeki denetimi öngören işçi denetimi sistemi, bu çerçevede yabancıların mülkiyetinde olanlar da içinde, yüzlerce firmanın devletleştirilmesi, demiryolları ve denizyollarının kamulaştırılması, tüm ana buğday depolarının devletleştirilmesi, dış ticarete devlet tekelinin uygulaması; ülkenin iç ve dış antlaşmalarının iptali gibi, daha sonra savaş komünizmi olarak adlandırılacak uygulamaların ilk adımları vardı.

Bunun yanı sıra işçilerin ve köylülerin kültürel düzeylerinin yükselmesi için yoğun bir eğitsel çabaya girişildi. Çalışma karşısında yeni tutumu, sosyalizme özgü insanı yetiştirmenin olmazsa olmaz koşulu olarak gören Sovyet Hükümeti, bu yolda yaratıcı yarışma, gönüllü çalışma gibi öncü uygulamaların yanı sıra çalışmanın maddi ve manevi özendirilmesi ilkelerini ortaya attı. Sanayi alanında çalışma disiplinini yükselten, böylece üretimi artıran önlemler alındı.

1918 yılının Temmuzunda Tüm Rusya Sovyetleri Beşinci Kongresi, Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi Başkanı Sverdlov ve Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin'in katkılarıyla hazırlanan Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin ilk Anayasası'nı kabul etti. Anayasa, federatif devlet sisteminin kabulünün yanı sıra vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, toplantı ve örgütlenme özgürlüğü gibi kişinin hak ve özgürlüklerini ve bu özgürlüklerin eksiksiz kullanımını sağlayacak koşulların

hazırlanmasını karara bağladı. Çalışmayana ekmek yok ilkesi yurttaşların tümünün hak ve ödevinin çalışma olduğunu ortaya koydu. Sovyetlere üye seçme ve seçilme hakkı, ulus ve ırk ayrımı, cinsiyet, eğitim ve eğer varsa dinsel inanış gözetmeksizin, tüm yetişkin kadın ve emekçilere verildi. Seçmenlere, görevlerini yerine getirmeyen temsilcilerini diledikleri zaman geri çekerek yeni temsilciler seçme hakkı tanındı.

1.2.3. Sovyet Cumhuriyetleri'nin Birleştirilmesi ve Kazakistan

Sovyet Cumhuriyetleri'nin birleşmesi, 1917 ve 1922 yılları arasında süren Rus İç Savaşı geçici Rus Hükümeti'nin çökmesi ve Bolşeviklerin Petrograd'ı ele geçirmesiyle başlamıştı. Rusya, Millet Meclisi'nin Lenin tarafından dağıtılmasından sonra da şiddetlendi. Çarpışmaların çoğunluğu Kızıl Ordu olarak bilinen komünist birlikler ve Beyaz Ordu olarak bilinen antikomünist birlikler arasında gerçekleşmişti. Böylece savaşın galibi olan komünistler, 1922 yılında Sovyetler Birliği'ni kurdular.

1917'de ekonomisi ve siyasi itibarı artış gösteren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin güdümüne girmek isteyen çok devlet oldu. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, çevresindeki devletleri topladı. Bu birleşmelerin anlaşmalarında Vladimir Lenin'in imzası bulunmaktadır. 1920'den itibaren 10 senelik bir geliştirme programı izlendi. 30 şehirsiz elektrik santrali kuruldu ve halk eğitim aldı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği her bakımdan gelişmeye başladı. 10 büyük hidroelektrik santrali kuruldu. Plan 1931'de tamamlanmak üzere 5 yıl sürdü ve tüm Sovyet ülkeleri kalkındı.

Gerçekten de bu süreçte, beş yıl boyunca ayrı cumhuriyetler olarak varlıklarını sürdüren Ukrayna, Beyaz Rusya, Transkafkasya Federasyonu ve Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti birleşerek, 1922 Aralığı'nın son günlerinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni oluşturdular. Bu olayın sonucunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin genişleme anlaşması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne katılma anlaşması imzalandı. Bu anlaşmalar 1. Sovyet Delege Kongresi'nde onaylanmıştır: Mikhail Kalinin, Mikhail Frunze ve Grigoriy Petrovskiy anlaşmayı 30 Aralık 1922'de onaylamıştır. Bu birliğin Anayasası, 1924 Ocağı'nda toplanan Sovyet

Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Sovyetleri'nin İkinci Kongresi tarafından kabul edilerek yürürlüğüne girdi.

Bu süreçte Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Buhara ve Harezmi Halk Cumhuriyetleri Birlikten ayrı olarak varlıklarını sürdürmekteydiler. 1925 Şubatında yapılan Özbekistan ve Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Sovyetleri'nin Kongreleri, bu cumhuriyetlerin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne katılma kararlarını aldı. Mayıs 1925'te bu kararın SSCB Tüm Birlik Sovyetleri Üçüncü Kongresi'nde benimsenmesinin ardından, 1929'da Tacikistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, 1936'da Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, 1940'ta da Letonya, Estonya, Litvanya ve Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin üyesi, birlik cumhuriyetleri oldular.

Böylece ülke kendini Sovyetler Cumhuriyeti olarak ilan etti. O zamanlar Rusya'nın himayesi altındaki ülkeler özerkli cumhuriyetler olarak adlandırılıp, hepsi birlikte SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği adı altında birleşti.

1.2.3.1. Stalin Döneminde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

1.2.3.1.1. II. Dünya Savaşından Önce Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde “Büyük Temizlik” Yılları

1924'te Lenin ölünce partide önderlik mücadelesi başladı. Lenin vasiyetinde, Stalin'in genel sekreterlikten alınmasını istemişti, ama Stalin parti içindeki konumundan yararlanarak bu vasiyetin açıklanmasını önledi. Ekim devriminin önderlerinden olan Lev Troçki ile giriştiği mücadeleyi kazanarak 1929'da Troçki'yi sürgüne gönderdi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yönetimine egemen oldu.

Stalin, geri kalmış ve yıpranmış olan ülke ekonomisini güçlendirmek için sanayileşmeye öncelik veren bir politika benimsedi. Alınan beş yıllık planlarla bir yandan sanayi geliştirilirken, bir yandan da tarımsal üretim kooperatifleri ve büyük devlet çiftlikleri çevresinde örgütlendi. Sanayi sürekli olarak tarımdan aktarılan

kaynaklarla geliştirildi. Bu durumun yol açtığı zorluklar karşısında ortaya çıkan tepkileri Stalin, zor kullanarak bastırma yoluna gitti. 20’li yılların sonunda tam anlamıyla yönetimi ele geçirmiş totaliter sistem 40’lı-50’li yıllarda da aynı güce sahipti.

Kazakistan ve diğer Orta Asya ülkelerinin tarihini, toplumun o zamanki siyasal sistemi dışında düşünmek mümkün değildir. Bu sisteme insan özgürlüğünü ayakaltı etmek, onun hukuklarını göz ardı etmek, onları siyaset ile devlet yönetiminden uzak tutmak gibi ters durumlar mevcuttu. Her türlü eleştiri ve karşı görüş şiddetle cezalandırıldı. 1936 yılındaki “Büyük Temizlik”te Stalin’e bağlılığından kuşku duyulan binlerce yönetici, subay ve parti üyesi görevlerinden alındı ve birçoğu öldürüldü.

Bu konuyla ilgili bazı ayrıntılar Stalin’in kızı Svetlana Allilueva’nın “Dvadsat Pisem Drugu” (Arkadaşıma Yirmi Mektup) adlı kitabında verilmektedir. Bu kitapta Stalin’in kendi yakınlarını, dost ve akrabalarını bile “halk düşmanları” olarak gördüğü, onları hiç ayırt etmeden sürgüne gönderdiği, hatta ölüm cezasına bile mahkûm ettiği yazılmaktadır. Fakat önemli bir ayrıntı daha, kızı tüm bu kararların babasının o zamanki sağ kolu, yardımcısı olan Beria tarafından telkin edildiğinin altını çizmektedir.

Babamın ona olan değil de onun babama olan etkisinden bahsetmem bir tesadüf değildir. Ben Beria’nın kurnaz, hain, küstah, utanmaz, amacından şaşmaz, katı, dolayısıyla babamdan daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Babamın zayıf noktaları vardı, o şüphelenebilirdi, o daha kanağandı, daha kaba, keskindi; o daha yalınçtı, onu Beria gibi açığöz biri kolayca kandırabilirdi. O, babamın incinmiş haysiyeti, ruhsal yalnızlığı, içindeki boşluğu gibi zayıf yönlerini çok iyi biliyordu; içindeki ateşi daha çok alevlendiriyordu, arkasından da tam bir doğu edepsizliği ile pohpohluyordu. Eski arkadaşlarının iğreneceği kadar pohpohlardı, aşırı derecede överdi, oysa onlar babamı eşit arkadaş olarak görmeye alışkındı... Beria, bizim ailemizin yaşamında korkunç bir rol oynadı (Allilueva, 1989).

Ama artık bu korkunç kararların kim tarafından alındığının bir önemi yok, nasıl olsa birçok suçsuz, masum insanlar haketmedikleri takdirde cezaya mahkûm edilmişti.

Yukarıda adı geçen “Büyük Temizlik” yıllarında tüm Orta Asya ülkeleri ve Kazakistan göz ardı edilmedi. Totaliter rejimin ülke için olan olumsuz yönlerini belirterek, halkı özgürlüğe kaldırmaya çalışan devlet ve toplum adamlarına “halk düşmanı” isimleri takılarak, onları toplumdan dışlama çalışmaları başladı. Bu yıllarda Kazak halkının birçok mümtaz şair, yazar, devlet ve toplum adamları aileleriyle birlikte sürgüne uğradı ya da ölüm cezasına mahkûm edildi.

Bu yapılanların hepsi de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin yönetimi altında olan, Rusya dışındaki tüm ülkelerin dilini, dinini, kültürünü ve tarihi özünü yok etme çabalarıydı. Tüm Türk halkları ikinci sınıf vatandaşlar olarak kabul ediliyordu ve bu durum o ülkelerin geleceğini tehdit ederek, onların yok olma tehlikesini ortaya koyuyordu.

Ülke içinde olduğu gibi ülke dışında da Stalin’i korkutan düşmanları vardı. Almanya’nın yönetimine gelmiş olan ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne düşmanlığını gizlemeyen faşist diktatör Adolf Hitler büyük bir ordu kuruyordu. Hitler’in ülkesine saldıracağından kuşkulanan Stalin, bu saldırıyı hiç olmazsa geciktirmek amacıyla Ağustos 1939’da Almanya ile bir saldırmazlık antlaşması imzaladı.

Ama bu antlaşma Haziran 1941’de Almanların Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne saldırmasını önleyemedi. Alman saldırısından bir ay önce başbakanlık sıfatını da almış olan Stalin, savaşta Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ordusunun yönetimini üstlendi. Tüm Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkeleri için olduğu gibi Kazakistan için de bu saldırı beklenmedik bir darbeydi. Tüm ülkelerden savaşa yararlı erkek ve gençler savaşa gönderildi. Kalanları ise -yani kadınlar, çocuklar ve yaşlılar- tarlalarda ya da fabrikalarda işçi olarak kullanıldı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkeleri bu savaşı Büyük Anayurt Savaşı olarak adlandırdılar. Böylece bu Büyük Anayurt Savaşı’na Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin her ülkesinden milyonlarca insan savaşa gönderildi ya da kendi iradesiyle savaş meydanına gitti. Dolayısıyla bu savaş ülkelerin ekonomisini ve toplumsal yaşamını büyük derecede etkiledi. Fakat bu zorluklara rağmen nihayet 1945 yılında Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetler Birliği'nin ordusu Berlin'e ulaşarak savaşı kendi galibiyetiyle tamamladı.

1.2.3.1.2. Savaştan Sonraki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, “Büyük Temizlik”e Devam

Sovyetler Birliği savaştan büyük ölçüde nüfus kaybıyla çıktı. Ekonomi, sosyal yaşam, kültür de bu olaylardan etkilenmişti.

Savaş yıllarında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yaklaşık 27 milyon vatandaşını kaybettiği bellidir. Ekonomiyi geliştirmek ve genel kalkınmayı artırmak amacıyla işçi güçleri yaşını doldurmuş ordu askerleriyle ya da toplum gelişmesini sağlayan mühendis, öğretmen, ziraatçı gibi meslek sahipleriyle dolduruldu. 1945 yılında ordu 8,5 milyon kişiye düştü (İstoriya Velikoi Oteçestvennoi Voynı Sovetskogo Soyuza, 1941-1945) .

Bunun dışında da yapılan birçok değişikliğe rağmen sanayiye eskisi gibi geliştirmek ekonomik siyasetin önemli prensibi olarak kaldı. Halkın maddi gereklerini karşılamak ise eskisi gibi arka planlarda kaldı. Bu durumda da iletişim araçları, gece gündüz demeden Sovyet halkı sadece 20 yıllık süreçte komünizmin ufkunu görecek diyen yalanları vatandaşların zihnine doldurmakla uğraştı. Bu “kusursuz geleceğe” ulaşmak yolunda işçiler dayanıklı olmaya, durmadan emek etmeye, tüm zorluklara rağmen sabırlı olmaya çağrıldı. Bu durumu kabullenmeyenler, nasihat araçlarının yalanına inanmayanlar ise sosyalizm işine karşı çıkanlar olarak suçlandı. Onlara sosyalizmi “karalayanlar”, “ideolojik sabotaj yapanlar”, “ulu gelire kuşku getirenler” diyen suçlar takıldı.

Kazakistan'da da tüm diğer ülkelerdeki gibi tek kişinin -Stalin'in- şahsına tapmak yaygınlaşmıştı. Hangi gelir olursa olsun onun yöneticilik kabiliyetine göre övölüp, eksikler ile büyük yanlışlara gözler kapandı. Bunların hepsi Kazakistan'ın toplumsal siyasi gelişmesini aksi yönde etkiledi. Her çeşit saçma sloganlar altında siyasi suçlamalar, yasaya uymamak, siyasi konumu ters kullanmak yaygınlaştı. Bu sistemin temel gücü olan Komünist Parti, sistemin tüm birimlerinin: Sovyet Cumhuriyeti'nin,

komsomolun, kooperasyonun ve diğer sosyal kurumların hizmetine üstün hâkimiyet gösterdi. Kalıplaşan geleneğe göre, parti organlarının toplum yaşamının tüm kısımlarına sınırsız hâkimiyet ile karışması partinin yöneticilik rolü olarak kabul ediliyordu.

Devlet organlarının huzurundaki meseleleri doğrudan çözerek ve ziraat, toplumsal-kültürel sorunları çözmeye toplumsal kurumları da güçlü bir şekilde çekerek, parti onların kendince hizmet göstermesine fırsat tanımıyordu.

Savaş sonrasındaki yıllarda da “halk düşmanları” ve “sosyalizm düşmanları”na karşı yoğun savaş durmadan sürdü. 20’li-30’lu yıllarda başlayan siyasal sürgün devam ediyordu. Siyasal sürgün ağına savaş sırasında çeşitli nedenlerle düşman tarafından esir edilen binlerce asker de düştü. Birçok “teşhir edilen” işler arasında elden yapılan “Leningrad işi”, “Doktorlar işi” vb. yer alıyordu. Hatta bazı işçilerin bilgi yetersizliğinden kaynaklanan fabrikalarda yer alan büyük-küçük kazalar da “halk düşmanları”nın hareketleri olarak değerlendirildi. Bu sözde düşmanların çoğu memleketinden ayrılarak, başka ülkelere göç etmek zorunda kaldı ya da zorla sürgüne uğradı. Onların gittiği ülkelerde onlara özel kamplar kuruldu. İşte bu kampların kurulduğu ülkelerin arasında Kazakistan da vardı.

Bunu sadece resmi veriler değil birçok edebi eserler de ispatlamaktadır. Allilueva’nın da eserinde birçok akrabalarının ya da aile yakınlarının Kazakistan’a sürgüne gönderildiği hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Ona (dayısından bahsediyor) soruşturma sonucunda on sene hapis cezası çıktı, Marusya yenge de aynı cezaya mahkûm edildi, ancak o kendi süresini Dolinsk’te, Kazakistan’da dolduruyordu...İvan Aleksandroviç, doğuştan olan nevrasteniye, onu ihtişamdan ta diplere kadar götüren, hapishaneye, arkasından da Kazakistan’a sürgüne gönderilmek gibi hayatındaki korkunç değişikliklere rağmen, adam olabildi...Polina Semyonovna Kazakistan’da geçirdiği dört senelik sürgünden yeni döndü (Allilueva, 1989).

Kazakistan siyasi sürgün kurbanlarını toplumdan uzaklaştırmak için ta 30’lu yıllarda kamplar ülkesine dönüştürülmüştü. Kendi memleketlerinden zorla göç ettirilen halklar Kazakistan dışında, diğer Orta Asya ülkelerine (Özbekistan, Kırgızistan), Batı

ve Doğu Sibirya bölgelerine yerleştirilmişti. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 'nin Milli Güvenlik Komiserliği'nin 1946 yılındaki Ekim ayındaki resmi verilerine göre zorunlu göç edenlerin sayısı 2 milyon 463 bin 940 kişidir, bunların arkasından da savaştaki galibiyete katkıda bulunan bazı ordu askerleri de sürgüne uğradı.

Savaştan sonra Sovyet insanları toplumda derin anlamlı, geniş çaplı değişikliklerin yapılması gerektiğini anlıyordu. Fakat onu idari sistem birçok ideolojik ve sürgünlük anlamı olan eylemleri kullanarak bastırıyordu. Buna rağmen 40'lı yılların ikinci yarısından 50'nci yılların başına kadar kalıplaşan yeni manevi ve siyasal durum hedefleri tamamen ortadan kaldırılmamıştı.

1.2.3.1.3. Stalin'den Sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde Gerçekleşen Bazı Değişiklikler

Stalin 1953'te ölünce iktidara geçen Hruşçev, 1964 yılına kadar hüküm sürdü. Stalin'in ölümü ve toplum hayatını demokratikleştirme yolunda onun yakın arkadaşı olan Beriya'nın hizmetten alınmasından sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde uzun yıllardır yer alan çok acımasız, halka ters yönetimin devri sona erdi. Bu olaylardan sonra demokratik yeniden yapılandırma sürecine biraz da olsa yol açıldı. Hruşçev, Stalin'in şahsı birçok komünistin öldürülmesine, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nden siyasi barınak aramaya gelen antifaşistlik harekete emekleri geçen komünistlerin yok edilmesine doğrudan suçlu olduğu hakkında şüphesiz deliller getirdi. Fakat Hruşçev'un Stalin siyasetini suçlamasına ve onun izlerini ortadan kaldırmaya çalışmasına rağmen, Stalin'den sonraki idare tamamlanmamış bir siyaset sürdürdü. Yıllar önce sürgüne uğrayıp, zorla göç eden halkların bir kısmına memleketlerine dönme fırsatı verildi, bazılarına ise bu hak tanınmamıştı.

Söz konusu dönemde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki demokratik hareket önemli derecede gelişmemiş idi. Halkın çoğunluğu hala parti kürsülerinden sıkça duyulan temelsiz varsayımlar ile boş vaatlere eskisi gibi inanıyordu. Başlayan siyasi reformlar idari sistemin ekonomik temelini değiştirmek bir yana, harekete bile geçiremiyordu.

Ham toprakları kısa sürede sürmek amacıyla Kazakistan topraklarına dışarıdan göç ederek gelen işçilere birçok kolaylıklar ve maddi destekler sağlandı. Ancak ülkenin milli özellikleri göz ardı edildi. Yerleşim yerlerindeki Kazak halkının gelenek göreneklerine, sanat eserlerine aşağılanarak bakıldı. Aynı zamanda Kazak okullarının sayısı azaldı, gazeteler kapatılıp, milli edebiyatın halk arasında yayılması yasaklandı. Bu bölgelere dış ülkelerden Rus, Ukraynalı vb. milletlerin gelmesi bölgedeki demografik ve dil durumunu çok etkiledi.

Buna benzer olaylar sadece Kazakistan topraklarında değil, tüm Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yönetimi altında olan ülkeler için ortaktı. Böylece 1964 yılındaki kararlardan başlangıç alan siyasi yön, eski reformlar sırasında gerçekleştirilemeyen bakışlar temelinde ortaya çıkmıştı. Merkez Komitesi'nin 1964 yılındaki Ekim toplantısında parti ile idare değiştirildi. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yüksek siyasi idaresi yöneticilerinin çoğu Hruşçev'u görevinden almak için gizli şekilde hazırlandılar. Hruşçev 1964 yılının 14 Ekiminde tatilde bulunduğu yerden çağırılıp hakkında suçlayıcı beyanname okundu. Bu çalışmaya birçok Kazakistan komünistleri de katıldı.

1.2.3.2. Stalin'den Sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

Hruşçev'tan sonra Merkez Komitesi'nin genel sekreterliğine Brejnev getirildi. Çok geçmeden Yüksek Kurul, Sovyet Hükümeti'nin başkanı olarak Kosıgın'ı seçti.

Ancak tarih tecrübesi komünist kuruluşun Komünist Parti programında belirlenen görevleri kendine özgü siyasi ve pratik kararlar bulamadığını gösterdi. Bu ise birçok sorunun cevabını yaygın sosyalizm düşüncesinde aramak gerektiğini önceden fark ettirdi. Sosyalizmi yavaş yavaş geliştirme düşüncesi siyasi hedefin temeline dönüştü.

Hayaldekini eldeki gibi göstermeye çalışmanın oldukça ilerlemiş görüntüleri Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 1977 yılındaki Anayasasında yer aldı. Merkez Komitesi'nin toplantısında 1977 yılının Mayısında kabul edilen bu Anayasa halk tarafından görüşülmeye sunuldu. 1977 yılının 7 Ekiminde Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetler Birliği Yüksek Kurulu'nun toplantısında Anayasa'nın metni kabul edildi ve bu gün "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Anayasa Günü" olarak adlandırıldı.

Aynı Anayasa daha sonra 1978 yılının 17 Martında kabul edilen Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Anayasası'nın temel taşı oldu. Halka referanduma sunulan Anayasa 20 Nisanda kabul edildi. Eleştiriler elbette göz ardı edildi çünkü onlar resmi toplumsal fikre "tüm halk görüşüne" aykırı geliyordu. 1970- 80'li yıllarda yönetici organlar tarafından Sovyetler görevini geliştirme hakkında kabul edilen onlarca karara rağmen olumlu değişiklikler olmuyordu, olamazdı da. "Devletleştirme" sürecine kurumlar, komsomol ve toplumsal kurumlar da dâhildi. Toplumsal kurumların parti devlet personeliyle bütünleşmesi onların özel temellerinin ortadan kalkmasına getirdi.

80'li yılların başına doğru resmi olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki tüm cumhuriyetlerde çok zor sosyo-ekonomik koşullar oluştu. Toplumun siyasi olgusu, ekonomik ilişkilerin eskimiş sistemiSovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 'ni krize yaklaştırdı. Krize neden olan durum, eski idarenin süresi dolmuş olan değişiklikleri gerçekleştirmedeki sadece çaresizliğinden değil, kabiliyetsizliğinden, tüm ekonomik hizmetin, toplumsal hayatın her tarafının, hatta vatandaşların özel hayatlarının merkezden yönetilmesinden; yasalara uymazlıktan; toplumsal siyasi hayatın önemli olayları hakkındaki açıklığın olmamasından net görünüyordu.

1.2.3.3. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde Gorbaçov Dönemi

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde köklü değişiklik ihtiyacı 1970 yıllardan sonra başlayan ve 1980'lerde had safhaya ulaşan sıkıntılardan sonra iyice belli olmuştu.

11 Mart 1985'te Leonid Brejnev'in ölümüyle boşalan Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi genel sekreterliği görevine seçilen Gorbaçov'un önündeki ülke tablosu hiç iyi değildi. İsrafin hâkim olduğu ülke ekonomisi alarm veriyor, ilim ve teknolojide göze çarpan bir gerilik fark ediliyor, sosyal adaletsizliğin yaygınlaştığı görülüyordu. Parti ve hükümet kademelerinde adam kayırma, rüşvet ve yolsuzluklar

yaygınlaşmıştı. Halkın hayat standardı düşmüş, alkolizm, hırsızlık ve fuhuş artmıştı (Kara, 2006).

Gorbaçov, kamuoyunun güvenini kazanmak amacıyla Afganistan'dan askerlerini çekti. Amerikalılarla silahsızlanma anlaşması yaptı, içeride ise Başkanlık sistemi ile partili sisteme geçmeyi başardı. Gorbaçov yeniden idari ve ekonomik yapılanmayı içine alan bir reformlar paketi (perestroika) ve her şeyin halkın gözü önünde açık yapılması anlamına gelen glasnost (açıklık) politikalarını uygulamaya soktu.

Aynı zamanda Kazakistan'da olaylar beklenmedik şekilde geliyordu. Yıllardır Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti yönetiminde olan D. A. Konayev'in kaderi daha önceleri olduğu gibi Kremlin'de kararlaştırıldı. 1986 yılının 16 Aralık sabahında Kazakistan Kompartisi Merkez Komitesi'nin toplantısı yapıldı. Bu toplantıda Konayev'in yerine Sovyet Cumhuriyetleri Komünist Partisi'nin Ulyanovsk il Komitesinin Sekreteri olan, ülkeye tamamen yabancı Kolbin getirildi.

17 Aralık 1986'da sabah Almatı'da dalgalanmalar başladı ve bu daha sonra Kazakistan'ın diğer şehirlerine de ulaştı. Kolbin'in idareye gelmesi eylem için sadece bir bahaneydi. Karışıklığa yıllarca görmezlikten gelinen olaylar neden olmuştu. Merkez Komitesi'nin kararına ilk olarak karşı gelen Almatı şehrinin genç üniversite öğrencileri ile işçileriydi. Eylem barışçıl ve siyasi şekildedeydi. Fakat idare ilk baştan gençlerle anlaşmaya varmak istemedi ve bu eylemi hükümet idaresi için tehlikeli sayarak onları ordu güçleriyle bastırmaya karar verdi. Merkez Komitesi'ne olayı yanlış yönden anlatan mektuplar gönderilip, yasadışı hareketlere yol verildi. Eylemi dağıtma sürecinde kürekler, eğitilmiş köpekler, su arabaları vb. kullanıldı. Geçerli tutuklama ve özel bölümlere gönderilen ve şehir dışına götürülenlerin sayısı 8,5 milyon kişiyi aştı. Olaya katılanlar hakkında dava açma sırasında birçok hukuk bozmalara yol verildi, soruşturma her zamanki gibi acele, uydurulmuş ve suçlama şeklinde geçti. Bu olay "Kazak milliyetçiliğinin görüntüsü" olarak değerlendirildi.

1.2.3.4. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Dağılması ve Birleşmiş Milletler Topluluğu'nun Kurulması

Kazakistan ve diğer Orta Asya ülkelerinde gerçekleşen benzer olaylar ve diğer birçok yönetim kusurları Gorbaçov'un reformlarına rağmen parti komitelerinin idare gücünü oldukça etkiledi. Gorbaçov'un ve onun yanında çalışan parti üyelerinin hareketleri eleştirilmeye başladı.

Yeni anlaşma yapma konusunda 1988 yılında ilk önce Baltık ülkelerinin milli demokratik hareketlerin vekilleri konuyu açtı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği milletvekilleri toplantısında bu konu görüşüldü. Kendi özgürlüğünü koruyarak, Baltık boyu ülkeleri, ondan sonra Ukrayna, Kırgızistan ve Rusya parlamentoları Milli Egemenlik Hakkındaki Deklarasyonu kabul etti.

1990 yılının Ekim ayında ise Kazakistan kendi egemenliğini açıkladı. Egemenlik hakkındaki deklarasyonu kabul ederek, Sovyet Cumhuriyetlerinin çoğu yasama ve yürütmenin ağırlıklı yönlerini belirtti. Ülkelerin kendi sorunlarını özgürce çözmeye çalışmaları birlik yönetimi arasında hak edilen anlayışa sahiplenemedi.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yöneticilerinin durumun ciddiliğini değerlendirip, anlamaya kabiliyetsizlikleri, ülke halklarının isteklerine uymamaları onların itibarını düşürdü. Rusya Federasyonu da egemenliğini ilan etti. Rusya "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin atardamarı" sayıldığından, onun egemenlik ilanı Sovyetler sistemi için ağır bir darbeydi, buna rağmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin geleceği hakkındaki mesele tamamen çözülmeyen, o büyük ülke olarak varlığını sürdürmeye devam etti.

Daha sonra Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti, Beyaz Rusya ve Ukrayna başkanları aralık ayının başında Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk'te buluştu. Bu ülke başkanları uzun görüşmeden sonra 1922 yılındaki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kurma anlaşmasının artık geçersiz olduğunu açıklayıp, (BDT) Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulması hakkındaki anlaşmayı imzaladılar.

13 Aralık 1991’de ise Orta Asya Devletleri ve Kazakistan başkanları Aşgabat şehrinde buluştu ve bu toplantıda Orta Asya ve Kazakistan ülkelerinin başkanları Minsk’te imzalanan anlaşmayı desteklediklerini açıkladı. Bu eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkeleri, şimdiki bağımsız ülkelerin Almatı’da buluşmasına fırsat yarattı. Böylece 1991’de 21 Aralık’ta yapılan toplantı sonucunda ülke yöneticileri anlaşmaları imzaladılar. İşte bu andan itibaren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği varlığını sürdürmeyi durdurup onun yönetimi altında olan ülkeler ise eşit haklı üyesi sayıldığı BDT dünyaya geldi.

1.3. Kazakistan’ın Bağımsızlık İlanı

1991 yılının 19 Temmuz’unda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Başkanı Gorbaçov’un sağlık nedenleriyle görevine devam edemeyeceği açıklanıp, bu görevin Başkan Yardımcısı Yanaev’in eline geçtiği açıklandı. Yasal olarak seçilen ve hiçbir sağlık sorunu olmayan Başkanı görevinden uzaklaştırma durumu ülkeyi ekonomik ve siyasal açıdan kökten etkileyeceği tartışmasızdı.

Temmuz Devrimi yöneticilerinin totaliter sistemi yeniden canlandırıp, ülkeleri egemenliğinden ayırma hareketleri sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Sovyetler Birliği Komünist Partisi)’nin parçalanmasına yol açtı. 1991 yılının 23 Temmuz’unda Kazakistan Başkanı Nazarbaev, Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin Merkez Komitesi’nin Büro üyeliğinden istifa edeceğini bildirdi. Daha sonra Kazakistan da Komünist Parti’den ayrıldı. Uzun tartışmalar sonucunda 1991 yılının 7 Eylülünde Almatı’da Kazakistan Komünist Partisini dağıtma ve onun yerine yeni parti kurma kararı alındı. Bundan sonra yeni kurulmuş olan parti Sosyalist adını taşıyordu. Bu tip kararları daha önce Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yönetiminde olan tüm ülke Komünist Parti’leri kabul etti.

Böylece Lenin ile onun taraftarlarının kurmuş olduğu parti yaşamını durdurdu. Artık Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği hâkimiyeti altında olan tüm ülkeler bağımsızlık yolunda gelişim ve değişimlere açılmaya başladı.

1.3.1. Kazakistan'ın Egemenlik İlanı

Kazakistan cumhuriyeti kendi egemenliğini açıklamakla birlikte Cumhurbaşkanı'nın tüm halk tarafından seçilme gereği doğdu. Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Kurulu 1991 yılının 16 Ekim'deki kararnamesinde 1991 yılının 1 Aralık'ında seçimlerin yapılması gereğini açıklayan bir kararnameyi kabul etti. Kazak halkının bir de cumhurbaşkanıyla birlikte başkan yardımcısını seçmesi gerekiyordu. Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Kurulu'nun olağanüstü toplantı devresinde "Cumhurbaşkanı Seçme Hakkındaki Yasa" kabul edilip, başkanlığa Nursultan Nazarbayev'in adaylığı sunuldu. Nazarbayev'in özgeçmişi halk tarafından biliniyordu. O 1940 yılında Almatı ilinin Kaskelen ilçesi, Şamalğan köyünde doğmuştu. Yüksek öğretimli. Mesleği, metalürji mühendisi ve ekonomi doktoru idi.

Görev yoluna 1960 yılında Temirtau şehrindeki "Kazmetallurgstroy" tröstünde çeşitli el işi yapmakla başlayan Nazarbayev, 1969 yılında parti alanına geçiyor. 1969-71 yılları arasında Temirtau şehrinin komsomol komitesinin genel sekreterliği görevini yaptı. 1971 yılında Temirtau şehrinin parti komitesinin ikinci sekreteri olarak seçildi. 1973-77 yılları arasında Karagandı metalürji kombinasyonunun parti komitesi sekreteri, Karagandı İl Parti Komitesinin ikinci sekreteri, 1979'dan 1984'e kadar Kazakistan Kompartisi Merkez Komitesi Genel Sekreterliği görevini yaptı. 1984 yılından Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun Başkanı olarak hizmet yaptı.

1989 yılının Haziran ayında Nazarbayev Kazakistan Kompartisi Merkez Komitesi'nin genel sekreteri oldu. 1990 yılının Nisan ayında Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Kurulu Nazarbayev'i Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Başkanı olarak seçti.

1991 yılı 1 Aralık'ta yapılan referandum ile Kazakistan'da Başkanlık sistemine geçildi ve yapılan genel seçim neticesinde Nazarbayev Kazakistan Cumhuriyeti'nin Başkanı, Başkan yardımcısı olarak ise E. M. Asanbayev seçildi. 10 Aralıkta Cumhuriyet Sarayı'nda Başkanın göreve geçme merasimi yapıldı. Nazarbayev, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Başkanı olarak yemin etti.

Eski totaliter sistemin baskısından sonra özgürlüğüne kavuşan cumhuriyetler “Sovyet” ve “sosyalist” isimlerinden vazgeçmeye başladı. 1991 yılının 10 Aralık’ında Cumhuriyet Yüksek Kurulu’nun toplantısında Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’ni Kazakistan Cumhuriyeti olarak yeniden adlandırma kararnamesi kabul edildi. Bu doğru bir karardı, çünkü ideolojik renk alan eski isimlendirme ülkedeki şimdiki reel hayatı görüntüleyemezdi.

1.3.2. Geri Dönen İsimler

Bu sayede gerçekleştirilen ilk değişiklikler olarak isim değişiklikleri yapıldı. Onlarca yıl Sovyetler Birliği Komünist Partisi yönetimi altındaki ulusal tarihi anıtları yok etme amacıyla çalışmalar sürmekteydi. Halk hakkında, memleket hakkında değerli bilgiler veren eski isimler yerine “XX, XXII, XXIII, XXIV, XXV. Parti Toplantıları” diye ya da o bölgeyle hiç alakası olmayan, tam tersine ülke için zor zamanların yöneticileri olan kişilerin isimleri verilmekteydi. Böyle bir aşırılık yerli halkın kızgınlığına uğramıştı. Fakat tarihi baskı bu isimlerin yeniden değiştirilmesine uzun zamandır izin vermemişti. Sadece uzun açıklama çalışmalarından sonra toplumun zihni açılabilmişti. 1989-1992 yılları arasında eskiden Rusça isimlendirilen şehir, meskûn yerler eski isimlerine kavuştu, harita sayfalarından “Komünist”, “Sosyalist”, “Oktyabr” (Ekim) gibi isimler kaldırılmaya başlandı. Halkımızın tarihi gelişme yolunda birçok katkıda bulunan kişilerin isimleri geri dönüp, cadde ve şehirlere onların isimleri verilmeye başlandı. Nazarbayev “30’lu 40’li Yıllar Arasında ve 50’li Yılların Başında Yasadışı Sürgüne Uğrayıp, Daha Sonra Aklanan Vatandaşlara Yardımlaşma Hakkında Kararname”yi kabul etti. Stalin dönemindeki kamplarda suçsuz olduğu halde cezalandırılan şair, yazar, devlet ve toplum adamlarının isimleriyle okul, meskûn yer, sokaklar isimlendirilmeye başladı.

1991 yılının Aralık ayında Nazarbayev Kazakistan’da “1986 Yılındaki 17-18 Aralık Olaylarına Katıldığından Dolayı Sorgulamaya Alınan Vatandaşları Aklama Hakkında Kararname”yi kabul etti, bu kararnameye göre suçtan sanıklı, idari ve hukuk bozma işinden suçlananlar aklandı. Fakat kararname yasaya bilerek karşı hareket edenler için geçerli değildi. Devlet Yüksek Kurulu’na adı geçen olayla ilgili olarak

içişleri bölümünün askeri görevlileri ile hukuk organları görevlilerini Devlet Madalyaları ile ödüllendirmeye ilgili Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın Kararnamesi'ni iptal kararnamesi sunuldu. Bu kararnameye göre Kazakistan Cumhuriyeti 17 Aralık tarihini *Demokratik Yenilenme* günü olarak ilan etti.

1.3.3. Kazakistan'ın Bağımsızlık İlanı ve Gelişmeler

1991 yılı ekim ayında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne bağlı mevcut birçok ülke kendi bağımsızlığını ilan etti. 16 Aralık 1991'de ise Kazakistan da bu listede kendi yerini aldı. Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı hakkındaki Anayasa maddesi kabul edilmesi büyük tartışmalara neden oldu. Tartışmasız, bu olaydan bir sene önce Kazakistan'ın bağımsızlığı hakkındaki kanun birçok karşılıklara uğradı, 1991 yılının son 4 ayı içerisinde siyasi görüşmeler çıkmazdan çıkmanın doğal yoluna koyuldu: **Kazakistan kendi bağımsızlığını ilan etti.**

Kabul edilen belgenin *1. bölümünde*, Kazakistan Cumhuriyeti'ne bağımsız, demokratik ve hukuksal devlet açıklaması verilmiştir. O kendi sınırları içerisinde hükümet idaresini tam kullanacak: iç ve dış siyaseti kendince yürütecek, ülke tüm ülkelerle uluslararası hukuk prensibi temelinde ilişkilerini yapılandıracak. Şimdiki tüm Kazakistan sınırları tam, bölünmez ve ona dokunulamaz.

2. bölümünde ise ülke vatandaşlarının ırkına, dini inancına, toplumsal kurumlarla ilişkilerine, soyuna, sosyal ve maddi durumuna, yaptığı işe, doğduğu yere bakmadan adil ve eşit muamele edileceği ve görevlendirmelerin eşit şekilde paylaşılacağı belirtilmiştir. Egemenliğin birebir sahibi ve devletin temeli, ülke vatandaşlarıdır. Ülke sınırlarını terk etmeye mecbur kalan ve başka ülkelerde yaşayan Kazaklara yaşadıkları ülkenin kanunları uygunsa, başka ülkenin vatandaşı olmakla birlikte Kazakistan vatandaşlığını da taşıma hakkı verildi: sürgün yılları, insanlığa aykırı siyasi eylemler neticesinde ülke topraklarından kaçanlar ile onların çocuklarının memlekete dönmeleri için uygun şartlar düzenlendi.

Devletin önemli görevlerinden biri de kültürümüzü, gelenek ve dilimizi geliştirmek, Kazakistan'da yaşayan Kazak halkı ile diğer halkların milli özelliklerini güçlendirmek idi.

3. bölümde Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Hükümet Organları'nın kuruluşu açıklanmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti ve onun idari hükümetinin başkanı, cumhurbaşkanıdır.

Ülkenin milli bağımsızlığının ekonomik temelleri hakkında açıklama yapılan 4. bölümde, onun bağımsız devlet statüsüne uygun olduğu ve mülkiyet çeşitlerinin çeşitliliği ile eşitliğinden temel alan bağımsız ekonomik sistemin olanağı gösterilmiştir. Toprak, su, hava sahası, bitki ve hayvanlar dünyası, diğer doğal zenginlikler, ekonomik ve bilimsel teknik fırsatlar Kazakistan Cumhuriyeti'nin tartışmasız mülkü sayılır.

Kazakistan Cumhuriyeti Dünya Topluluğunun eşit hukuklu üyesi olarak ilan edildi, o bağımsızlığını koruma ve milli devletliğini güçlendirme yolunda kararlar alacak konuma sahiptir. Ülkenin özel mülkü sayılan meseleleri çözmeye karışmak onun bağımsızlığına şüphe getirme olarak değerlendirilecektir.

1992 yılının ortasına doğru Kazakistan'ı bağımsız devlet olarak dünyada 30'dan fazla ülke tanıdı. Onların içinde ABD, Çin, Türkiye, İran, Pakistan, İsviçre ve Kanada vardı. Bu ülkeye ve onun vatandaşlarına olan saygının ve ülke yöneticilerinin yüksek itibarının kanıtıydı.

Ancak halk arasında ekonomik reformları gerçekleştirmede Kazakistan büyük zorluklarla karşılaştı. Ekonomiyi güçle yönetmeden piyasa ekonomisi sistemine geçmek çok zor oldu. Daha önceleri kalıplaşmış olan ekonomik bağlantıların kopması, anlaşma düzeninin zayıflaması neticesinde birçok işletmeyi zor duruma soktu, onların durması sıradan bir olaya döndü. Gereğinden fazla para basılması sebebiyle para değerini kaybetti.

1991 yılının sonunda bağımsızlığını ilan eden Kazakistan kendi devlet teşkilatını kurma yoluna düştü. Kısa sürede dış politikadaki öncelikler belirlendi. Başka ülkelerle

dostane ilişkiler, onların iç işlerine karışmamak, karşılıklılık esası, sorunları barış yoluyla çözmek ülkenin dış siyasetinin önemli prensiplerinden sayıldı.

1992 yılında Kazakistan ilk altın fonunu oluşturdu.

Ülkenin milli bağımsızlığını sağlamak amacıyla 1992 yılının Ocak'ında onun İç Askeri kuruldu ve ülke gençleri memleketine hizmet etme hakkına sahip oldu.

Kazakistan'ın bağımsız devlet olarak kalıplaşması için acilen milli sembollerini kabul etmesi gerekiyordu. Kamuoyu yoklamalarından sonra 1992 yılının haziran ayında Yüksek Kurul'un toplantısı Cumhuriyetin yeni milli bayrağı ile armasını tespit etti. Aynı yılın aralık ayında ise Milli Marşı kabul edildi.

1993 yılının Kasım ayının başında Kazakistan başbakanı yönetiminde Moskova'ya giden heyet Rusya ile SOM bölgesi (eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ülkeleri) anlaşmasını imzalamak için birkaç günlük çalışma gerçekleştirdi. Ancak Rusya yöneticilerinin talepleri temelsiz ve fazlaydı. Bu yüzden Kazakistan heyeti SOM Bölgesi anlaşmasından vazgeçmeye mecbur kaldı ve kendi para birimi oluşturmaya karar verdi. Ülke kendi para birimini oluşturmakta başka ülkelerin tecrübesine dayandı. Yeni para banknotlarında Kazakistan'ın arması, Kazak milli nakışları, banknotla ilgili nominal gösterge ve Kazakistan tarihinde önemli iz bırakan devlet ve toplum adamlarının resimleri bulunmaktaydı. Böylece Cumhuriyet Başkanı Nazarbayev'in kararnamesiyle milli para birimi *Tenge* 1993 yılının 15 Kasım'ında devreye sokuldu.

Egemenliğine kavuşan Kazakistan, sömürgecilik altında ezildiği 200 yıldan fazla zamandan sonra dünya Kazaklarının ilk kurultayını düzenleme fırsatını buldu. Farklı dönemlerde anayurdunu terk etmeye mecbur kalan, dünyanın 13 ülkesinden gelen vatandaşlarımız kurultaya katıldı. Kurultayda Devlet Başkanı Nazarbayev kutlama konuşması yaptı.

Toplum ile halklar dostluğunu pekiştirmede 1992 yılında aralık ayının ortasında Almatı’da gerçekleşen Kazakistan halklarının forumu büyük önem kazandı. Forumda yeni bakışlar açısından enternasyonalizm ile dostluk ilişkileri meseleleri konuşuldu.

1.3.4. Bağımsız Kazakistan’ın İlk Anayasasının Kabulü ve Gelişme Stratejileri

Artık Kazakistan bağımsız bir ülke olarak yaşamını sürdürmenin temel taşlarını atıyordu. Ve ilk adımlardan biri olarak ülkenin anayasasının kabulü sayılmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti’nin Yüksek Kurulu 28 Ocak 1993’te ülkenin temel kanunu, bağımsız Kazakistan’ın ilk Anayasasını kabul etti. Bu anayasaya göre devlet başkanı devletin ve yürütmenin başıdır. Buna göre, devlet başkanına devletin başı statüsüne bağlı olarak, devlet idaresi, devletin bağımsızlığının korunması, insan haklarının ve toprak bütünlüğünün sağlanması, kanunların imzalanması görevi verilmiştir (Kulekeev, 1998).

Bağımsız Kazakistan’ın Anayasasını tespit etme yolunda binlerce vatandaş durmadan çalıştı. Bu önemli belgenin planı vatandaşların buluşmalarında, şehir, il, ilçe toplantılarında tartışıldı. Projeyi tartışmaya çeşitli parti ve hareketlerin temsilcileri katıldı. Basın yayın araçlarında, televizyon ve radyoda tartışmalar yer alıyordu. Çeşitli eylemlerde itirazlar da yer alıyordu. Temel kanun metnini incelemede yurtdışından da uzmanlar katkıda bulundu.

Kazakistan Cumhuriyeti’nin bu ilk Anayasası 4 bölüm 21 maddeden oluşmaktaydı. Anayasanın bileşen bölümü Kazakistan’ın toplumsal gelişme özelliğini yansıtan geçici dönem durumlarına özgü maddedir. Geçici dönemin amacı eski ve yeni anayasanın yasaya, devlet, onun organları ve enstitüleriyle ilgili bazı durumlar arasında bağlantı kurmak, uygulamaktır.

Anayasada dil meselesi ile birlikte birçok milli ve onursal değer tespit edilmiştir. Anayasaya göre ülkede Kazak dili devlet dili, Rus dili ise uluslararası iletişim dilidir. Kazakistan vatandaşları Anayasaya, kanunlara uymakla ve her bireyin namusuna, onuruna saygı duymakla yükümlüdür. Ülke vatandaşları milli simgeleri: Bayrak, Arma,

Milli Marş'a saygı duymalıdır. Vatanı korumak, her ülke vatandaşının en saygın görevidir. Bununla birlikte ülke vatandaşları yasal şekilde tespit edilen vergileri ödemelidir.

Devlet Parlamentosu'nun Anayasayı kabul tarihi önemli bir olaydı. Anayasa, ülkenin uygar gelişme yolunun temelini oluşturmakla birlikte insan haklarını korumanın güvenilir garantisinin temelini oluşturuyordu. Bu önemli belgeyi kabul ederek Kazakistan dünya tarih sahnesine demokratik yeni bir ülkenin doğduğunu bildirdi.

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu, ülkenin yasama işlevini gerçekleştiren en üst temsili organdır. Kazakistan devlet başkanı aşağıdaki durumlarda parlamentoyu feshedebilir: parlamento hükümete güvenoyu vermediğinde; parlamento başbakan atanmasına iki kez karşı çıktığında; parlamentoda kanatlar arasında veya parlamento ile devletin diğer kurum ve organları arasında giderilemeyen anlaşmazlıklar ve görüş ayrılıkları sonucu siyasi kriz meydana geldiğinde (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, 1995).

Zira 1994 Mayıs'ında milletvekillerinin çoğu parlamento seçimlerinde bağımsız tutum alarak güvensizlik oyu verdiğinde, hükümet parlamentonun feshedilmesine yoğun çaba sarf etti.

Mart 1995'te Anayasa Mahkemesi 1994 seçimlerinin Anayasaya uygun olamadığına karar verdi, buna karşılık parlamento Anayasa Mahkemesinin yetkilerinin geçici olarak durdurulmasını oy çokluğu ile onayladı. Birkaç gün sonra Kazakistan Devlet Başkanı parlamentoyu feshetti. Nazarbayev meclis seçimleri sonuçlarının yenilenmesi konusunda acele etmedi.

Önce parlamento yetkilerini danışman bir örgüt niteliğindeki Halk Asamblesi'ne devretti, daha sonra bu örgütün onayı ile 1996 yılında yapılması gereken Başkanlık seçimlerini iptal ederek, 1995 yılında bir referandum ile görev süresini 2000 yılına kadar uzattı. Nazarbayev yaklaşık bir yıl ülkeyi bu şekilde yönetti, birçok kanun Halk Asamblesi tarafından çıkarıldı. Bu çerçevede 1995, Nazarbayev'ın belirleyiciliğinde

ülkedeki anayasal rejim, bürokratik kurumlar ve sivil toplum alanının şekillendirilmesine uzanan bir değişim yolu oldu.

30 Ağustos 1995'te kabul edilip, 9 bölüm, 98 maddeden oluşan yeni Anayasa başkanlık sisteminin temellerini belirlemiştir. Kazakistan Devlet Başkanı devletin en üst düzey görevlisi olarak devletin iç ve dış politikasının başlıca yönlerini belirler, Kazakistan devletinin yurt içinde ve uluslararası ilişkilerde temsil eder. 1995 Anayasasıyla devlet başkanına, devletin tüm birimlerinin karşılıklı uyum içinde çalışmasını ve halk karşısında sorumlu olmalarını sağlama görevleri verilmiştir; böylece devlet başkanı yeni bir statü kazanarak yetkileri daha da artırılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin yerine bir kısım yetkilerin devlet başkanına tanınmasını sağlayan değişiklikler yapılarak bir Anayasa Kurulu kurulmuştur. Parlamento, Meclis ve Senato olarak iki kanada ayrılarak yeni bir yapılanma içine girmiştir. Senato Meclis'e göre daha üstün ve Cumhurbaşkanına yakın yetkilerle donatılmıştır. Üyeler vilayetlerin, büyük şehirlerin ve başkent'in yerel meclis üyelerinin bileşik toplantısında, her vilayet, büyük şehir ve başkent için iki dereceli seçimle belirlenen iki temsilciden oluşmaktadır. Ayrıca yedi üye Cumhurbaşkanı'na doğrudan atanır. Senato'nun görev süresi 6 yıldır ve üyelerin yarısı üç yılda bir yenilenir (Madde 50-51).

Meclis'in yetkilerine giren konular ise yasa tasarılarının görüşülüp onaylanması, kabul edilen yasa tasarılarına Cumhurbaşkanı tarafından yapılan itirazların görüşülmesi ve tekliflerin hazırlanması, Cumhuriyet Merkezi Seçmen Komisyonu üyelerini Cumhurbaşkanı'nın teklifi ile seçme veya görevden alınması, Başkanlık seçimlerinin ilanı, kendi üyeleri arasından iki kişiyi Adalet Tavsif Komisyonu üyeliğine seçme; Cumhurbaşkanı'na, vatana ihanet suçlamasına ilişkin karar verip Senato'ya sunmaktır (Madde 56). Bundan yola çıkarak Meclis'e tanınan yetkilerin birçoğuna Senato'nun ortak olduğunu görebiliriz.

Daha sonra 1998 yılı içinde yapılan anayasa değişiklikleri çerçevesinde parlamentonun Meclis kanadının sayısı 67'den 77'ye çıkarılmıştır. Parlamentonun iki kanadının da görev süresi dört yıl iken, son anayasa değişikliğiyle Meclis'in görev süresi beş yıla, Senato'nun süresi altı yıla çıkarılmıştır (Buluktayev, 1999).

Cumhurbaşkanı'nın ekonomi, finans ve siyaset alanlarında yaptığı etkili yasama, yeniden yapılanma ve ilerleme süreçlerine güçlü bir ivme kazandırdı. İlk 1997 yılında başlayan ve bugüne dek her sene düzenli olarak yapılan Cumhurbaşkanı'nın yıllık halka hitabında Kazakistan halkına ülkedeki durum ve iç-dış politikanın ana hatlarını açıklayan, bir mesaj vermekte. İlk sesleniş Ekim 1997'de gerçekleşti ve "Kazakistan halkı için Refah, Güvenlik ve Esenlik" olarak adlandırıldı. O daha çok Kazakistan'ın kalkınma stratejisi 2030 veya "Kazakistan-2030" olarak da bilinmektedir. Bundan sonraki Cumhurbaşkanı'nın halka her yılki seslenişleri söz konusu "Kazakistan-2030 Stratejisi" temelinde ele alınmaktadır ve sürekli olarak yeni hedefler koyulmaktadır.

Peki, neden bu gelişme sürecinin tarihi kesin 2030 denilmekte? Bu sorunu yanıtı olarak Kazakistan'ın Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in halka ilk seslenişi sırasında yapan konuşması verilebilir:

"Bugün biz büyük fırsatlar eşiğindeyiz. Asya'nın en yoksul ülkelerinin bazıları otuz sene içinde yoksulluktan kurtulup, endüstriyel ülkelere dönüştüğünü çoğunuz bilirsiniz. İlk sıradakiler Kore, Tayvan ve Singapur ise, şimdi onlara Malezya, Endonezya ve Tayland katıldı. Kazakistan'ın büyük komşusu Çin de kendi gücünü her geçen gün artırmakta... Kendi halkı, etnik kadrosu ve başka da birçok yönleriyle bize benzer ülke, Malezya da 20 yıldan az süre içerisinde vatandaşlarının yaşam kalitesini 10 kata yükseltebildi. Böyle başarıların sonucunda bu ülkeler tüm dünyaya Asya Kaplanları olarak tanındı... Kazakistan elinde bulunduğu tüm fırsatlarıyla aynı başarıya ulaşamayacak demeye neden var mı? Öyle bir neden yok. 2030 yılına doğru Kazakistan Orta Asya Parsına dönüşecek ve diğer gelişmekte olan ülkeler için örnek olacağına güveniyorum" (Nazarbayev, 2003).

Bunun dışında bu stratejik planın içeriğinde Kazakistan'ın ekonomik ve siyasi gelişmesi, milli güvenliği, Kazakistan halkının sağlığı, eğitimi ve yaşam şartlarıyla ilgili açıklama ve hedefler, iletişim, yoksullukla ve işsizlikle savaş, köy problemleri gibi önemli konular üzerinde durulmuş ve onları geliştirme ve çözme yolunda yapılacak olan çalışmalar anlatılmıştır.

Ülke bağımsızlığının kazanılmasıyla birlikte ülke topraklarında yapılan en büyük değişiklik ise Kazakistan hükümetinin 1994'te aldığı kararla başkenti Almatı'dan Astana'ya taşıma sürecinin sonunda 10 Ekim 1997 tarihinde Astana ülkenin başkenti ilan edilmesiydi. Tüm kamu kurumları da Almatı'dan Astana'ya taşınmıştır. Büyükelçilikler de giderek Astana'ya taşınmaya başlamıştır. Haziran 2006 itibariyle Astana'ya taşınan Büyükelçilik sayısı 17 olup, kalan 29 ülke Almatı'da temsil edilmektedir.

Sovyetler döneminde Kazakistan topraklarında bulunan, 1969 yılında patlayan Semey nükleer deneme alanının kapatılması ile ilgili tarihi bir adım atıldı. Dünya tarihinde ilk defa bir ülke gönüllü olarak kendi nükleer silah deposundan vazgeçmişti. Kazakistan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin nükleer güce sahip üyeleri; ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin tarafından tam güvenlik garantisi elde etti. 8 Eylül 2006'da imzalanan Orta Asya'da Nükleer Silahtan Arındırılmış Saha Anlaşması, bölge için daha büyük bir güvenlik garantisi olmuştur.

Cumhurbaşkanı Nazarbayev tarafından başlatılan Semavi ve Geleneksel Dinler Liderleri Kurultayı hoşgörüye, kültürel diyalogun gelişmesine ve barışın güçlendirilmesine önemli katkılar sağlamakta. Kazakistan toplam 14.000 km'ye uzanan sınırlarını komşu ülkeleri ile anlaşmaya bağlayan ilk devlettir ve şu anda bir sınır anlaşmazlığı mevcut değildir. Kazakistan'ın dış politikası çok yönlülük üzerine kurulmuştur. Rusya, Çin, Avrupa Birliği, Orta Asya Devletleri ve dünyadaki Müslüman ülkelerle diyalogu ve işbirliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Kazakistan, Avrasya Ekonomik Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu gibi bölgesel bütünleşmiş organizasyonların aktif katılımcılığını ve öncülüğünü yapmaktadır. Birleşmiş Milletler, İslam Konferansı Örgütü, Avrupa İşbirliği ve Güvenlik Teşkilatı ve diğer uluslararası ve bölgesel kuruluşlara aktif bir rol oynamaya devam etmektedir.

Kazakistan uluslararası kültürel-insani örgütlere UNİCEF, UNESCO, BM Kalkınma Programı (UNDP) Uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP), finansal

kuruluşlara Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (İBRD), Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (EBRD), Asya Kalkınma Bankası (ADB) gibi önemli işbirliklerinde yer almaktadır.

Bununla birlikte ülkenin pazar ekonomisi ve enstitüleri yapılandırıldı. Özelleştirme yapıldı ve yepyeni bir vergi sistemi oluşturuldu, yerli müteşebbislik şartları yaratıldı, bankacılık sistemi geliştirildi ve kırsal kesimlerdeki ekonomik ilişkiler yeniden yapılandırıldı. Devlet sistemi gelişiminde, milli silahlı kuvvetlerden yurtdışında büyükelçilikler açılmasına kadar birçok sahada çok fazla tecrübe kazanıldı. Emeklilik ve kamu hizmetleri ile ilgili sosyal reformlar gerçekleştirildi.

Bu gelişmelerle birlikte 2005 yılında Cumhurbaşkanı seçimleri yapıldı. Bu seçim sonuçlarına göre o güne kadar devlet başkanlığında bulunan Nazarbayev oy çoğunluğu ile seçimleri kazandı. Nazarbayev'in Başkanlık koltuğuna yeniden seçilmesi halkın ona olan güveninin kanıtıydı. Bundan sonraki 2007 Anayasa değişiklikleri ile Cumhurbaşkanlığı süreci 2012'den başlamak üzere 7 yıldan 5 yıla indirilmiş ve bir kişinin iki dönemden fazla bu göreve seçilmesi yasaklanmıştır.

2007 yılında önerilen ve ardından Kazakistan Parlamentosu'nda kabul edilen Anayasa reformu paketi, hiç şüphesiz, ülkenin siyasi hayatında önemli bir yer işgal etmiştir. Devlet Başkanı Nazarbayev, 16 Mayıs 2007 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası üzerinde değişiklik ve eklemeler yapılması için parlamentodaki milletvekillerine bir öneride bulunmuştur. Bu öneri üzerine 18 Mayıs 2007'de ise ilgili değişikliklere ilişkin tasarı hazırlanarak parlamentoya sunulmuştur. Parlamentoda yapılan oylama sonucunda ezici bir çoğunlukla değişiklikler kabul edilmiştir. Bu anayasa değişiklikleri 21 Mayıs 2007 tarihinde onaylanmıştır. Bu değişiklikler sonucu 18 Ağustos 2007 tarihinde erken parlamento seçimleri gerçekleşti (Ekici, 2007).

Parlamentonun yetkileri genişletilerek ülkenin başkanlık tipi cumhuriyet modelinden başkanlık-parlamente tipi bir yönetim modeline geçmesinin temeli atılmıştır. Bu değişiklikler ile parlamentonun ve hükümetin ülkenin siyasi hayatındaki rolü biraz daha artırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Bu seçimlerin ilanından hemen önce Kazakistan AGİT dönem başkanlığına adaylık için başvuruda bulunmuştu. Demokrasi alanında yaşanan birçok gelişme ve değişikliklerle birlikte Kazakistan'ın 2010 yılı için AGİT dönem başkanlığına adaylığının kabul edilmesi, seçimlerin aynı zamanda bir dünya devleti olma yolunda da çok iyi bir şekilde yönetildiğini göstermektedir.

Bugünlerde bağımsız Kazakistan başarılı bir kalkınma yolu izlemektedir. Cumhurbaşkanı'nın halka verdiği mesaja göre, bugün Kazakistan dünyanın rekabet gücü en yüksek 50 ülkesi arasına girmesine imkân verecek sosyal, ekonomik, modernleşme ve demokratikleşme sürecindedir. Geçen yılların kazanımları istikrar, bağımsızlık ve güçlü ekonomiyle sonuçlanmıştır.

1.4. Kazakistan'ın Siyasal Partileri ve Seçim Sistemi

1.4.1. Kazakistan'daki Çok Partilik

Kazakistan'ın bağımsız devlet olması, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği rejiminin çökmesi toplumsal gelişmenin doğal sıfatı sayılan çok partiliğin ülkede yaygınlaşmasını sağladı. Aynı zamanda Sovyetler Birliği Anayasası'nın 6. Maddesinin iptal edilmesiyle beraber tek partili sistem de ortadan kaldırıldı. Ülkede sivil örgütler, siyasal partiler ve dernekler geniş çapta örgütlenmeye başladı.

Çok gecikmeden aynı senede “Sovyetler Birliğinde Toplumsal Örgütler” Kanunu kabul edildi. Bu Kanun Kazakistan'da sivil örgütlerin ve siyasal partilerin faaliyetlerini düzenleyen norm olarak uzun zaman yürürlükten kaldırılmadı. Tabii ki kanunun şimdiki standartlara göre demokratik olduğundan söz edemeyiz. Ancak o dönemlerdeki konjonktürü göz önünde bulundurduğumuz zaman kanunun oldukça yenilikçi olduğunu söyleyebiliriz.

Sovyetler döneminde Komünist Parti, Sovyet toplumunun çekirdeği halindeydi. Devlet ve toplum hayatının bütün safhalarında Komünist Parti'nin hâkimiyeti söz konusuydu. Genel durum böyle olduğunu dikkate alırsak yeni kanun radikal

değişimlerin gerçekleşmesine neden oldu diyebiliriz. Kanundaki esas kaideleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. İnsan hayatı, hak ve özgürlüklerinin en önemli değer olarak tanımlanması (Önceden işçi sınıfı çıkarları sayılırdı);
2. Düşünce özgürlüğünün tanınması;
3. Vatandaşların serbest örgütlenme haklarının tanınması;
4. Devlet kurumları ile siyasal partilerin ayırt edilmesi (Sovyet sisteminde devletle Komünist Parti bir bütün haline dönüşmüştü);
5. Bütün toplumsal örgütler için eşitlik ilkesinin kabul edilişi;
6. Devletin kanundışı olarak siyasal partiler ve toplumsal örgütler içişlerine müdahale etmesine getirilen yasaklar. Bu ilkeler toplumsal örgütlerin ve siyasal partilerin esas etkinlik alanlarını oluşturmuştu.

Kazakistan'da siyasal partilerin oluşması Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla hızlanmaya başladı. 1993 yılının sonunda Kazakistan'da 4 siyasal parti oluştu. Onlar: Sosyalist Parti, Kazakistan Cumhuriyet Partisi, "Kazakistan Halk Kongresi" ve Komünist Parti. Toplumsal hareketlerden ve nükleer patlamadan önce "Nevada-Semey", vatandaşlık "Azat" ve "Kazakistan'ın Halk Birliği" topluluğu ve diğer 11 cumhuriyet milli kültürel grupları kayıt oldu. Bununla birlikte ülkede 300'den fazla toplumsal siyasal topluluk, 68 farklı vakıf kayıtlarını yaptırdı. Ancak siyasal süreçlere katılacak olan çeşitli sosyal hareketler ile partilerin sayısı fazladır. Onların içerisinde Kazakistan'ın Demokratik Partisi, "Jeltoksan" (Aralık) Toplumsal Komitesi, Sosyal-Demokrat Parti vb. yer almaktadır. Kazakistan'daki siyasal hareketlerin içinde "Kazakistan'ın Halk Birliği" topluluğu liderler sırasında yer aldı. Bu topluluk kadrosunda çeşitli sosyal gruplar birikti.

1993 yılının sonuna doğru toplumsal siyasal hareketler ülkede gerçek, istikrarlı siyasal güce dönüştü. Siyasal partiler oluşma süreçlerini tamamlayıp, ilerideki hedefleri

için çeşitli metotlar kullanmaya başladı, onlar kendi çevresini, hizmetlerini genişleterek siyasal yarışa karıştı. Hareket yöneticileri medyayı da özgürce kullanmaya başladı.

Kazakistan çok partili sistem gelişiminin ikinci safhasında 2002 yılında Parlamento'dan geçen yeni "Siyasal Partiler" yasasından sonra girmiştir. Halen 9 tane kayıtlı siyasal parti vardır (Konya Ticaret Odası, 2008). Böylece şu anda Kazakistan'daki mevcut durumu çok partili siyasi sistem olarak nitelendirebiliriz.

Kazakistan'ın Siyasi Partiler Kanunu partileri, "Toplumdaki her çeşit siyasal istek ve düşünceleri veya farklı toplum kesimlerinin menfaatlerini iktidarda yasama ve yürütme organlarında veya yerel yönetim organlarında temsil etme amacı ile vatandaşların serbest olarak örgütlenmesi neticesindeki kuruluşlar" olarak tanımlamaktadır.

Ülkedeki partilerin demokratik toplum oluşturma sürecindeki önemini belirlemek gerekir. Bunun için siyasal partiler, sivil örgütler ve devletin ciddi çalışmalar yapması gerekir. Çünkü partiler demokratik siyasal hayatın en önemli unsurlarıdır.

Siyasal partilerin önemli işlevlerinden biri, toplumdaki dağınık düşünce, görüş ve eğilimlere açıklık kazandırmaktır. Farklı toplum kesimlerinin iktidara gelmesi siyasal partiler aracılığıyla gerçekleşir. Bununla birlikte halkın siyasal olgunlaşması ve etkinliği partilerin faaliyetleriyle derinden alakalıdır. Kazakistan'da siyasal partilerin durumunun, olması gerekenden çok geride olduğu bir gerçektir. Partiler için hayati öneme sahip serbest mücadelenin hukuki mekanizmaları mevcut değildir. Bundan dolayı bir tek devleti sorumlu tutmak da doğru olmaz. Meselenin çeşitli sosyal ve siyasal nedenleri vardır. Bunlardan en önemlisi olarak, insanların hala Sovyet dönemindeki psikolojiden arınamamasını söyleyebiliriz. Halkın siyasal bilinci çok zayıf olduğundan siyasal aktivite de etkili değildir. Siyasal ve hukuki mertebelerine bakarak siyasal partiler ile sivil örgütler arasında önemli bir fark da göstermek zordur, yani siyasi partilerin kanun çerçevesindeki faaliyet alanının çok dar olduğudur (Nurmuhanmedov, 2005).

Kazakistan'da kaydedilmiş siyasi partiler içinde bazı muhalefet partileri haricindeki diğer bütün partilerin ideolojik ve siyasi programları tamamıyla aynıdır. Bu,

ilk olarak seçmenleri yanıltmaktadır. Kaldı ki böyle olması partiler için olumsuz etki teşkil edecektir. Aynı siyasi program ve görüşü paylaşan partiler oyları kendi aralarında bölerek muhalefet partileri için avantaj oluşturacak.

1.4.2. Kazakistan’da Muhalefet

Kazakistan’da muhalefet ise siyasal bir olgu olarak 80’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Uzmanlar muhalefetin oluşmasını 1986 Aralık olaylarına ve Kazakistan’da siyasal partilerin kurulması dönemine bağlamaktadır. 16 Aralık 1986’da yaşanan dramatik Jeltoksan (Aralık) olayları ve ondan önceki Gorbaçov’un perestroyka çerçevesinde teşvik ettiği demokratikleşme politikasına inanan Kazak gençlerinin, totaliter rejim ve dikta politikasına karşı ilk başkaldırısı idi. Bu bilincin bir göstergesi de, devlet topraklarının bütünlüğünü koruma düşüncesinin Kazakların büyük çoğunluğu tarafından desteklenmekte olmasıdır. Jeltoksan olaylarına gençler Komünist Parti’nin yeni lider seçimi konusundaki kararına itiraz ederken, aslında milli benliklerini muhafaza etmek istiyorlardı. Kazakistan’da 1986 Aralık olayları gün geçtikçe daha iyi kavranmaktadır.

Bilindiği gibi, muhalefetin siyasal kurum olarak varlığını devam ettirmesi için temel sosyal desteğin, belirli organizasyon yapısının ve popüler bir liderin olması gerekir. Kazakistan’da muhalefet halk tarafından desteklenecek bir lidere sahip olmadığı ve iyi bir şekilde örgütlenmediği için fazla gelişme sağlayamamıştır. Peki, Kazakistan’da muhalefetin ortaya çıkma sebepleri nelerdir? Kazakistan Stratejik Araştırma “Panorama” gazetesi ile işbirliği içerisinde yaptığı araştırmanın sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Kazakistan’da Muhalefetin Ortaya Çıkma Nedenleri (%)

Toplumun hayat standartlarının düşmesi	76
Devlet yapısındaki yolsuzluklar	70
Sosyal alanın yeterli olmaması	60
Yürütme organlarının verimsizliği	48

Kaynak: (Jusupov & Jusupov, 1997, s. 57).

Sonuçlardan görüldüğü üzere, devlete olan güvenin azalması ile geçim sorunlarının artması, Kazakistan’da muhalefetin ortaya çıkma sebeplerinden en önemlileri arasında yer almaktadır (Kazakistan'daki Muhalefetin Oluşumu ve Portresi, 2001-2002).

Modern devletin siyasal gelişme sürecinde muhalefetin, ciddi siyasal çatışmaları engellemesi ve toplumu siyasal anlamda yenilemesi gibi önemli fonksiyonları bulunmaktadır. Kazakistan’da belli sayıda muhalefet partisi yasal hale getirilmiştir ve uzmanların çoğu ileride muhalefetin etkinliğinin artacağına inanmaktadır.

Kazakistan’daki siyasal partiler kurucuları ve izledikleri çizgi açısından üç grupta değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi doğrudan hükümet tarafından kurulmuş olan ve mecliste çoğunluğa sahip olan partiler; ikincisi, eskiden yönetim kademelerinde olup sonradan hükümet ile yollarını ayırmış siyasetçiler tarafından kurulmuş olan partiler ve üçüncüsü de hükümetle hiçbir bağı olmayan muhalefet partileridir. Kazakistan kanunlarına göre bir siyasi partinin seçimlere katılabilmesi için ülke genelinde en az 40 bin kayıtlı üyesi (eski şartlara göre siyasi parti sayılmak için en az 50 bin kayıtlı üyesi olmalıydı) ve ülkenin her bölgesinde en az 700 kayıtlı üyesi olması gerekir. Ülkedeki partilerin çoğu kendini liberal demokrat ya da sosyal demokrat olarak tanıtır.

1991 ile 1999 yılları arasında Cumhurbaşkanı Nazarbayev, sekiz siyasi partiye destek vermiş ve 2003 yılına kadar “Otan” partisi bu siyasi partilerin en önde geleni olma özelliğini korumuştur. Daha sonra ismini “*Nur Otan*” (Nur Vatan) partisi olarak

değiştiren bu parti ülkedeki en çok kayıtlı üyesi olan, halen seçimlerde en çok oy oranlarına ulaşan, ülkenin lider partisi konumundadır. Tabanı memurlar, öğrenciler, aydınlar, orta ve küçük işletmelerin sahiplerinden oluşmaktadır.

2003 yılının Ekim ayında Nazarbayev'in kızı Dariga Nazarbayeva'nın "*Asar*" partisini kurarak siyasete atılmasıyla listeye yeni bir parti daha eklenmişti. Kurulduktan kısa bir süre sonra ise on senatör Asar'a geçerek partinin Parlamentoda grup kurmasını sağlamıştır.

Bolat Abilov liderliğindeki *Ak Jol Partisi* 2005 yılında kurulmuştur. Abilov, Sarsenbayev ve Jandosov gibi partililer Kazakistan'ın Demokratik Seçimi ile daha yakın hareket etme gerekliliğini savunurken, Alihan Baymenov bu düşüncüyü paylaşmayı reddetmişti. Böylece Nisan 2005'te Ak Jol Partisi bölündü. Neticede eski üyelerinden bir grup Bolat Abilov, Altınbek Sarsenbayev ve Oraz Jandosov liderliğinde *Nagız (Gerçek) Ak Jol Partisi* kuruldu. Daha sonra parti 23 Haziran 2007'de Ulusal Sosyal Demokrat Partisi'ne katılma kararı alır. *Jalpiultık Sotsial Demokratıyalık Partiya (JSDP)* 10 Eylül 2006'da kuruldu ve lideri Cumhurbaşkanı'nın eski arkadaşı Jarmahan Tuyakbay'dır. Bu iki parti birleştikten sonra tam adı *Jalpiultık Sotsial Demokratıyalık Nagız Ak Jol Partisi* olmuştur. 2009 yılında ise Ulusal Sosyal Demokrat Partisi ile "Azat" partileri birleşerek *Azat Ulusal Sosyal Demokrat Partisi* 'ni oluşturdular.

Kazakistan Patriottar (Vatanseverler) Partiyası, 4 Ağustos 2000'de kuruldu ve lideri Gani Kasımov.

Aul (Köy) Sosyal Demokratıyalık Partiyası, 1 Mart 2002'de kurulan parti, köy çalışanlarının haklarını savunan bir partidir. Parti lideri Gani Kaliyev.

"Ruhaniyat" Partiyası, lideri Altınşas Jaganova. 6 Ekim 2003'te kurulan partinin eğitim, sağlık, bilim alanında faaliyet gösteren üyeleri bulunmaktadır.

Kazakistan Komunisttik Partiyası, 27 Ağustos 1998'de kuruldu. Parti lideri Serikbolsın Abdildin.

Kazakistan Halıktık Demokratiyalık Partiyası. Lideri, Vladislav Kosarev. Marksist- Leninist ideolojiyi benimseyen partinin işçi, öğrenci ve emeklilerden oluşan üyeleri vardır.

AİST Seçim Bloğu, Tarım ve Sivil Partilerin birleşmesi sonucunda oluşan bloktur. Partinin tabanını işçi ve köylüler oluşturmaktadır.

Ülkede birkaç kere yeşiller partisi ile dini akımdaki partileri kurma çabaları gerçekleşti, fakat onlar isabet ettikleri hedefleri ulaşamadılar. Birkaç ekolojik hareket parti olarak tekrar kurulma niyetlerini bildirdi, böyle bir açıklamayı “*Tabıgat*” (Tabiat) Partisinin başkanı Mels Eleusizov yapmıştı.

“*Ak Orda*” hareketi 2005 yılında kuruldu, onun amacı manevi ve iman değerlerini yeniden canlandırma olarak açıklandı. Parti başkanı Kayrat Satıbaldı. Fakat hareket parti olarak kurulamadı.

1.4.3. Kazakistan’ın Seçim Sistemi

Kazakistan Cumhuriyeti’nin Anayasası devlet idaresinin ana prensibinin özgür seçimler ve referandumlar olduğunu, devlet idaresinin temel gücünün ise halk olduğunu ortaya koymuştur. Demokratik seçimler, temel politik ve yasal kuruldur. Demokrasi, vatandaşların düşünce ve dileklerini iletecek olan, fakat kendi gelişme politikasını sunan çeşitli şahıs ve partiler arasında yapacakları yasal seçim imkânlarını sağlayan ve ona izin veren seçim süreci dışında gerçekleşemez.

Kazakistan Cumhuriyeti’nin Parlamentosu, yasal işlevleri gerçekleştiren Kazakistan Cumhuriyeti’nin en yüksek temsili organıdır. Parlamento iki kamaradan oluşmaktadır: Senato ve Meclis.

Senato 47 üyeden oluşmaktadır. Senatoyu her ilden, büyük şehir ve Kazakistan Cumhuriyeti’nin Başkentinden dolayı seçim sonucu seçilen ikişer milletvekili oluşturmaktadır. Senatonun 15 milletvekili Kazakistan Cumhuriyeti’nin Cumhuriyet

Başkanı tarafından tayin edilmektedir. Milletvekili görevinin süresi 6 yıldır, aynı zamanda Senatonun seçilen milletvekillerinin yarısı her 3 yılda yeniden seçilmektedir.

Meclis 107 üyeden oluşmaktadır. Milletvekillerinin 98 üyesi orantılı listeli sisteme göre seçilmektedir. Aynı zamanda Parlamenteoya geçmek için parti tarafından belli bir oy oranını toplamak gibi yasal barajı geçmesi şarttır. Kazakistan'da bu baraj %7'dir. Kalan 9 üye ise Kazakistan Halkları Kurulu Tarafından seçilmektedir. Meclis vekillerinin görev süresi ise 5 senedir.

Parlamento milletvekili aynı zamanda iki kamara üyesi olamaz.

Kazakistan'da seçimler orantılı ve çoğunluk sistemi şeklinde gerçekleştiği bellidir. Bu iki sistemin mevcut olması karışık seçim sistemini sağlamaktadır. Günümüzde orantılı seçim sistemi parti listelerine göre seçme anlamına gelmektedir. Orantılı seçim sisteminin amacı çok partililik şartlarında partilerin eşit şekilde temsil edilmesini sağlamaktır. Seçimler parti listelerine göre geçmektedir.

Hiçbir ülkede ideal bir seçim sistemi yoktur. Her seçim sisteminin kendine özgü artı ve eksileri bulunmaktadır. Uluslararası seçim standartları da ülkelere herhangi bir sistemi seçmelerinde özgürlük hakkı tanımaktadır.

Kazakistan'da seçim ve referandumlar yapmanın temel prensibi, prosedür ve kuralları öncelikle Kazakistan Anayasasında belirlenen "Kazakistan Cumhuriyetindeki Seçimler hakkında" ve "Devlet Referandumu Hakkında" adlı kanunlar temelinde ve Merkez Seçim Komisyonu'nun kararı temelinde gerçekleşir. Anayasanın 33. Maddesinde Kazakistan vatandaşlarının devlet işlerine doğrudan ve temsilci aracılığıyla katılabilecekleri, devlet idaresine ve kendi kendini yönetme organlarına seçme ve seçilme, devlet referandumuna katılma hakları belirlenmiştir. Seçimlere ve referandumlara katılma hakkı sadece mahkeme kararıyla fiil ehliyetine sahip olmayan ve hapis cezası verilen vatandaşlara tanınmamaktadır. Vatandaşların seçimlerini özgürce gerçekleştirmelerine güç, tehdit, rüşvet vererek engel olmaya çalışan şahıslar yasaya uygun olarak cezalandırılacaktır.

1.4.3.1. “Kazakistan Cumhuriyeti’nin Seçimler Hakkındaki” Anayasa Maddeleri

Kazakistan Cumhuriyetindeki seçim sistemi, ülke Anayasasının aşağıdaki maddelerinde daha açık bir şekilde ifade edilmektedir.

Madde 1. İlişkiler Anayasa Hukuku ile düzenlenir

Mevcut Anayasa hukuku, ilişkileri, hazırlık çalışmalarını ve Başkanı, Senato ve Meclis ile Kazakistan Cumhuriyetinin diğer yerel makamlarını ve üye milletvekillerinin seçimlerinin yürütülmesinden doğan durumları düzenler ve Cumhuriyet vatandaşlarının ifade özgürlüğünü sağlamak için önlemleri hazırlar.

Madde 2. Seçimlerin Özgürlüğü:

Seçimler vatandaşların doğal hakkı olup seçme seçilme hususunda vatandaşın serbest irade hakkına dayalıdır.

Madde 3. Seçim Hukukunun İlkeleri

1. Seçim; Başkan, Meclis ve Maslahat, Cumhuriyetin diğer yerel makamlarının üye milletvekillerinin, eşit evrensel ve doğrudan oy hakkı tarafından gizli oylama yapılır.

2. Seçim; Senato Meclis Cumhuriyeti dolaylı oy hakkı temelinde gizli oylama yapılır.

3. Seçimlerde vatandaşların katılımı isteğe bağlıdır. Kimse katılmaya zorlanamaz, ulusal seçimlere katılmaya değil, aynı zamanda vasiyeti sınırlamak için de zorlanamaz.

Dipnot. Madde 3 değişiklikleri - Anayasa Hukuku Kazakistan 6 Mayıs 1999 N 375

Madde 4. Evrensel oy hakkı

1. Evrensel oy hakkı, vatandaşların seçimlerde on sekiz yaşının üzerinde, kökeni

ne olursa olsun, sosyal, mülkiyet durumu, cinsiyet, ırk, milliyet, dil, din, inanç, oturma veya başka koşullara rağmen seçme hakkı.

2. Pasif oy - Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşlarının Cumhurbaşkanı, Meclis ya

3. Seçilmelerinde vatandaşlığını savunmak için uygun olmayan, katılım ve inanç üzerine hapsedilen vatandaşlar seçimlere katılamaz.

1) işlenen suçlardan suçlu bulunan bir sabıka kaydı olanlar.

2) yolsuzluk yaptığı kanıtlananlar Cumhurbaşkanı, Parlamento üyeliğine ve diğer hükümet üyeliğine adaylık yapamaz.

Dipnot. Madde 4 değişiklikleri Anayasa Hukuku Kazakistan Cumhuriyeti tarafından 08.05.1998 N 222, 06.05.1999 N 375, 14.04.2004 N 545, 15.04.2005 N 44 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

Madde 5. Eşit Oy

1. Eşit oy hakkı ise, Cumhurbaşkanı, Parlamento ve Maslahat Milletvekilleri üzerinde eşit seçilen milletvekili seçimlerine katılmaya ve her bir oy pusulasında bir oy sırasıyla geçer.

2. Seçmenlerin Cumhuriyetin diğer yerel otoritelerin üyelerinin seçiminde eşit katılım ve eşit sayıda oy verme hakkı vardır.

3. Başvuru, eşit hak ve seçimlere katılım koşulları garantilidir.

Dipnot. Madde 5 değişiklikleri - Anayasa Hukuku Kazakistan Cumhuriyeti 6 Mayıs tarihli 1.999 N 375, 14 Nisan tarihli 2.004 N 545, 19 Haziran 2007 N 268 (yürürlüğe resmi yayından sonra girilen tarihli).

Kazakistan Anayasasının “Kazakistan’daki Seçimler Hakkında” adlı kanununda adayların seçimlere katılma hakları eşit olarak belirtilmiştir.

Madde 6. Doğrudan oy hakkı:

Cumhurbaşkanı, Meclis ve Maslihat, Cumhuriyetin yerel hükümet üyeleri vatandaşlar tarafından doğrudan seçilir.

Madde 7. Dolaylı oy:

1. Senato milletvekili seçimlerinde katılan seçmenler - Cumhuriyet vatandaşları, Maslihat üyesidir.

2. Seçmenlerin seçimlerinde Senato'ya eşit katılım hakkı tanınır ve her Senato milletvekili seçimlerinde bir oy hakkı bulunmaktadır.

Dipnot. *Madde 7 değişiklikleri - Anayasa Hukuku Kazakistan Cumhuriyeti 8 Mayıs 1998 N 222.*

Madde 8. Gizli seçim:

Oylama Cumhurbaşkanı, Parlamento ve Maslihat, Cumhuriyetin diğer yerel makamlarına üye milletvekillerinin seçimi gizli oyla, her türlü izleme olasılığı hariç gerçekleştirilir.

1.4.3.2. Oy Sayma Sistemi

Kazakistan Anayasasının “Kazakistan Cumhuriyetindeki Seçimler Hakkında” kanununun “Seçim Sistemleri” adlı 9. maddesine uygun olarak, Cumhurbaşkanı, Parlamento Senatosu Milletvekillerinin, aynı zamanda Kazakistan Halkları Kurulu tarafından seçilen Meclis vekillerinin seçimi sırasında aşağıdaki oy sayma sistemi kullanılmaktadır:

Madde 9.

1) (istisna)

2) aday hariç:

- seçime katılan seçmenlerin oyunun yüzde elliden fazlasını toplayan aday;

- ikinci oylamada seçmenlerin daha çok oyuna sahip olan aday.

1. Meclis seçimleri için siyasal partiler, parti listelerinden tek ulusal seçim altında seçilir.

2. Maslahat milletvekili seçiminde diğer adaylarla kıyasla katılan seçmenlerin oyunu en çok sayıda toplayan aday seçilir.

3. Diğer yerel otorite üyelerinin seçiminde oy sayımının aşağıdaki sistemi geçerlidir:

4) (silindi)

5) adayın diğer adaylardan daha fazla seçmen oyuna sahip olduğu durumda.

Dipnot. Madde 9 değişiklikleri - Anayasa Hukuku Kazakistan Cumhuriyeti 6 Kasım 1998, N 285, 6 Mayıs tarihli ve 1999 N 375, 14 Nisan tarihli 2.004 N 545, 19 Haziran 2007 N 268

Bunun yanı sıra Kazakistan'da 2005 yılında gerçekleşen başkanlık seçimlerinde normal oy pusulalarının yanında bazı bölgelerde ondan bir önceki sene denenen elektronik oy verme yöntemi ilk defa kullanılmıştır. Bu deneyin başarılı olduğunu daha sonraki Parlamento ve Başkanlık seçimlerinde kullanılmasından görebiliriz. Aynı zamanda seçimlerin adil ve kurallara uygun olarak geçmesini sağlamak amacıyla Ortalık Sailau Komissiyası (Kazakistan'ın en büyük seçim kurulu) ve yerli gözlemcilerle birlikte her seçime birçok ülkeden çok sayıda gözlemci ve medya mensupları da katılmaktadır.

Tabi, bugüne kadar yapılan seçimlerin gözden kaçırılan ve eksik yanları da mutlaka olmuştur. Yukarıda dediğimiz gibi ideal bir seçim sisteminin olmadığı gibi, ideal bir seçim de yoktur. Fakat dışarıdan her şey daha açık ve net görülür. Bu yüzden dış ülkelere gelen gözlemciler Kazakistan'da geçen seçimlerin ve seçim

hazırlıklarının olumsuz yanlarından olumlu yanlarının daha üstün olduğunu açıklamaktadırlar.

2.BÖLÜM: GAZETE REKLAMI

2.1. Reklam ve Siyasal İletişim Kavramı

Reklam, bugün insanoğlunun yaşamını şekillendiren ve yansıtan en önemli kültürel faktörlerden birisi olup; her yerde hazır ve nazır, herkesin yaşamının kaçınılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Gazete okunmasa ya da televizyon izlenmese bile, kentsel ortama egemen kılınan imgelerden kaçınılmamaktadır. Bu açıdan günümüzde meydana gelen toplumsal gelişmeler, siyasal alanda da reklamcılıktaki tekniklerin kullanılmasına uygun bir ortam hazırlamıştır (Balcı, 2001).

Siyasal reklam konusuna değinmeden önce siyasal iletişim üzerinde durmak doğru olur. Çünkü bu iki kavram kendi arasında çok bağlantılıdır. Siyasal iletişim, dünyada yeni bir kavram. Reklamcılık teknikleri kamuoyu yoklamalarının, televizyonların ve afişlerin desteği ile seçim kampanyalarında uygulanmaya başlanınca siyasal iletişim kavramı ortaya çıktı. Bu kavram İkinci Dünya Savaşından sonra Amerika’da doğup gelişti. 60’lı yıllarda da Batı Avrupa ülkelerinde uygulamalara başlandı.

Ünlü bir iletişimci “İnsanlar bilerek ya da bilmeyerek her zaman siyasal iletişim yaptılar” diyor. Çünkü demokraside kişiler, seçmenlerden güven isterlerken onlara mesaj iletmek zorundadırlar.” (Ronald Cayrol)Akt. (Topuz, 1991, s. 7). Böylece pazarlama tekniklerinin politikada uygulanmaya başlanması adaylara yeni olanaklar kazandırdı.

Bir seçimin siyasal pazarlamacılıkla kazanıldığını sanmak çok yanlıştır. Ünlü iletişim uzmanlarının belerttikleri gibi kötü bir ürünün satışı pazarlama yolu ile sağlanamaz. Ne var ki, pazarlamacılık kararsız seçmenlerin oylarının kazanılmasına yarar. Bunların oranı da seçimden seçime değişebilir. Bu kişilerin kazanılması bazen seçim sonuçlarını etkileyebilir. İletişim kampanyaları işte bu durumlarda önem kazanır.

2.1.1. Siyasal Reklam Tarihi

Siyasal reklam kavramını tamamen anlamak için öncelikle onun gelişme tarihine göz atmamız gerekecek. Bu kavramın tarihi çok derinlere dayalıdır. En basit şekillerinin M.Ö. olduğunu Britanya Müzesindeki Mısır papirüsleri ispatlamaktadır. Bununla birlikte abide inşaatları sadece mutlak idarenin göstergesi değil, inşaatı yapılan kilise, anıtlar, piramitler reklam yapmanın aracı olmuştur. Resim sanatının eski Mısır ustaları imparatorların portrelerini yapmaya özellikle özen göstermişlerdi.

Çağdaş reklamın içeriğini, şeklini ve çeşitlerini incelemekte, onun temel gelişmesindeki temel dönemleri bilmemek bizi birçok zorluklarla karşı karşıya koyabilir. Bu yüzden de biz antika çağındaki reklamın, onun içinde siyasal reklamın ortaya çıkışını ve onun kullanılmasını öncelikli olarak incelemeyi doğru bulduk. Antika çağındaki sanayi ve sosyal ilişkilerin gelişmesi belli bir topluluklar için hazırlanan haberleri iletme gereksinimini doğurdu. Bu haberlerin birçok kısmı açık hareketleri gerçekleştirmeyi etkileyen detaylarıyla inandırmaya yönelikti. İşte bu mesajlar günümüzdeki reklam ile başka da iletişim araçlarının temeli sayılmaktadır. O çağlardaki reklamlardan biz ekonomik, politik, kişilerarası reklamların, hizmet verme çeşitleri ile doğayı korumayla ilgili ilanları görebiliriz.

Vatandaşları sözle etkilemenin gelişmesiyle bağlı olarak Antika çağında münadiler enstitüsü oluştu. Münadi, paralı tutulan, müşterilere seslenen ve malı öven adam. Bu hizmeti kullanmak şehirleri birçok gelişmelere ulaştırdı. Örneğin, mal hakkındaki bilgi sadece onun bulunduğu ortamda değil, başka bölgelere de ulaşabiliyordu. Bu sözlü iletişim sınırlarını biraz da olsa genişletti. Bununla birlikte şehir sakinleri ünlü komutanları karşılama faaliyetleri, şehre gelen elçilikler, çok büyük sirk gösterileri hakkındaki bilgilerle haberdar oluyordu. İşte böyle bir enformasyonel ilanlar reklamla doğrudan bağlıdır. Münadiler ilk önce eskiçağ mısırlılarda, daha sonra eskiçağ Yahudileri, Yunanlar, Romalılar arasında kullanıldı. Sezar'ın ilk konsolosluk yıllarında (M.Ö. 59 yıl) Mark Bibul ile politik rekabetleri gerginleşti. Neticede resmi haberci, yani münadiler, şimdiki dille “kirli teknolojileri” kullandılar. Onlar rakibin

sosyal ve özel hayatındaki olumsuz yönlerini: sınırsız şöhretin peşinde olduğunu ve manevi olarak dürüst birisi olmadığını yayıyordu.

O zamanlar duvarlara boyayla tırmalanarak yazılan ya da boyayla yazılan reklamların geniş bir şekilde kullanıldığını da söylemek gerekir. Antik çağı araştıran bilim adamları bu yazılara “grafiti” (graffito- tırmalanan) demektedirler. Yunanistan ile Roma’da ise reklam ilanları ahşap tahtalara yazıldı, bakır ya da kemiklere oyularak yazıldı. Bu günlere kadar gelen tarihi yazıların gösterdiği gibi Antik Roma duvarları gladyatörler güreşi, köleler ile ev hayvanlarının satışı hakkındaki ilanlarla doluydu. Pompei’den bulunan grafitiler arasından Roma siyasetçilerinin seçim öncesi karşılaşmalarıyla ilgili bilgilere rastlayabiliriz. Örnek olarak şu sözleri verebiliriz: “Modesta’yı edil olarak seçmenizi rica ediyorum!”, “Balıkçılar, Popiy’yi Ruftı edil olarak seçiniz!”, “Kvintiy’i kollamayanlar eşek yanında otursun!” vb. Buradan antika çağındaki halkların kendi aralarındaki kooperatif anlayışını fark edebiliriz. Şehir yönetimi hiyerarşisinde “edil”, zanaat hizmetinde birçok sorunu çözen şehir valisidir. Seçim sırasında balıkçılar yeni yöneticiyi seçerek torpillerin verileceğine inanmış olabilirler. Şehir zanaatkârları ise bu hizmete Modesta’yı sunarak, onların haklarını savunacağını göstermektedir. Bu iki meydan okumanın dönemsel belirtilerinin birbirine uymasıyla bu ikisini rakip olarak kabul etmemize olanak sağlıyor.

Antika şehirlerinden geçen seyyar sanatçılar, sihirbazlar, sokak palyaçolarına değinmemek yanlış olur. Onların gelirleri başkalarına göre daha üstündü. Onlar reklamı sadece sesleriyle değil, yüz ifadeleriyle, oyunlarıyla hazırlıyorlardı. Reklam araçlarının listesine sözlü hareketlerle birlikte, çeşitli görsel öğeler, işaret ve mimikleri de ekledi. Bununla birlikte bu görüntüleri tam zamanında ve gerektiği yerde düzenlemenin ustalığından da bahsetmek lazım. Bu durumda reklam tarzını, yani imaj meselesini incelemek lazım.

Tüm bilim adamlarının genel fikirlerine göre imaj meselesi reklam metninde temel itici kuvvet sayılmaktadır. Antika çağındaki sözlü dağıtılan ilanlarda vatandaşların imajı oluşabilir mi? sorusu ortaya çıkar. Bize göre tamamen mümkün olan bir durumdur. Çünkü reklam araçlarındaki suret o madde ve o leksikolojik bakımdan

çok önemlidir. Bununla birlikte işitme ve görme unsurlarının hepsi -ses tonu, konuşma şekli, üzerine giydikleri, saç şekli, hareketleri, elindeki nesneler- tüm dikkatleri üzerine toplar. İşte bu fikirlere dayanarak yukarıda adı geçen münadiler, grafiti çiziciler, sanatçılar, sihirbazlar kendilerine uygun imajlarını oluşturdu.

Antika çağındaki askeri zafer ispatı olarak inşa edilen binalar, ünlü komutanları övme törenleri, belli politik bireylerin heykellerinin çoğaltılması gibi metotların hemen hemen hepsinde siyasal reklamın kendine özgü işaretleri bulunmaktadır. Bu metotlar Antika çağında binlerce yıldır kullanılmaktaydı. Afiş, plaka, marka, reklam kampanyası gibi olaylar temellerini antik çağdan almaktadır. Fakat gelişmesi orta asırlar ile Rönesans çağına denk gelmektedir. Sonuç olarak reklam hizmetinin başlangıcı eskiçağlara, özellikle Antik çağa ait deme hakkına sahibiz. Antik kültür, reklam hizmetinin ivedi bilgiler temeline dayanmakla gelişti.

Toplumsal iletişimasyonun gelişmesini 1445 yılında Yogan Gutenberg'in daktiloyu icat edip, onu kullanıma sokmasıyla başladığını görebiliriz. Örneğin, 1465 yılında İtalya'da, 1468 yılında İsviçre'de, 1470 yılında Fransa'da, 1473 yılında Belçika'da, 1476 yılında İngiltere'de, 1482 yılında Avusturya'da ilk basın evleri çalışmalarına başlamıştı. Bu dönem iletişimasyonun yeni aracı, basın reklamını ortaya koydu. XVII yüzyılda İngiltere, Fransa, Hollanda'da olumsuz reklamı amaçlayan siyasal karikatürler ortaya çıktı. Fakat reklam bu şekli en çok ABD'de kullanılmaktaydı. Mesela, ünlü ressam Nast karikatür aracılığıyla birçok siyasetçinin imajını tamamen yok edebilmişti. Pankart da siyasal reklamın aracı olarak bu dönemlerde kullanılmaya başlamıştı. Daha sonra 1840'larda basın teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte basım evlerinde renkli plakalar basma devri başladı. Genellikle siyasal plaka tarihinden iki temel dönemi ayırarak göstermekte yarar vardır. Bunlardan ilki, 1870- 1914 yıllar aralığındaki siyasal reklam askeri olaylarla derinden bağlı olsa da, ticari reklam terimi altında irdelendi. İkincisi, 1914 yılından bu güne dek, gerçekten de plakaların topluma politik etki yarattığını görmek mümkündür.

Siyasetteki "televizyon devri" başlangıcını 1952 yılından alıp, bugünlerde de önemini yitirmemiş konumdadır. Aynı tarihte yapılan seçim çalışmalarını

enformasyonla temin etme sırasında televizyon geniş bir şekilde kullanıldı. Kennedy'nin sansasyonel başarısı işte bu televizyon reklamlarının sayesinde (bu seçimler sırasında rakiplerin tartışmaları televizyonda yer almıştı).

Siyasal reklamın radyoda kullanılması ise I. Dünya Savaşında başlamıştı. Özellikle, radyonun siyasal reklamın aracı olarak önem kazanması 1930- 40'lı yıllarda artmıştı. ABD'de Rusvelt her hafta halka sesleniyorsa, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği halkı önder konuşmalarını dinlemekteydi. Fakat o dönemlere göre gerçekleşen bunca ilerlemeye rağmen o zamanlardaki reklam materyallerinin kalitesi çok düşüktü. Reklam metinleri daha çok propaganda şeklinde yazıldı. Totalitarizm devrindeki siyasal reklam tamamen komünistik propaganda şeklinde sürdürülüp, parti başkanlarını övmeye çok önem verilmekteydi.

2.1.2. Günümüzde Siyasal Reklam

Siyasal reklam rekabet şartlarında hizmet eder ve onun sosyal ve ideolojik önemi büyüktür. Öyleyse siyasal reklamı, stratejik siyasal fikrin temeli, toplum bireylerinin karakterinin düzenleyicisi olarak tarif edebiliriz. Bununla birlikte, siyasal reklam siyasi olaylarla ilgili eğitim almamış, alınan bilgiyi eleştirel bakışla değerlendirmeye hazır olmayan topluluğun enformasyonel ihtiyaçlarını tamamlamaya yöneliktir. Bu yüzden medya tarafından halka sunulan bilgi ilgi çekici ve anlaşılması kolay olmalıdır. Ancak bunun temelinde siyasal reklamda verilen bilgiler politika imgesini halk bilincinde tam olarak oluşturabilir. Günümüzde siyasal hayatı, medya olmadan, özellikle reklamsız düşünmek neredeyse imkânsızdır. Medya, bu kesin ve tam bir yönetim aracıdır. Yeni, yönetime ulaşmanın en kolay yolu da güvenilir medyaya dayanmaktır. Gazete, dergi, televizyon, radyo araçları, bilgisayar sistemlerinin toplumsal ve siyasal karakterli, psikolojik niyet ve düşünce şekillerini düzenlemekte imkânları büyüktür.

Reklam, toplumda aşağıdaki gibi görevleri üstlenmektedir:

1) bilgilendirici: siyasal sistemdeki önemli detayların hizmetleri hakkında bilgi vermek, işlemek ve dağıtmak;

2) eğitmek: her seviyedeki eğitim merkezlerinde alınacak kavramları tevsi edecek bilgi vermek;

3) sosyalleştirmek: siyasal normlar, kişisel değerler ve örneklerini benimsemek;

4) eleştiri ve gözetmek: toplumsal siyasal boşluktaki düşünce ve bakış açılarını oluşturmak.

Bu sıralanan fikirlere bakarak siyasal reklamın amaçlarını tespit edebiliriz. İlk olarak, o toplum bireylerinin hepsini verilen bilgiyle ilgilendirmeye çalışır; ikinci olarak, bilginin içeriğini anlatmakla halk ilgisine sahip olur, neticede onu toplum içerisinde yükseltir; üçüncü olarak, verilecek olan bilgiye uygun olarak, ihtiyaç ile niyet arasında bağlantı kurarak onu bilinçaltında oluşturur, dördüncü, bu bilgiler temelinde belli çalışmalara başlanır.

Siyasi partiler, siyasal kampanyalarında dünya görüşlerini veya adaylarını tanıtmak için en çok kullanılan yöntemlerin başında siyasai reklam gelmektedir. Birçok ülkede, siyasal reklama seçim kampanyalarının ayrılmaz bir parçası gözü ile bakılmaktadır. Çünkü, siyasal reklamlar seçim kampanyalarının yönünü belirlemede, hangi siyasal partinin veya adayın seçimi kazanacağı bakımından etkili olmaktadır. Son yıllarda kitle iletişim araçlarının büyük bir gelişme göstermesi, siyasal relamcılıkta önemli değişikliklere neden olmuştur. Kitle iletişim araçlarında parti ve adaylar için siyasal reklamların kullanılması ve bu kullanımın artması seçmenleri oy, karar verme sürecinde etkilendiklerinin bir göstergesidir (Engin, 2006).

Genel olarak siyasal reklam seçim sırasında doğrudan etkili, günlük sosyo-politik hayatta ise toplum değerlerini bilginin çeşitli metotları temelinde dolaylı etkileyen enformasyondur. Yukarıda değindiğimiz meselelere göre, siyasal reklamın uzun süreli evrim yolundan geçtiğini görmekteyiz. Bu bileşik süreçler çoğu zaman toplumsal bağların gelişmesi ve reklam vericilerin amaçlarının değişmesiyle tespit edilmektedir. Çağdaş reklam vericileri kendi mali imkânlarına göre, seçimlerdeki oy ve desteklere dayanabilmektedir. Gelişmiş ülkelerde demokrasinin daha derin gelişmesiyle birlikte siyasal reklamın siyasal parti ve siyasal eylemcilerin bilinirliğini artırma aracı

olarak kullanılması yaygınlaşmaktadır. Seçim sırasındaki siyasal reklam seçmen oyu için olan mücadelede tüm imkânlarını kullanmaktadır. Siyasal reklamı düzenleme seviyesi, halkın siyasal güçleri yerleştirmesini etkilemektedir.

Modern seçmen pratiğinde yer alan birçok seçim teknolojileriyle birlikte, siyasal reklam aynı zamanda seçmenleri etkilemekteki etkin iletişim aracı da sayılmaktadır. Son zamanlarda siyaset bilimindeki pazar modellerine olan yüksek ilgi seçim süreçlerindeki pazar mekanizmalarının üstünlüğüyle açıklanmaktadır. Araştırma sonuçlarının çeşitliliğine rağmen, siyasal iletişimciler siyasal reklamın birçok durumda toplum için çekici olan, onun beklentilerine uygun ve o toplum tarafından olumlu olarak değerlendirilen adayın, partinin, örgütün ya da siyasal fikrin olumlu imajının oluşturulmasına yönelik olduğunu söylemektedir. Böylece siyasal reklamı, reklamı yapılan “mala” ilgi çekmek ya da ona olan davranışlarını değiştirmek amacıyla yapılan, toplum tarafından adayın, partinin, vs. olumlu imajının oluşturulmasına yönelik “üretici” ve “tüketici”nin siyasal düşüncelerinin iki taraflı iletişim alanı olarak tespit edebiliriz.

Siyasal reklamın özünün tespit edilmesi onun özgül özelliklerini belirlememize imkân sağlamaktadır. İlk önce, siyasal reklam, iletişimin ücretli şeklidir. İkinciden, radyo, televizyon, dergi, gazete gibi iletişim araçlarının yardımıyla yayıldığından reklam, kişisel bir görüş değildir. Üçüncü olarak, siyasal reklam, her zaman mal (fikir, partinin ya da siyasal bireylerin imajı vb.) ya da bir hizmet hakkındaki bilgidir. Ve en son olarak, reklam belirli bir müşteriye sahiptir. Bilindiği gibi reklam mesajı sipariş verenin ismini, adresini ve iletişim bilgilerini içermektedir. Reklamı aldığımızda, aynı zamanda malı ya da hizmeti kimin satmak istediğini öğrenebiliyoruz, bu yüzden çoğu zaman reklam kişisel iletişim olarak kabul edilir. Fakat reklam belli bir şahsa değil geniş kitleye yöneliktir. Bu yüzden reklam kişisel olmayan iletişim sayılmaktadır. Eğer seçim zamanını alacak olursak, onun ana ögesi olan aday canlı şahıstır. Fakat Amerikalı uzmanlara göre, siyasal adayı “satmaktan”, malı satmak daha kolaydır. Bununla birlikte, ticari reklamın temel amacı kar sağlamak ise, siyasal reklamda ise belli değerleri toplum bireylerinin bilinçaltında kalıplaştırmaktır.

İktidar seviyesine göre farklı reklam teknolojilerinin kullanıldığı tartışmasızdır. Birçok araştırmacıya göre sözlü siyasal reklamını, radyo siyasal reklamını, gazete siyasal reklamını, heykeli, siyasal karikatürü, resim- fotoğrafı, pankartları, televizyon siyasal reklamını, siyasal çizgi filmleri vurgulayabiliriz. Partileri yönetmek, onun kampanya süreçleri, pankart, vb. psikoteknolojileri, sadece dikkat çekme ya da süs aracı değildir, bu siyasetteki hareketlerin manasıdır.

2.1.3. Günümüzde Medya ve Gazete Siyasal Reklamları

Kitle iletişim araçlarının kullanımının ve gelişmesinin gün geçtikçe arttığı çağımızda medya toplumsal bilinci yönlendiren çok özel bir araç sayılmaktadır. Medyadaki reklam şahsın dikkatini motive edip aynı zamanda psikolojik baskı da yapar. Oligarşinin elinde medyanın tekelleşmesi ve birikmesi yer almaktadır ve medyada PR'ın metodları ile teknolojileri etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Günümüzde siyasal iletişim olgu ve sürecinde yoğun olarak kullanılan “medya”, 20. yüzyılın 2. yarısına doğru siyasal yaşamın giderek önemi artan ve ayrılmaz araçları durumuna gelmiştir. Brian McNeir, siyasal iletişim unsurlarını tanımlarken, bu unsurları alıcı, verici ve kanal olmak üzere üçe indirgemiş ve en önemlisi, siyasal iletişimde kullanılan yöntem ve tekniklerde yalnız kitlesel iletişim araçlarını yani yazılı ve sözlü basını ele almıştır. (Aziz, 2007).

Siyasal güçlerin, kitlelere ulaşabilmek, kendilerine yandaş bulabilmek için kullanabilecekleri araçların sayısı günümüzde üçtür: yazılı, sözlü ve görüntülü basın; yani gazeteler, radyo ve televizyon. Örneğin büyük açık hava toplantıları, daha önceden bunlar aracılığıyla ortam hazırlanmadıkça ve daha sonra gene bunlar aracılığıyla değerlendirilmedikçe fazla bir anlam taşımayabilirler. Yapsalar bile, etkileri geçici olur (Kışlalı, 1987).

Dolayısıyla yapılan etkinliklerin, özellikle seçim kampanyaları sırasında etkili olması için çoğunluğun, yani yazılı, sözlü ya da görüntülü basının yönelik olduğu halkın iktidarla sürekli enformasyonel bağlantı içinde bulunması gerekmektedir.

Kamuoyu araştırmalarından elde edilen veriler ışında siyasal iletişim uzmanları, seçmene ulaşabilmek için hangi kitle iletişim aracından ne şekilde yararlanacağına dair karar verirler. Çünkü, siysala parti ya da adayların kampanya mesajlarını seçmen kitlelerine iletebilmek ve onların gözünde olumlu bir imaj yaratabilmek için her şeyden çok kitle iletişim araçlarına ihtiyaçları vardır (Engin, 2006).

Kitle iletişim araçlarının yeterli derecede kullanılmadığı takdirde bu etkinlikleri düzenleyen siyasal parti ya da başka bir kurum tarafından beklenen sonuca ulaşılamayabilir.

Günümüzde köy, mahalle, mezra gibi küçük yerleşim birimleri dışında siyasal iletişimin uygun kitle iletişim araçları ile yapılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu durum ilk olarak gazetelerin yaygın bir şekilde kullanılması ile ortaya çıkmıştır. 15. yüzyıldan başlayarak gazete basım olanaklarının gelişmesi, okuma yazma oranlarının giderek yükselmesi; gazete okur sayısının da artması ve bunun doğal sonucu olarak gazete sayısının ve tirajının da artması ile yazılı basın, yani gazeteler önem kazanmaya başlamıştır (Aziz, 2007).

Çünkü gazetelere diğer kitle iletişim araçlarına göre her açıdan ulaşılması daha kolaydır. Fakat her kitle iletişim aracında olduğu gibi gazetelerin de onda yayınlanan bakış açısı ve tuttuğu tarafa göre okuyucu kitlesi bulunmaktadır. Belli bir bakış açısına sahip bireyin kendi düşünce biçimine aykırı olan herhangi bir medya aracını okuyacağı ya da dinleyip izleyeceği çoğu zaman mümkün değildir. Aynı şekilde yazılı haber ya da ilanları yayınlayan organlar da toplum düşüncesinin kendine ters düşmeyeceği ve onların okuyucu kitlesinin azalmasına yol açmayacağı bir şekilde hareket etmektedir.

Demokratik bir toplumda her isteyen gazete çıkarabilir. Ama gelişen teknolojinin gerekleri başta olmak üzere, birçok koşul, böyle bir girişimi her geçen gün daha pahalı kılmaktadır. Georges Burdeau'nun da dediği gibi; “Sermayesi olanlar düşünceleri seçebilirler, ama düşünceler sermaye bulamazlar”... Demokratik ülkelerde gazeteler, özellikle özel ilanlar ve reklamlar sayesinde yaşar ve kazanç sağırlar. O reklamları verenler çoğuylukla özel girişimcilerdir. Onlar da, kendi çıkarlarına ters düşünceleri savunan yayın organlarını desteklemek istemezler (Kışlalı, 1987).

Genel olarak ülkelerde yazılı medyanın (gazete, dergilerin) yönetimleri, özel girişimin elinde olduğundan, bu iletişim kanallarının doğrudan siyasal amaçlı olarak kullanılması zordur. Gazete ve dergileri elinde bulunduran kişi ya da grupların siyasal yönelimlerine, hatta ekonomik çıkarlarına bağlı olarak gazete ve dergilerin siyasallaşması söz konusu olabilir. İlk gazetelerin Avrupa’da 16. yüzyılda gelişmeye başladığı düşünülürse, o zamanki koşullarda, yayınlanan gazetelerin krallıkların ve kilisenin politikasını pekiştirecek ya da en azından hükümet politikasına ters düşmeyecek mesajları vermekle yükümlü olduğunu belirtmek gerekir... Sonraki yıllarda ise matbaa tekniğinin ve gazetecilik mesleğinin giderek gelişmesi ile yazılı basın toplumun önemli haber alma kaynaklarından biri, hatta 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar tek kitlesel haberleşme aracı olmuştur. Yazılı basına, tarihsel gelişimi içerisinde, farklı ülkelerde farklı görevler verilmiş; farklı amaçlarla kullanılmıştır. Daha sonraları ise siyasetin ve siyasal reklamın gelişmesiyle birlikte, gazeteler, seçim zamanında adayların ya da partilerin seçmenlerin kanaatini etkilemesi için, seçim kampanyalarında propaganda aracı olarak kullanılmaya başladı.

Günümüzde ise gazete siyasal reklamları, partileri ve adayların fikir ve yapılarını gösteren yazılı- resimli belgelerdir. Aynı zamanda gazete siyasal reklamları, seçmenin oyunu kime vereceğinde etkili olabilecek katıksız, sansürsüz ve herhangi bir yoruma uğramamış yol gösterici belgelerdir. Belge niteliğinde olması, bağlayıcılığı ve yükümlülüğü de beraberinde getirir (Can, 2001).

Seçim kampanyaları sırasında gazete, dergi, fotoğraf ve karikatürlerde yer alan siyasal reklam seçmenin kanaat ve tutumlarını daha çok etkilemektedir. Yukarıda da dediğimiz gibi gazete siyasal reklamları diğer reklam türlerine göre daha etkili olmaktadır, çünkü gazetelerdeki reklamlar kısa, net ve ilgilerin başka taraflara daha az çekildiği ortamlarda hazırlanmıştır.

Siyasal reklam her ülkenin toplumu için vazgeçilmez araçtır. Mesela, partilerin çokluğu ve statüsündeki benzerlik halkı tamamen karıştırabilir. Bununla birlikte tüm partilerin programlarıyla tam olarak bilgi edinmek isteyen vatandaşların sayısı düşük olduğu bellidir. Bu yüzden reklam siyasal varsayımlar ile programlar kavramını

kolaylaştırıp, onun metinlerini heyecanlandırır, slogan söylemlere dönüştürerek, seçmenlerin güvenini oluşturur.

Siyasal reklamın verilen özellikleri çalışma sırasında rastlanan meseleleri açıklayıp, diğer siyasal teknolojilerle bağlantılarını gerçekleştirir. Siyasal reklam siyasetle birlikte oluştu. İlk devletlerin kurulmasıyla birlikte iktidar halkla bağlantı kurarak düzenin kalıplaşacağını anlamıştır. İktidar, vatandaşın karakterini bilgi aracılığıyla etkilemeyi seçti. Demek, bu kavram siyasal pazar, siyasal kültür ve siyasal ilişkilerin ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü seçmen algısında seçmenin kendi bilincini yeni bilgiye göre düzeltme ya da değiştirme kabiliyeti çok önemlidir.

2.2. Genel Anlamda Siyasal Mesaj Verme Yöntemleri

Siyasal iletişimde kullanılan yöntem ve teknikler, siyasal olmayan iletişim türlerinde kullanılan yöntem ve tekniklere benzerlik gösterir. Ancak burada ikisi arasında önemli fark, göndericinin amacına ve alıcı kitlenin özelliklerine bağlı olarak mesajın verilmesinde gösterilmesi gereken özelliklerdir.

Siyasal iletişim, veren taraf için önemlidir ve bundan ötürü de mesajın etkili biçimde hedef alıcı kitlesine ulaştırılması gerekir. Bu etkiyi arttıracak, iletişim olgu ve sürecinin 6 önemli ögesi; kimin kime siyasal söylemde bulunacağı? Neleri vereceği? Niçin vereceği? (hangi yöntem ve tekniği kullanacağı?) Ne zaman vereceği? Nasıl bir etki ile vereceği? Hususları önem kazanmaktadır.

2.2.1. Mesajın Verilmesiyle İlgili Özellikler

Siyasal iletişimde bulunan kişi amacına bağlı olarak, alıcı da tutum ve davranış değişikliği yaratmak için mesaj/ ileti gönderir. Bu bakımdan mesajın verilmesini isteyen, başlatan tarafın kimliğinden, mesajın içerisinde yer alan dilin kullanılmasına, alıcının özelliklerine kadar giden bir dizi özen gösterilmesi gereken husus vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- Veren kişinin kimliği

Siyasal iletişimde bulunan kişinin siyasi bir kimliği olması doğaldır. Siyasi kimlik sahibi bir kişinin söyleyeceği şeyler, vereceği mesajlar gene de siyasi nitelik taşır. Bir siyasi mesajın etkili olabilmesi için, onu gönderen, veren kişinin nitelikleri bu mesajın hedef kitlesi tarafından daha etkili olarak algılanmasını sağlar. Örneğin, bir siyasi partinin vereceği önemli bir mesajın, partinin alt kademesinde bulunan biri tarafından verilmesi ile o partinin lideri, başkanı tarafından verilmesinin etkisi farklıdır. Bu nedenledir ki seçim kampanyaları sırasında siyasi parti başkanlarının konuşması gelenek haline gelmiştir. Bu bakımdan siyasi iletişim olgu ve sürecinde göndericinin kimliği; onun sosyal hatta ekonomik durumu, mesajın etkisini artıracak özelliklerdir. Mesajı veren kişinin sosyo- ekonomik özellikleri yanında, retorikinin de güçlü olması, bu etkiyi daha da arttıran önemli bir unsurdur.

- Alıcı kitlenin sosyo- ekonomik durumu (SED)

Öncelikle, siyasi iletişim sürecinde alıcı kitlenin siyasi söylemde bulunan verici kaynak tarafından iyi bilinmesi, tanınması gerekir. Alıcı kitleye ulaşabilecek yöntemler ve buna bağlı olarak kullanılacak tekniklerin neler olacağı hususu, alıcı tarafın sosyo- ekonomik yapısının bilinmesi ile olanaklıdır. Örneğin bir siyasi partinin seçmenine sesleneceği zaman kullanacağı yöntem ve teknikler ile parti içi siyasi iletişimde kullanacağı yöntem ve teknikler farklıdır, farklı olması gerekir. Bu bakımdan siyasi iletişim yöntem ve tekniklerin belirlenmesinde hedef kitlenin yaşı, cinsiyeti, eğitimi, geliri, mesleği, oturduğu yerin büyük kent, kent, kasaba ya da köy olup olmaması, kullandığı dili, dini, etnik yapısı, gelenek ve görenekleri gibi temel özelliklerinin iyi bilinmesi gerekir.

- Mesajın verileceği zaman

Siyasal iletişimin başarılı olması için hedef kitlenin bilinmesi gereken bir diğer önemli özelliği, bu mesajların ne zaman verileceği hususudur. Bu ise yöntem ve tekniklerle yakından ilgili olduğu kadar, alıcı kitlenin bu mesajları ne zaman alabileceği, yani zamanın uygun olup olmaması ile de yakından ilgilidir. Bu bakımdan mesajların verileceği zamanın hem alıcı kitleye uygun olup olmaması, hem de mesajın verileceği

iletişim kanallarının özelliklerini dikkate alınması gerekir. Bir diğer söyleyişle verilmesi amaçlanan siyasal mesajların hedef kitleye, kitlelere doğru zamanda, doğru yöntem ve tekniklerle ulaştırılması önemlidir. Bunun saptanması ise, yukarıda değinilen, hedef alıcı kitlenin sosyo- ekonomik özelliklerinin bilinmesi, bir başka deyişle yaşam biçimi, tutum ve davranışları hakkında bilgi sahibi olması ile çok yakından ilişkilidir.

- Mesajın verileceği araçlar

Genel olarak siyasal iletişimde kullanılan iletişim araçları/ kanalları, iletişim teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak değişmektedir. Özellikle, elektronik iletişim teknolojinin çok hızla değişmesi ve değişikliğin çok hızlı olarak tüm topluma ya da en azından toplumların büyük kesimine hızla yaygınlaşması ile pek çok siyasal iletişim bu tür teknolojinin getirdiği olanaklarla verilmeye başlanmıştır. Ancak, siyasal iletişimde bulunanların tercihleri, kullanacakları iletişim yöntem ve teknikleri, alıcı hedef kitlenin bunları maddi ve teknik olarak kullanabilme olanakları ise sınırlıdır. Örneğin, kırsal kesime verilecek bir siyasal mesajın internet yolu ya da e - posta aracılığı ile verilmesi, en azından günümüz koşullarında, mesajın hedef kitleye ulaşamayacağı anlamına gelebilir. Böyle bir uygulamada siyasal amaçlı mesajı veren kaynağın, bu kitlenin sosyo- ekonomik özelliklerini araştırmadığı, ülkenin gerçeklerini iyi bilmediği sonucu çıkarılabilir.

- Mesajdaki dilin  zellikleri

Daha önce de belirtildiği gibi, siyasal iletişimde siyasal nitelikte bir mesajın olması beklenir. Bir anlamda mesajın konusu, içeriği olması gerekir. Bu içeriğin aktarılması ise dil ile olur. Bu dil sözlü olabileceği gibi yazılı da olabilir. Kimi durumlarda, iletişim kanalının özelliğine bağlı olarak, mesajlar hem sözlü hem de yazılı dilde oluşturulur ve aktarılır. Örneğin televizyonda bir siyasal mesajın bir siyasal aktör tarafından verilmesi sırasında yan tarafta aynı mesajlar yazılı olarak da, sözle senkronize bir şekilde akabilir. Bu bakımdan siyasal iletişimde bulunan kaynağın, mesajda kullanacağı dilin hedef kitle tarafından anlaşılır olması, ilk duyulduğunda kafalarda soru bırakmayacak düzeyde açık, net, anlaşılabilir olması gerekir. Kuşkusuz

burada, kullanılan dil dağarcığının, söz varlığının, hedef alıcı kitlenin temel söz varlığı ile örtüşmesi gerekir. Burada bir diğer önemli husus, verilen mesajın kolayca anlaşılması yanında, tutum ve davranışı etkilemesi ve ileride kullanılmak üzere saklanması, depo edilmesidir. Burada bilinen sözcüklerden, atasözlerden, deyimlerden yararlanmak, amaca uygun sloganlar oluşturarak hedef kitlenin yabancı olmadığı yaklaşımlardan hareket etmek gerekir. Tüm bu hususlar ise konuyu “retorik” konusuna götürür. Bir dilin kullanılmasındaki hüner, mesajın en etkili şekilde anlaşılmasını sağlayacak biçimde söz dizininin seçilmesi; içinde kullanılan deyimler, atasözleri, benzetmeler, yaklaşımlar önemlidir. Mesajın yazılı ya da sözle aktarılması da farklı özen ister. Mesaj sözle aktarılabilecek ise seslendiren kişinin ses tonu, rengi, gür ya da zayıf olması; kısacası etkili bir sesin mesajı vermesi, mesajın etkisini arttıran ve mesajı verenin amacına ulaşmasını sağlayan önemli özelliklerdir. Mesajın yazılı aktarılması durumunda ise, yazının niteliği; karakteri, el yazısı olup olmaması, imzanın bulunup bulunmaması gibi yazılı mesajlarda etkili olacak hususlarda özen gösterilmesi gerekir.

2.2.2.Siyasal İletişimde Yöntemler

Siyasal iletişimde kullanılan yöntemler; *yüz yüze iletişim* ya da *uzaktan iletişim* yöntemleri olarak iki temel başlık altına toplanabilir.

2.2.2.1. Yüz Yüze İletişim Yöntemi

Yüz yüze iletişim yönteminde mesajı veren kaynak ile alıcı kitle ya dar ya da geniş alanlarda aynı ortamda bulunurlar. Bu tür siyasal iletişimde mesajlar sözlü olarak verilir ve çoğunlukla bu mesajların geribeslemi sınırlı da olsa anında alınabilir. Bir siyasal partinin miting alanında konuşmasında geribeslem, kitlenin kalabalık olmasından ötürü, çok genel sözler, alkışlar dışında fazla değildir. Ancak, parti adaylarının küçük yerleşim birimlerinde, örneğin mahalle kahvehanelerinde, evlerde yaptıkları siyasal konuşmada geribeslem anında ve çok daha geniş kapsamlı olacaktır.

Yüz yüze iletişim türünde kullanılan yöntemler genelde halkla ilişkilerde kullanılan yöntemlere benzerlik gösterir. Kimi kez bu yöntemlerin siyasal bir kimliği söz konusu değildir, ancak siyasal kimliği olan kişi ya da örgütlerin kullanmaları

durumunda siyasal iletişim için kullanımlı olur ya da siyasal tarafı ağır basan bir özellik kazanır. Örneğin siyasal kimliğin yer almadığı bir toplantıda bir parti başkanının yapacağı konuşma, hele de önemli siyasal mesajlarla yüklü ise, asıl toplantı konusunun bir süre gündem dışında kalmasına bile neden olur. Bu durum, kuşkusuz tek taraflı olarak, yani söylenen siyasal mesajın o toplantıya katılanlarla sınırlı kalmaması, bunun geniş kitlelere, kitle iletişim araçları ile de gönderilmesi gerekir. Konferanslar, kongreler, seminerler, sempozyumlar bilimsel ağırlıklı faaliyetler; miting, sergi, konser, ev ve hasta ziyareti, düğün, nişan, yıldönümü, anma gibi toplumsal olaylar, ülke içi ve dışı geziler bu tür yüz yüze siyasal söylemin yapıldığı sosyal olaylardır.

2.2.2.2. Uzaktan İletişim/ Araçlı İletişim

Uzaktan iletişim yöntemi, siyasal söylemde bulunan kaynak ile mesajı alacak hedef kitlenin birbirlerini görme olanaklarının bulunmadığı durumlarda söz konusudur. Bu araçlar ise, en eskisinden ve klasik olan mektuptan başlayarak telgraf, telefon, teleks, faks gibi klasikleşen kanallar ile elektronik iletişim teknolojisinin sağladığı görsel ve işitsel ses ve görüntü kasetleri CD, VCD, DVD gibi araçlar ile giderek yaygınlaşan ve 21. yüzyılın en önemli iletişim araçlarından olan İnternet bağlantılı bilgisayar gibi araçlardır. İnternet aracılığı ile elektronik posta (e- posta) gibi bireysel iletişim kanalları ile rapor, broşür, afiş, panolar, simgesel- özellikle siyasal partilerde geçerli olan- pankart, bayrak, flama, rozet ya da promosyon (özendirme) nitelikli farklı eşyalardan oluşan iletişim araçlarıdır.

Araçlı iletişim tekniklerinden, şimdi giderek kullanımı azalmakla birlikte, klasik olanı mektuptur. Özellikle, dar çevre siyasal iletişimde etkili araç olarak hala kullanılmaktadır. Belge niteliklidir ve kişiye özgü bir konumu vardır. Telefon, sesli bir iletişim aracıdır ve her zaman için sıcak bir araç olarak kabul edilir. Daha çok siyasal aktörlerin dar çevresi ve çok yakın ve sık ilişkilerde bulunduğu kişilerle yapılan iletişimde kullanılır. Ancak, bu aracın acil durumlarda kullanılması zorunlu olmakla birlikte, belge niteliği taşımaz, dolayısıyla- kayıt edilmediği sürece- tekrarlanması, başkalarının bilinmesi söz konusu olamaz. Ulaştığı sayı çok sınırlıdır. Özellikle siyasal aktörlerin üst düzey yöneticilerince, baskı grupları, lobi faaliyetlerinde bulunanlar

tarafından kullanılır. Günümüzde cep telefonları, telefon yolu ile siyasal iletişimi yeniden cazip duruma getirmiştir. Kişiyi her zaman her yerde ulaşılması, siyasal iletişimi bir bakıma kolaylaştırmıştır. Ancak, burada olumsuz durumlar da söz konusu olabilir. Örneğin, alıcı konumundaki kişilerin bu mesajları içinde bulundukları konumlara- yere ve zaman- bağlı olarak etkili olarak almayabilirler.

Araçlı iletişimin önemli bir boyutu kitlelere yönelik iletişim araçlarıdır. Bu araçlar, günlük anlamı dışında, basılı, sözlü ve görüntülü olmak üzere farklı iletişim araçları ya da teknikleridir. Daha çok tanıtım, reklam, propaganda araçları olarak da kullanılan bu araçlardan siyasal iletişimde de yararlanılmaktadır. Ülke nüfuslarının giderek artması, kimi kez küçük yerleşim yerlerinde bile birtakım araçlı iletişim tekniklerinde yararlanılmasını zorunlu kılmıştır. Özellikle siyasal mesajını geniş kitlelere ulaştırmayı amaçlayan siyasal aktörler, bu tür iletişim araçlarını kullanmak isterler. Bunların içerisinde en yaygın olanı kuşku yok ki kitap, dergi, örgütsel gazete, broşür, fotoğraf, afiş, açık hava panoları, sesli araçlar olarak plak, ses bantları, CD (kompakt disk) ile görüntü bantları (video) ile DVD (dijital video disk) ve VCD (video kompakt disk) örnek olarak verilebilir. Burada son on yılın yeni iletişim teknolojisi İnternet üzerinden siyasal iletişimin yapılması ise gelişmiş tüm ülkelerde uygulanan ve giderek yaygınlaşan bir iletişim aracı olarak siyasal söylemde yerini almıştır

Kitle iletişim araçları XX. yüzyılın ürünleridir. Ancak, geniş kapsamı ile alındığında, antik tiyatrodan başlayarak tiyatro, kitap, fotoğraf, plak, kaset, sinema, radyo televizyon, video, CD, DVD, VCD ve İnternet gibi geniş kitlelere ulaşabilen araçların tümü anlaşılır. Dar anlamı alındığında ise, yazılı ve görsel- işitsel olarak gazete, dergi, radyo ve televizyon yayınları ile İnterneti kapsamaktadır. Kimi gruplandırmalarda internet, dar anlamı klasik kitle iletişim araçlarının da dışında tutularak, ayrı bir konumda incelenmektedir. Siyasal iletişim kapsamına ise dar anlamı kitle iletişim araçları değil, geniş kapsamlı olarak, yukarıda belirtilen tüm araçlar girmektedir. Ancak, bu araçların, kullanım yaygınlığı ve sıklığı dikkate alındığında, özellikle “medya” kavramının kapsamına çok daha dar olarak “gazete- dergi” gibi basılı yayın, “radyo yayınları” gibi sözlü yayın, “ televizyon yayınları” gibi görsel araçlar girmektedir.

2.3. Kazakistan’da Gazete Reklamları

2.3.1. Bağımsızlık Öncesi Kazakistan Medyası

Kazakistan’ın 20 yıllık bağımsızlık tarihi sürecinde ülke ekonomisi, kültürü ve diğer alanlarda gerçekleşen değişikliklerle birlikte ülke medyasının tarihinde de birçok değişiklik ortaya çıktı. Ülkenin bağımsızlığını oluşturma yıllarındaki toplumsal yeni taleplerin yer almasından dolayı sansür yasaklanmıştı. Medya kontrolünü ve gözetimini yapan tüm kurumlar dağıtılmıştı.

Sovyetler döneminin medyası o zamanlarda güçlü ve kuvvetli bir görünüme sahipti. Neredeyse ülkenin her yerinde radyo bağlantısı vardı ve halk Devlet Televizyonunun programlarını izleyebiliyordu, her aile onlarca gazete ve dergiye abone oluyordu. Bu sistem ise tamamıyla Moskova’da merkezileşmişti. Bağımsızlık öncesi Kazakistan Cumhuriyeti’nde toplam 10 devlet gazete ve dergisi ile 21 televizyon kanalı ve radyo kanalı vardı. Onunla birlikte her fabrikada, her küçük şehirde yerli basın yayın kurumları da hizmet vermekteydi. Yerli radyo kanalları da yayın yapıyordu. Fakat Birlik yönetimi altındaki ülkelerin medyasına, onun içinde Kazakistan medyasına sadece tamamlayıcı ek görev verilmişti. İşte bu sisteme göre Kazakistan medyası kurulmuştu. Sadece coğrafi anlamda değil aynı zamanda enformasyon ve içerik anlamında da bu durum geçerliydi. Hatta 1950’lerin başı ile 1960’larda, Kazakistan matbaasının sadece çevirmeli sistemde olduğu dönemde, Kazak dilinin tamamen yok olma olasılığı da çok yüksekti.

Yönetim başında bulunan Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin fonunda yavaş yavaş kendini belirtmeye başlayan demokratikleşme süreci, Kolbin siyasetinin alıp yürümesi, öğrenci protestosunun trajik kaderi, bunların hepsi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gazetelerinde ve devlet televizyonuna yeterince yansımıyordu ve önemsenmiyordu. En az bunun kadar önemli olan kendi sorunlarıyla uğraşan gazeteci ve televizyoncular, Orta Asya sorunlarıyla ancak zaman zaman ilgileniyordu. Bahsi geçen sorunlar da o zaman için az değildi ve onlar anlayış ve çözüm gerektiriyordu. Farklı ideolojik pozisyonlardaki izleyici ve okurları en radikal program ve makaleler

bile tatmin etmiyordu artık. Toplumun daha radikal tutumdaki kısmını Rus enformasyon kaynakları tatmin etmemeye başladı, toplumu genel olarak Sovyet topraklarında olan gelişme ve değişimlerle birlikte bağımsız ülkelerin hedef ve amaçları ilgilendiriyordu. Dolayısıyla kendi özel medya araçlarını kurma gereksinimi ortaya çıktı.

Bağımsız (devlete ait olmayan) basının oluşması Kazakistan'ın sosyo-politik yaşamındaki yeni bir olay idi. Bu yayınların sayı olarak az olmasına rağmen, yerel okur kitlesine sahip olsa bile, insan hakları gibi önemli kavramın temelleşmesinde önemli rol oynamıştı. O zamanlar için önemli bir detay daha: resmi yayınlar da kendi tarzlarının değiştirmeye başladı. Artık onların sayfalarında eskiden kapalı ve yasaklanmış olan konulara rastlanabiliyordu, mesela: Baikonur problemi, Aral sorunu, Semei ve Narın poligonlarındaki nükleer denemelerin sonucu, vb. gibi.

2.3.2. Bağımsız Kazakistan Medyasının Gelişme Yolları

Kazakistan'daki medyanın gelişme yollarını belirleyen, belli başlı noktası ve kılavuzu sayılan BDT tarihinde ilk defa gerçekleşen Almatı'da geçen AGİT semineriydi. 1992 yılının ekim ayında gerçekleşen, ülke ve diğer Orta Asya cumhuriyetleri için çok önemli olan seminer konusu "Asya'daki çoğulcu ve bağımsız medya araçlarının gelişmesine yardımlaşma" idi. Seminer BMT, AGİT, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Medya Bakanlığının katkılarıyla düzenlenmişti. İşte bu seminer sonucu Kazakistan medyasının gelişme yolları ve hedefleri belirlenmişti.

Kazakistan Cumhuriyeti Başkanı yanındaki Kazakistan'ın Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün araştırma görevlisi A. Morozov'a göre, ülkedeki enformasyonel boşluğun gelişmesi dört devre bölebiliriz: birincisi 1992 yılından önceki devir, ikincisi 1992-1996 yıllarının arası, üçüncüsü 1996- 1998 yılları ve dördüncüsü- 1998 yılından bugünlere kadarki devir.

2007 yılında Kazakistan'da 7281 medya araçları kayıt altına alınmıştı. Onlardan %78'i özel, %22'si ise devlet medya araçlarıdır. Elektronik medya araçlarının sayısı ise 212'dir. Basılı medya araçları tüm medyanın %50'sini oluşturmaktadır. Onlardan toplumsal siyasi konudaki basın %16; bilimsel %9; reklam amaçlı %10,5; çocuklar,

kadınlar ve dini basınların her birisi %2'yı kapsamaktadır. Radyo ve televizyon kanallarının yayın alanı ise: Habar Kanalı %95,70, Kazakistan Kanalı %96,25, El Arna Kanalı %75,50, Birinci Avrasya Kanalı %78,60, Kazak Radyosu %86,99 oluşturmaktadır. “CaspioNet” uydu kanalı ise Orta Asya, Avrupa ile Kuzey Afrika'nın bazı bölgelerine kendi haberlerini iletmektedir. Bağımsızlık yıllarında ülkede ilk defa Kazakistan Cumhuriyeti'nin kablolu televizyonu oluştu. İlk defa ülkenin enformasyonel boşluğunda 2392 yabancı medya yayın yapmaya başladı. Bu 2309 gazete ve dergi, 83 televizyon ve radyo programı, 1000'e yakın uydu kanalı, yabancı medya araçlarının 80 temsilcisi, onlardan %90'ı Rusça, %5'i İngilizce, başka dillerde ise %5'i oluşturdu (Nasimov, 2008).

Yukarıda verilen bilgilere bakarak enformasyonun çoğaldığını, özellikle reklam haberlerinin çoğaldığını görebiliriz.

Daha önceki bölümlerde dediğimiz gibi halk siyasal reklamda verilen fikirleri satın alamaz. Onlar ülkede olan olaylarla tanışır, onun temelinde o olaylara katılmaya heveslendirilir. Genel olarak siyasal reklamın oluşturduğu umut ile güven bu durumlarla hemen hemen aynı sayılır. Halk reklamlarda verilen bilgiye inanmayabilir, ancak umut ve güven gösterebilir.

Siyasal sistemlerdeki farklılıklar dışında, siyasal reklamın önemi ile ebadına uygun her ülkedeki medyaya çeşitli karakteristik vermek mümkündür. ABD'de reklam vermek ve televizyon şirketlerinin arasındaki rekabet gelenekleri oturtulmuş olduğu bellidir, Avrupa'nın birçok ülkesinde bu şekil eğilimler daha sonra ortaya çıkmıştır ve toplumsal haber dağıtma sektöründe karşılaştırmalı şekilde en üst pozisyonları tutunmaktadır.

2.3.3. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Medya Araçları Hakkındaki Kanunları

Bu bölümde Kazakistan Cumhuriyetindeki enformasyon araçlarının yasalar temelinde düzenlenme şeklinin üzerinde duracağız. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasasının 20. Maddesine göre:

1. Söz ve yaratıcılık özgürlüğü teminat altındadır ve sansür yasaktır;

2. Herkesin yasalara uygun olarak yasaklanmamış her yöntemle özgürce haber almaya ve onu yaymaya hakkı vardır. Kazakistan Cumhuriyeti'nin sırrı olan bilgiler listesi yasaya uygun olarak belirlenir;

3. Ülkenin anayasal yapısını zorla değiştirmeyi, milli güvenliğine gölge düşürmek, savaşı, toplumsal, ırk, milli, dini v.b. ayrımcılıkları, ayrıca acımasızlık ve zorluğa başvurmayı öğütlemeye izin verilmemektedir.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin "Medya Araçları Hakkındaki" kanunun 4-1. Maddesinde:

"1. Medya araçları alanındaki devlet tarafından düzenleme televizyon ve (ya da) radyo haberlerini iletmeyi organize etme hakkındaki hizmeti hukuksal olarak sağlamak, lisanslamak, Kazakistan Cumhuriyeti'nin tüm medya araçları alanındaki kanunlarına uymayı gözetmek sayesinde gerçekleştirilmektedir.

2. Kazakistan Cumhuriyeti'nin medya araçları hakkındaki kanununun uygulanmasında devlet adına gözetmeyi vekil organ ve diğer devlet organları Kazakistan Cumhuriyeti'nin yasasında belirlenen görevleri çerçevesinde gerçekleştirmektedir."

Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin medya araçları alanındaki görevleri "Medya Araçları Hakkındaki" kanunun 4-2. Maddesiyle düzenlenmektedir:

"Kazakistan Cumhuriyeti'nin Hükümeti:

1) Medya araçları alanındaki devlet politikasının temel yönlerini hazırlar ve onların gerçekleştirilmesini sağlar;

2) Kazakistan Cumhuriyeti'nde yayınlanmakta olan yabancı medya araçlarını yayın iznini, esaslarını ve düzenini belirlemektedir;

3) Televizyon ve (ya da) radyo haberlerini yaymayı düzenleme hakkındaki hizmeti lisanslamak şeklini kararlaştırır."

Yeni enformasyonel topluluğu oluşturma sürecinde reklam meselesi çok önemli sayılmaktadır. Günümüzde toplumdaki en önemli değer, bilgi ve bilimdir. Sosyo-politik ilişkileri düzenleme yolundaki toplum için enformasyonel süreçler önemli sayılmaktadır. Bilgilendirme teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması ekonomi, siyaset, kültür ve ilim gibi tüm toplum için yararlı alanları etkilemektedir. Genel olarak bilgi insan için bulunduğu çevredeki akımları anlamaya, ileride gerçekleşecek olan hareketler hakkında kararlar almakta lazımdır. Aslında bilgi, reklam, öğüt ve kampanyalar kocaman ağaç gibi ortak kök aracılığıyla yayılır ve gelişir.

Siyasal reklamda tüm değerleri halka ulaştırmakla idari güçler etkili olmaktadır. Onlar anlamlı siyasal tutumları toplum fertlerine ulaştırmakta kesin bir yön oluştururlar. Günümüzde iletişimin tüm çeşitlerinin gelişmekte olduğunu biliriz. Onun etkisi, Kazakistan toplumundaki siyasal istikrarın oluşmasını ve bozulmamasını sağlamaktadır.

2.3.4. Kazakistan’da Televizyon

Sosyo- politik konulu teori temelinde oluşan gazete haberleri ve onun içindeki çeşitli sohbetler, deneme ve raporlar siyasal reklam olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde yer almakta olan siyasal olayları halka ulaştırmakta devlet ve özel televizyon kanalları ile basın yayın araçlarının rolü çok büyüktür. Söz konusu meseleler ülkemizdeki siyasal reklamın çeşitli akımları temelinde televizyon ve basın yayında yer alır ve asıl amaçlı haberleri ile makaleleri özel sayfa ve programlarında yer almaktadır.

Elli yılı aşkın tarihi olan “*Kazakistan*” adlı ulusal kanal sosyo-politik anlayışları oluşturmakta ve farklı seviyede haberler hazırlamaktadır. Ülkenin, uluslararası olayların haberlerini yaymak amacıyla günde 6 kere Kazak dilinde 6 kere de Rus dilinde haber programı yayınlanmaktadır. Bunun dışında halkı her konuda haberdar etmeyi amaçlayan kanal kültür haberleri, sosyal projeler, ekonomi konulu programlar aynı zamanda ülkemizde yaşamakta olan birçok ulusların barış içinde yaşamasını sağlamak için birçok programlar hazırlanmaktadır. Söz konusu haberlerin tümü toplumumuza gerekli değerlerin yankısıdır.

“*Khabar*” (Haber) kanalı günde 10 kere Kazak dilinde ve günde 7 kere Rus dilinde haber yayınlamaktadır. Bunların dışında toplum için önemli sayılan sağlık, ekonomi, kültür, siyaset, belgesel, gençlik program ve projeleri yayınlanmaktadır. Haftada bir kere yayınlanmakta olan “*Jeti K n*” (Yedi Gün) analitik programındaki bilgide daha çok siyasal reklamın detayları kullanılmaktadır.

Kazakistan’ı dünya halklarına tan tmakta olan “*Caspionet*” ilk uydu kanalı 2002 yılının 25 Ekim’inde çalışmasına başlamıştır. İzleyicilerine Kazakistan hakkında tam ve net bilgi yayan kanal, ülkedeki en önemli siyasal, ekonomik, kültür faaliyetlerini dış ülkelerdeki izleyicilerine geniş bir şekilde ulaştırmaktadır. Kanal programında her alanla ilgili özel proje ve programlar hazırlanır. A. M. Jumabayeva kanal çalışmalarıyla ilgili: “Bizim kanalın diğ r haber kaynakları gibi temel amacı Kazakistan hakkında önemli ve aynı zamanda kaliteli haberleri dünya ülkelerine ulaştırmaktır. Ülkemizin gerçek ve doğru imajını oluşturmak yolundaki bizim görevimiz, dünyanın dört bir yanındaki halkları ülkede olup biten ekonomik, siyasal olaylardan ve dünya topluluğuna Kazakistan tarafından sunulmakta olan çeşitli proje ve fikirlerden haberdar etmektir” diyor.

2.3.5. Kazakistan Gazeteleri

Kazakistan Cumhuriyeti’ndeki tüm siyasal süreçleri olumlu ve olumsuz bakış açılarından inceleyen gazeteler arasında “*Egemen Kazakistan*”, “*Kazahstanskaya Pravda*” (Kazakistan Gerçeği), “*Svoboda Slova*” (Fikir  zg rl ğ ), “*Tasjargan*” (Taşyaran) gazetelerinin yeri ayrıdır. Adı geçen gazetelerin ilk ikisi günlük ise, muhalefet gazeteleri haftada bir kere okurlarına sunulmaktadır.

Ulusal *Egemen Kazakistan* cumhuriyet gazetesi Kazakistan Cumhuriyeti Başkanının Emirleri ve Hükümet Kararnameleriyle birlikte çeşitli sosyo-politik bilgiler dağıtılmaktadır. Gazete kendi okurlarını devamlı olarak ülkede yer alan tüm siyasal haberlerden, sosyo-ekonomik değişiklik ve gelişmelerden haberdar etmektedir. Parlamento vekillerinin çalışmaları, görev sırasında çekildikleri fotoğraflar, onlarla

yapılan röportajlar ile düşüncelerini açıklayan özel sayfaları ve buna benzer diğer ekler her hafta okurlarını bulmaktadır.

Ulusal *Kazahstanskaya Pravda* gazetesi de Rus dilli okurlarının siyasal olaylardan haberdar etmekte özel sayfalar temelinde kendi makalelerini yayınlamaktadır. Adı geçen gazete her sayısında Başkan, Hükümet ve genel olarak yönetimde yer almakta olan yenilik ve haberleri sunmaktadır.

Ülkede muhalefetin sesi olarak çok okunan olan gazetelerden “*Svoboda Slova*” (Fikir Özgürlüğü), kendi malzemelerini hazırlarken çoğu zaman köşe başlıklarına göre özel sayfalara daha çok önem vermektedir. Ülkede olan önemli sosyo-politik olayları sadece genel bir bakış açısından değil, okurlarına daha derin bilgi vermek için detaylı olarak inceleme yapar ve elde edilen bilgileri özel sayfalarda yayınlamaktadır. Dolayısıyla bu özel sayfalar gazetenin tüm sayılarında olmayabilir sadece belli tarihler aralığında olayların gelişme sürecine göre değişmektedir.

“*Tasjargan*” (Taşyaran) gazetesinin özelliklerinden biri, aynı zamanda Kazak ve Rus dillerinde yayınlanmasıdır. Adı geçen basın devamlı olarak farklı konuları ve başlıkları içeren özel sayfaları yayınlamaktadır. Şunu söyleyelim ki, yukarıda adı geçen iki gazetede de daha çok muhalefet partilerinin bilgilerine özen gösterilmektedir.

Genel olarak televizyonda ya da basın yayında olsun yayınlanan siyasal reklâmın kolay anlaşılması ve okurlar tarafından kabul edilmesi için dil özelliklerine çok önem vermek gerekmektedir. Polonya medyası okur ve izleyicilerinin anlam seviyesini 1964 yılındaki sosyal araştırma sırasında, koordinasyon, efekt, kooperasyon, oransızlık, irtişa kavramlarının okurlar için anlaşılabilir olduğu ortaya çıkmıştı. Ankete katılanların %15’i tam cevap veriyse, %30’u bu kavramların anlamını tam verememişti (Nasimov, 2008).

Dolayısıyla Kazakistan’daki basın ve yayın araçları için de bu anket sonuçları geçerlidir.

Söz konusu sonuca göre, siyasetin medya kısmına katılanların çok sayıda olduklarını anlamak zor değildir.

Siyasal komünikasyonlardaki şahısların çokluğuna bağlı olarak onun sistemdeki bilgi akışının hareketi, zorluklara yol açacağı kesindir. Çünkü siyasal bilginin ortadaki şahıs ve hedef bağı pratiklik bakımından etkisini azaltıp, kendi arasındaki siyasal etkisi azalmaktadır. Bu durumun yer almaması için, şahıs ile hedef kendi aralarındaki etkileşimleri belirlemeleri gerektiğini düşünmekteyiz. Çünkü haberleri dağıtan idare kurumları gerekli haberleri tam bulup, onları zamanında dağıtmaları gerekmektedir. İşte o zaman siyasal etkileşim gerektiği seviyede sürer ve pratik sonuçlara ulaşır (Nasimov, 2008).

2.3.6. Kazakistan'daki Siyasal Reklamın Oluşma Süreçleri

Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki siyasal reklamın oluşma ve gelişme sürecindeki kurallar yukarıda belirlendi. Bu durumları temele alarak ülkedeki siyasal reklamın oluşma sürecini dört aşamaya ayırabiliriz:

Siyasal reklamın oluşmasındaki *ilk aşama* - 1991-1995 yılları, yabancı tecrübeleri kopyalama özelliğiyle ortaya çıkmaktadır. Medyada enformasyonel haberleri dağıtan reklamlar ortaya çıkmaya başladı. Aynı zamanda reklam alanında da büyük gelişmeler başlamıştı. Kazakistan Cumhuriyeti bağımsız bir ülke olarak ilk adımlarını atıyordu. Ülke vatandaşları arasında yeni değerler yer almaya başlamıştı. Siyasal sistemdeki değişiklikler halka gazete, dergilerdeki makaleler, televizyon haberleri aracılığıyla iletiliyordu. Verilen bilgiler sayesinde toplum fertleri yeni siyasal kavramlarla tanışmaya başlamıştı. Siyasal reklam çeşitleri çok basitti. Hepsi Sovyet Hükümeti'nden kalan propaganda şeklinde geçiyordu. Doğrudan siyasal reklama göre, dolaylı siyasal reklam daha çok gelişmeye başladı. Ticari reklamın da etkin biçimde gelişmesi aynı döneme denk gelmektedir.

Siyasal reklamın oluşmasındaki *ikinci aşama* - 1995-1999 yıllarına denk gelmektedir. Bu dönemde siyasal reklamın yasal temelleri oluşturuldu (Kazakistan Cumhuriyeti'nin Anayasası, "Seçimler Hakkındaki" Anayasa Kanunu, "Medya Hakkındaki" Kanun kabul edildi). Kazakistan toplumunun stratejik ve taktik gelişmesindeki rekabeti hakkındaki programları vatandaşlara iletmedeki bilgilendirmenin yeni şekilleri ortaya çıkmaya başladı, dolaylı siyasal reklam gelişmeye

başladı. Siyasal reklamın basit şekillerinin kullanılması devam etti. Siyasal bilgilendirme medya araçlarında etkin şekilde gelişti. Devlet başkanının “Kazakistan-2030. Tüm Kazakistanlıların refahı, güvenliği ve yaşam şartlarının artması” mesajı televizyon, radyolarda ve gazete sayfalarında yayınlandı, reklam panolarına asıldı.

Üçüncü aşama – 1999-2004 yıllarını içermektedir. Reklam hizmetini düzenlemenin temeli olan “Reklam Hakkında” Kanun kabul edildi. Geçen seçim sezonları reklamın doğrudan metotlarının gelişmesini etkilemişti. Kazakistan Cumhuriyeti’ndeki düzenlenen başkanlık ve parlamento seçimlerinde siyasal reklamın doğrudan şeklini kullanma ihtiyacı doğdu. İki seçim sürecine Rusya’nın siyasal teknologları katıldı. Siyasal reklamı yapanların yaratıcılığının sınırlı olduğu ortaya çıktı. Bazı siyasal partilerin, adayların seçim sürecindeki etkinliği düşüktü ve siyasal reklama göre, siyasal propaganda geniş bir şekilde kullanıldı. Dolaylı siyasal reklamın rolü yükseldi. Reklam kavramı oluşturulup, yasalaştırıldı.

Dördüncü aşama 2004 yılından bu yana kadarki zamanı içerir. Reklam alanını düzenleyen ve kuralları oluşturan siyasal hukukun temelinin yenilenme süreci gerçekleşmektedir. Siyasal reklamın içeriği, çeşitleri çok yönlülüğü ile tanınır, doğrudan ve dolaylı siyasal reklamın teknolojileri aynı seviyede hizmet etmeye başladı. Siyasal reklam tam anlamda oluştu. Daha sonra gerçekleşen başkanlık ve parlamento seçimlerinde kullanılan siyasal reklam metotlarında değişiklikler eklendi. Seçmenleri etkilemenin yeni metotları kullanıldı. Siyasal partiler ile liderler arasında rekabet başladı. Tüm siyasal kurumların gelişmesi için günlük reklam yapma gereksinimi ortaya çıktı. Siyasal reklamın tüm metotları gelişmeye başladı.

Gelişmenin dört aşamasından geçen siyasal reklamın kendine özgü özellikleri de var. İlk olarak, siyasal reklam seçim sürecinde doğrudan düzenlenir, günlük kullanılan siyasal reklam dolaylı şekilde yapılır. Siyasal reklamın dolaylı şeklini belirlemek zordur. O çoğu zaman televizyondaki haberler, gazetelerdeki makale şeklinde sunulur. İkinci olarak, siyasal reklam çoğu zaman yükseköğrenimli, şehir sakinlerine yöneliktir. Televizyondaki, basın yayındaki siyasal reklam şeklinde sunulan haberler çoğunluk için anlamsız siyasal terimlerden oluşmaktadır. Ülke vatandaşlarının siyasal bilgileri göz

ardı edilir. Üçüncü sırada, bu kadar büyük topraklara sahip ülke vatandaşlarının zihniyeti, değer özellikleri belli olsa da seçim sırasında siyasal reklamlar verilirken bu durumlar önemslenmemektedir. Dördüncü, siyasetteki reklamların ilk nüshası Rus dilinde hazırlanıp, daha sonra Kazak diline çevrilmesidir.

Kazakistan toplumunu geliştirme sürecindeki siyasal reklamın önemi büyüktür. O iktidar ile toplum arasındaki bağı yükseltip, vatandaşların davranışlarını etkilemektedir. Gerekli fikirleri oluşturmakta ancak ülke toplumunun geleneksel değerlerinin rolü göz önünde bulundurulduğu sürece, topluma ait gereksinimleri oturtabiliriz.

3. BÖLÜM: 2007 KAZAKİSTAN GENEL SEÇİM KAMPANYALARINDA YAYIMLANAN GAZETE SİYASAL REKLAMLARININ İÇERİĞİ

Reklamın önemli kollarından biri olan siyasal reklam, gün geçtikçe daha yaygın ve geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Dağıtılımda da tüm yazılı, görsel ve sesli medya araçları devreye sokulur. Çalışmamızda yer alan gazete siyasal reklamları ise, daha önce de belirttiğimiz gibi, görsel ya da sesli medya araçlarına göre seçmeni en doğru karara götüren sansürsüz belgelerdir. İşte bu belegelerin Kazakistan'daki yayınlanma şeklini bu bölümde ayrıntılı olarak göstermeye çalışacağız.

Kazakistan'ın bağımsızlığını geçen asrın 90'lı yıllarında kazadığını ve geliştirmekte olan ülke olduğunu herkes bilir. Başka tüm alanlarda olduğu gibi, reklam yayınında, onun içinde gazete reklamlarının yayınında ve genel olarak medya araçlarının kullanımında kapatması gereken çok eksikleri vardır. Bu eksiklerden dolayı tez çalışmasının bu bölümü diğer bölümlere göre daha kısa olabilir, ancak elde edilen veri ve bilgiler temelinde Kazakistan'daki seçim kampanyaları sırasındaki gazete siyasal reklamları hakkında oldukça açık ve geniş şekilde bilgi verilmeye çalışılacaktır.

3.1. 2007 Kazakistan Parlamento Seçimleri

Geçmişten bugüne kadar yapılan seçimler incelendiğinde, seçmenlerin davranış ve karakterlerinin o ülkenin siyasal, ekonomik, milli, tarihi, ideolojik ve psikolojik etkenleri doğrultusunda oluştuğu görülmektedir. Her birey fizyolojik, psikolojik, değer ve beklenti yönüyle birbirinden farklı olduğu gibi seçim davranışları yönüyle de farklıdır.

Toplum içerisinde ve belli davranış pratikleri çerçevesinde günlük yaşamlarını sürdürmekte olan bireylerin, siyasal eylem ve kararlarına yönelik tutumlarını desteklemek ve/veya bunları yönlendirmek amacıyla kullanılan siyasal reklamcılık, seçim sürecindeki siyasal kampanyalarda yoğun olarak kullanılan bir iletişim dinamiğidir. Siyasi partilerin ya da adayların iletişim kanallarını kullanarak mesajlarını

yoğun biçimde ilettikleri kampanya dönemlerinde, siyasal reklamcılık, ticarileşme, bireyselleşme ve küreselleşme gibi olgularla bütünleşerek vazgeçilmez bir konum kazanmıştır (Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2007).

Kazakistan'da 2007 yılında yapılan Parlamento seçimleri öncesi seçim kampanyalarında televizyon ve radyo gibi elektronik iletişim araçlarında ve yazılı iletişim aracı olan gazetelerde seçimlerle ilgili siyasi ve toplumsal örgütlerin ve vatandaşların çalışmalarına geniş bir şekilde yer verildi. Kazakistan Cumhuriyeti Ortalık Sailau Komissiyası (KC OSK), Kazakistan'ın en büyük seçim kurulu, partilere ve seçmenlere seçim öncesinde siyasal partilerin propaganda yapması ve reklamları kullanmasıyla ilgili önemli açıklamalarda bulundu. Seçim öncesi siyasi reklamlar, medya iletişim araçlarının kullanımı, açık oturum ve tartışma programlarında yansıdı. Bununla birlikte mitingler, yürüyüşler Anayasa'da yasaklanmamış birçok diğer şekillerde görüntü, ses, internet paylaşım siteleri ile diğer medya araçlarını kullanarak gerçekleşti. Fakat bütün aday ve partilere eşit şartlar hazırlandı.

Kazakistan Cumhuriyetinde şimdiye kadar geçen bu üç Parlamento seçimi de halk ile iktidarın, iktidar ile siyasal güçlerin arasındaki ilişkiye açık ve gerçekçi iletişim sağladı. Seçimlerden sorumlu siyasal çalışmaları, uluslararası vakıflar ile bağımsız gözlemciler olumlu değerlendirdi. Kazakistan'ın demokratik bir hukuk ülkesi olduğunu dünya öğrendi. Bununla birlikte adil rekabet şartlarında geçen bu seçimler siyasal reklamı geliştirmekle beraber, halk da reklamın önemini ve anlamını kavradı. Kazakistan'daki siyasal reklamlarla ilgili bilimsel bilgiler hazırlamak için de fırsatlar çoğaldı.

3.2. Gazetelerin Genel İçeriği

Bilindiği üzere, Kazakistan Cumhuriyeti'nde 18 Ağustos 2007 günü aynı yıl gerçekleşen Anayasa değişikliklerine uygun olarak Parlamento seçimleri düzenlendi. Seçmenleri seçimler hakkında bilgilendirmek için, Ortalık Sailau Komissiyası tarafından televizyon ve radyo, gazete reklamları gibi birçok basın ve yayın aracı kullanıldı. Elektronik seçimlerin talimatları sadece televizyonlarda değil, gazete ve dergilerde de verildi. Ortalık Sailau Komissiyası medya aracılığıyla propaganda işleriyle ilgili halkı devamlı olarak bilgilendiriyordu. Örneğin, 2007 yılının 18 Temmuzundan 4

Ağustosuna kadar 26 basın yayın, 8 elektronik, 16 internet sitesinde 949 makale ve bilgi materyalleri, seçim konularıyla ilgili yaklaşık 800 görüntü kaydı yayınlanmıştır. Seçim kampanyası döneminin en aktif partileri Nur Otan, JSDP, Ak Jol'du. Bununla birlikte Kazakistan Patriottar Partisi ve Aul Sotsial Demokratıyalık partilerinin çalışmalarını duyurma oranları da dikkat çekecek orandaydı.

Verilen Nur Otan, Ak Jol, Patriottar ve Aul partilerinin isimleri tam değil ama Kazakistan'da kullanıldığı şekilde verilmiştir. Sadece JSDP (Jalpuıttık Sotsial Demokratıyalık Partiya), ismi çok uzun olduğu için kısaltılması yapılmıştır ve çalışmamızda da Kazakistan'da kullanıldığı şekilde verilmektedir.

3.2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Kazakistan'da 2007 yılında gerçekleşen Parlamento seçimlerindeki ülkenin siyasal partilerinin gazetelere verdikleri reklamların kapsamını, sayısını, partilerin reklam vermekte tercih ettikleri gazeteleri ve birbirine olan tutumlarını, kullandıkları diller ile hitap şekillerini ortaya çıkarmak. Daha sonra bu bilgiler ışığında Kazakistan'daki genel siyasal durumu ve demokratikleşme sürecinde yaşanan gelişme ve değişiklikler hakkında bilgi vermek.

3.2.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada, 2007 yılında gerçekleşen parlamento seçimlerinin seçim kampanyaları döneminde gazetelerde yayınlanan siyasal reklamların içerik analizi yapılmıştır. Analiz için Kazakça yayın yapan Egemen Kazakistan gazetesi, Rusça yayın yapan iki gazete, Kazahstanskaya Pravda günlük gazetesi ve muhalefet gazetesi olan haftalık Svoboda Slova gazetesi seçildi. Analizde yer alacak olan gazete siyasal reklamları daha önce parlamentoda grupları olan Nur Otan, Ak Jol ve JSDP partilerinin ve daha önce parlamentoda grupları bulunmayan, katılmakta oldukları seçimler ilk deneyimleri olan Patriottar Partisi ile Aul partilerinin reklamlarıdır. Adı geçen gazeteler milli (ulusal) gazetelerdir ve ülke sınırlarında en çok bilinen ve tirajları en yüksek gazetelerdir. İnceleme için seçilen partiler ise, ülkedeki en büyük partiler ya da seçim kampanyası sırasında gazete ve diğer medya araçlarını en çok kullanan partilerdir. Seçim kampanyası sırasında adı geçen partiler çok sayıda broşür, el ilanı gibi

materyallerini dağıtmıştır. Gazete dışında partilerin bastırdıkları el ilanı, broşür, kitapçık vb. materyaller inceleme kapsamına girmemektedir. Bu yüzden inceleme, yukarıda adı geçen üç gazetede yayınlanan beş partinin gazete reklamlarını içermektedir.

3.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yukarıda yazıldığı gibi, gazetelerden ikisi günlük biri ise haftalık yayın yapmaktadır. Yani gazetelerin yayınlanma tarihleri farklı olduğu için bu gazetelerde birbirine yakın tarihlerde yayınlanmış olan gazete reklamlarını inceleyeceğiz. Böyle olmasının sebebi, Kazakistan’da seçim kampanyaları, seçim tarihinden tam bir ay önce başlar ve seçimlerden bir önceki gün gece saat 24’e kadar sürer, dolayısıyla bahsi geçen muhalefet gazeteleri bir ay içerisinde sadece 4 kere yayınlanmış oluyor. Diğer iki gazete ise günlük, yani her gün yayınlanmaktadır. Seçim kampanyalarının ilk haftalarda pek yoğun geçmemesinden dolayı, sadece son iki haftada yayınlanmış olan gazete reklamları kapsam içine alınmıştır. Toplam her gazetede ikişer reklam olmak üzere 10 siyasal reklam yayınlanmıştır. Bu yüzden çalışma, verilen 10 siyasal reklam ile sınırlandırılmıştır.

Günlük gazetelerdeki reklamların sık sık yayınlanmasına rağmen reklam içerikleri aynı olduğu için onları, haftalık gazetedeki reklamlara uygun olması için, tek reklam olarak saydık.

3.2.4. Yöntem

Öncelikle 2007 parlamento seçim kampanyasında seçilen üç gazetede yayınlanan siyasal reklamların kodlaması yapıldı. Her reklam önceden hazırlanmış 25 soruya göre kodlandı. Hazırlanmış olan 25 sorunun bir kısmı genel siyasal reklamların içeriğinin diğer kısmı da 18 Ağustos 2007 parlamento seçimlerine özgü sorulardı. Dolayısıyla analiz de bu 25 soru çerçevesinde yapılacaktır. İncelemede seçim kampanyası sırasındaki genel siyasal gündemden ve partilerin çalışmalarından da bahsedilecektir.

3.2.5. Reklamların Gazetelere Göre Dağılımı

Muhalefet partileri olan Patriottar ve Aul partilerinin iki reklamı da aynı gazetede, Kazahstanskaya Pravda’da, en büyük muhalefet partisi olan Ak Jol Partisinin

bir reklamı aynı gazetede ikincisi ise Egemen Kazakistan’da, JSDP partisinin reklamı Svoboda Slova gazetelerinde yayınlanmıştır. İktidar partisi olan Nur Otan partisinin reklamlarının ikisi Kazak dilinde olan Egemen Kazakistan, üçüncüsü ise Rus dilinde olan Kazahstanskaya Pravda gazetelerinde yayınlanmıştır.

Verilen reklamlar, kapladığı alana göre tam sayfa, yarım sayfa, üçte bir sayfa, çeyrek sayfa ve çeyrekten küçük sayfa olarak beş ayrı boyutta işaretlenmiştir. Toplam 10 reklamın 6 tanesi çeyrek sayfayı, 2 tanesi yarım sayfayı, kalan 2 tanesi ise gazetenin çeyrek sayfasından küçük alanı kaplamaktadır.

Tablo 2. Gazetelerin Aldıkları Reklamlar

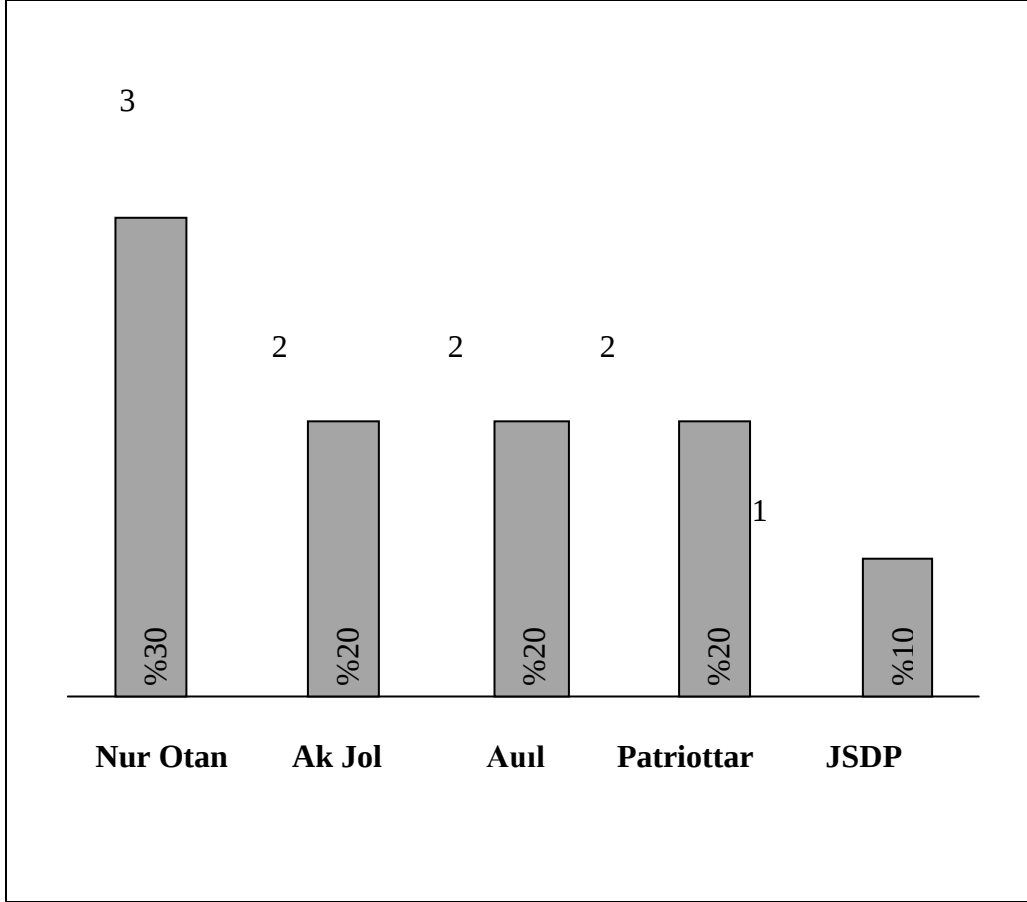
Sayfada Kapladığı Alan	Tam	1/2	1/3	1/4	¼’ten küçük	Toplam
Egemen Kazakistan					2	2
Kazahstanskaya Pravda				6		6
Svoboda Slova		2				2

3.2.6. Reklamların Partilere Göre Dağılımı

Genel olarak reklamların yayınlandığı gazetelere baktığımız zaman, daha önce de söylediğimiz gibi, seçim kampanyasının başladığı günle son tarihlerde yayınlanan reklam sayılarının arasında önemli bir fark vardır. Seçim kampanyasının ilk haftasında toplam üç gazetede 1 reklam yayınlandı. Yayınlanan o bir reklam da iktidar partisi olan Nur Otan’a aittir. Seçimlerden önce son bir hafta içinde ise reklamlarını incelemekte olduğumuz partilerin reklam sayısı artış göstermekte. Günlük olarak yayınlanan Egemen Kazakistan, Kazahstanskaya Pravda gazetelerinde reklam veren partiler, bu gazetelerin her sayısında reklamlarını taraftarlarına sunmaktaydı.

Seçmenleriyle iletişim aracı olarak haftalık gazeteleri seçen partiler ise günlük gazeteleri seçen partilere göre en az reklam sayısına sahiptir. Bunların arasında en çok reklama JSDP Partisi sahiptir. Bu parti, tüm reklamlarını sadece Svoboda Slova gazetesinde yayınlamıştır. Daha sonra Ak Jol Partisi gelmektedir. Bu parti reklamlarını günlük Kazahstanskaya Pravda ve Egemen Kazakistan gazetelerinde yayınlamıştır. Aııl ve Patriottar Partisi ise reklamlarının tümünü çeyrek sayfalık ebatla Kazahstanskaya

Pravda gazetesinde yayınlamıştır. En çok reklam sayısına sahip parti ise Nur Otan Partisidir. Parti reklamlarının tümünü sadece günlük gazetelerde, sayfaların çeyrekten küçük bölümlerinde ve diğer partilere göre daha sık yayınlamıştır.

Şekil 1. Reklamların Partilere Göre Dağılımı

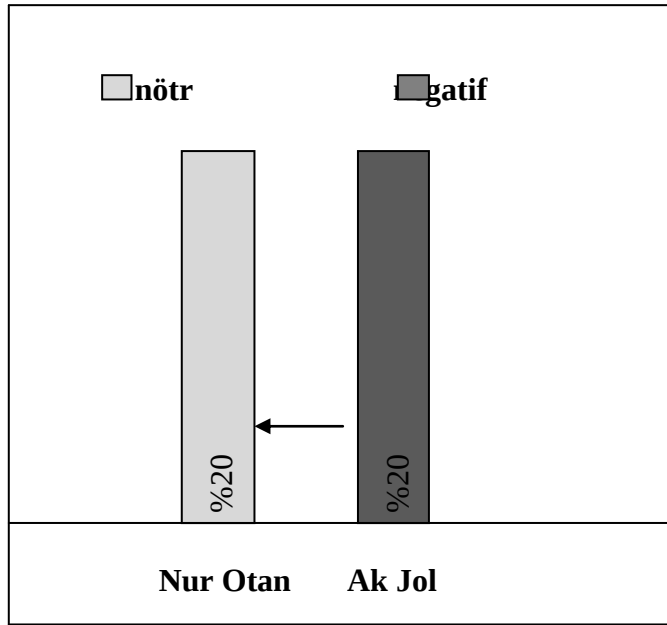
3.2.7. Reklamlarında Partilerin Diğer Partilere Karşı Tutumu

2007 seçimleri sırasında yayınlanan gazete reklamlarındaki partilerin birbirine karşı tutumu nötr ya da negatif olduğu görülmüştür. Yayınlanmış olan reklamların hiçbirinde partilerin birbirine karşı olumlu tavır sergiledikleri görülmemiştir. Diğer partilere göre nötr tutumda olan parti reklamlarının sayısı negatif olanlardan daha fazladır. Toplam 10 reklamın 8 tanesi (%80) nötr olarak görülmüştür. Kalan 2 tanesi (%20) ise negatif meyildeki reklamdır. Bundan yola çıkarak seçim kampanyaları

sırasında genelde partilerin birbirine daha çok nötr davrandıklarını, dolayısıyla birbirine daha az sataştıkları görülmektedir.

Negatif tutumun görüldüğü iki reklamın ikisi de en büyük muhalefet partisi olan Ak Jol Partisine aittir. Negatif saldırıların bulunduğu bu reklamların ikisinde de iktidar partisi olan Nur Otan Partisi hedef alınmıştır.

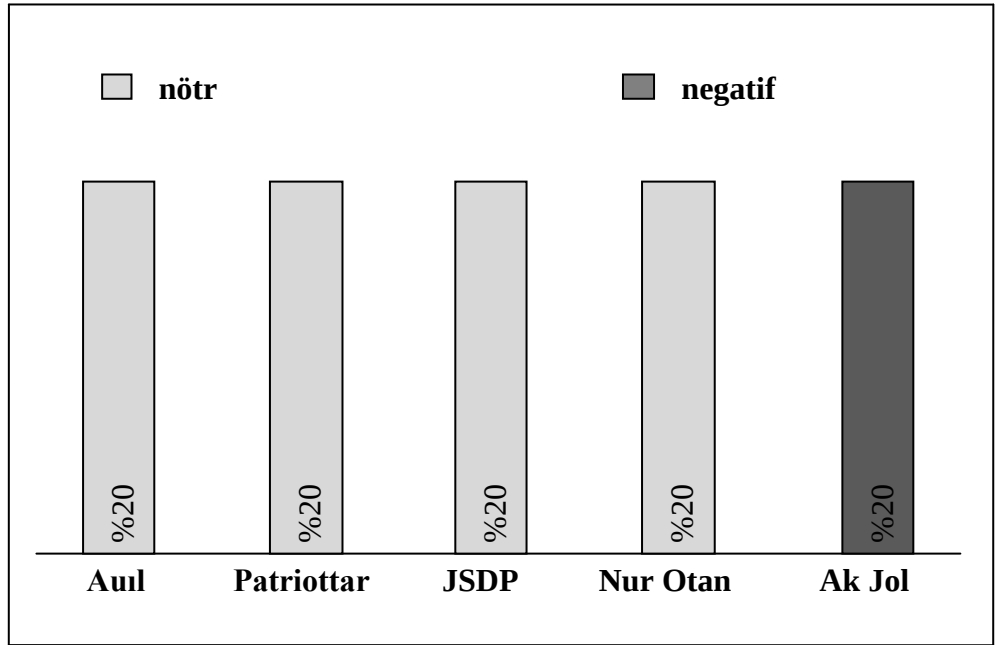
Bu reklamların birincisinde hedef alınan iktidar partisi tarafından bu parti adaylarına yapılan idari baskıdan, ikinci reklamda ise tek partili yönetimin getirdiği olumsuzluklardan bahsedilmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Ak Jol partisinin Nur Otan Partisine Karşı Meyli

Kampanyalarda negatif siyasal saldırıların yapılıp yapılmayacağı konusu, avantajlı ve dezavantajlı yönleri olduğu için, siyasetçileri hep tereddüde bırakmıştır. Negatif saldırıların, saldırı kaynağının kolay algılanmasına yardımcı olduğu, fakat seçmenin oy verme isteğini kırdığı, yapılan araştırmalarla ortaya çıktı (Merit, 1984; Roddy, 1988) Akt. (Can, 2001).

Yine benzer bir çalışmada, negatif siyasal yayınların, pozitif benzerlerinden daha bilgi verici-aydınlatıcı olabildiği görüldü. Birçok ülkede negatif saldırı, sonucu ne olursa olsun az miktarda olsa da kullanılmaktadır, bu durum Kazakistan için de geçerlidir. Yukarıda dediğimiz gibi 10 reklamın sadece 2 tanesi (%20) negatif meyildeki reklam olarak tespit edildi. Bundan yola çıkarak, genelde siyasal reklam dışındaki reklamların daha çok tarafsız, ondan sonra ise nötr olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 3. Partilerin Diğer Partilere Karşı Meyli

Bu aşamada ise siyasal reklamların gazete sayfalarının hangisinde yer aldığı incelenecektir. Gazete sayfaları ilk sayfa, orta sayfalar ve son sayfa olarak üç ana gruba ayrıldı. Bu gruplandırmalara göre parti reklamlarının tamamı gazetelerin orta sayfalarında yer aldığını görmek mümkündür. Bundan çıkarılabilecek sonuç, partiler reklamların o an birden seçmenlerin gözüne çarpacak ve seçmenleri anında etkileyerek kendi tarafına çekecek bir şekilde değil de, sadece kendi çalışmalarını hakkında halkı bilgilendirecek şekilde orta sayfalarda yayınladıkları görülmektedir.

3.2.8. Reklamlarda Kullanılan Renklerin Seçmenlerin Tercihlerine Olan Etkisi

Günümüzdeki gelişen teknoloji sayesinde basılı iletişim araçlarında renkleri kullanmak daha da kolaylaştı. Bu doğrultuda çekilen fotoğraf ya da resimleri, asılı ne olursa olsun, kısmen veya tamamen değiştirerek istenilen tarzda resmetmek ve sunmak mümkündür. İşte bu yönüyle basılı reklamlar, sesli reklamlardan daha çok avantaja sahiptir. Profesyonel ellerde reklama konu olan fotoğraf ya da başka da nesnelerin şekillerinin ve etkilerinin ticari anlamda gerektiği kadar artırılmasıyla, okuyucu ciddi oranda etkilenebilir.

Burada renk çok önemli rol oynar. Yer alan insanların tipleri okuyana sempatik, hatta örnek vasıflarda görünebilir. Şekil veya ayrıntıların vurgulanmasıyla, bazı unsurların çıkartılmasıyla ya da çeşitli perspektiflerin kullanılmasıyla izlenim güçlendirilebilir. Bu şekilde basılı reklam araçlarında, teklif edilen ürün hakkındaki nesnel izahatı oldukça derin tutmak mümkün olur. Bütün bunlar radyo yayınının emrinde olmayan, basılı reklam araçlarının göz ardı edilemeyen avantajlarıdır (Kanat, 2001).

Basılı reklamların tümü göze hitap ettiği için, bu iletişim, sözsüz iletişim grubuna girer. Günümüzde teknolojinin gelişmesi, hayatımızın her kısmını etkilemektedir. Basılı reklamlar, eskisi gibi sadece siyah-beyaz değil, röprodüksiyon tekniğindeki gelişmeler sayesinde, ana ve ara renklerde karşımıza çıkabilmektedir.

Bazı araştırmacıların dediklerine göre, renklerin sayesinde hedef alınan nesneler gerçeğine uygun şekilde resmedilebilmekte ve aynı zamanda farklı seviyedeki sanat eserlerinin de röprodüksiyonu yapılabilmektedir.

Renkler, sözsüz iletişimin sadece bir parçası olmasına rağmen, çok önemlidir. Bildiğimiz gibi, etrafımızdaki insanları, yaptığınız her şey olumlu ya da olumsuz etkiler, sizin hakkınızda karşınızdakinin kafasında bir fikrin oluşmasına neden olur. Giydikleriniz, taktığınız takı, saat, saç şekliniz, oturuşunuz, konuşma tarzınız, vs. Fakat bu fikirlerin tamamen oturması için kullandığınız renkler tamamlayıcı rol oynar. Başarılı olarak uygulanmış bir renk, tesadüfen çekici veya “güzel” olmaktan daha fazlasını ifade eder, tuhaf bir büyüsü vardır ve bu nedenle, reklam mesajının temel fikrini duyurmak için idealdir (Kanat, 2001).

Fakat renklerin reklamcılıkta uygulanmasının etkili bir şekilde gerçekleşmesinin temelinde bir sürü psikolojik, teknik ve maddi faktörler bulunmaktadır. Renkli reklam hazırlanmadan önce, ulaşacağı hedef kitlenin özellikleri araştırılmalıdır ve reklam da ona göre hazırlanmalıdır. Sanatta olduğu gibi reklamcılıkta da renk seçimi içgüdüsel olarak gerçekleştirilmemelidir.

Bu yüzden modern renk biliminin bilimsel verilerini incelemek ve buna göre davranmak, daha doğru olacaktır (Kanat, 2001).

Bu yüzden çalışma konumuz olan siyasal reklamlarda kullanılan renklerin de önemi büyüktür. Seçim kampanyaları sırasında adayların konuşma yaptıkları alanların, giydikleri elbiselerin ve taktıkları kravat, fular gibi aksesuarların renkleri özenle seçilmelidir. Çünkü daha önce de bahsettiğimiz gibi orada kullanılan renkler, seçmenin o aday ya da parti hakkında fikir oluşturmalarını etkiler. Renkler, seçmenin fotoğrafı, canlıya yakın gibi görmesine yardım eder, güven ya da güvensizlik duygularını ortaya çıkararak, vereceği oyu da etkiler.

Fakat bazı toplumlarda, renklerin bu önemlerinin bilinmesine rağmen, gazete reklamlarının bazılarının hâlâ siyah-beyaz yayınlandıklarını görmekteyiz. Çalışma konusu olan, 2007 yılında Kazakistan Parlamento seçimleri seçim öncesi kampanyaları sırasında halka sunulan reklamların tümü siyah beyaz olarak yayınlanmıştır. Bu, Kazakistan seçmenin ve gazetelerin teknoloji kullanımındaki tercihi olarak nitelendirilebilir. Bu durum reklam veren parti ya da parti adayının isteğine bağlı değildir. Reklamların yayınlanmış olduğu gazeteler sadece seçim kampanyası döneminde değil, kampanya öncesinde ve sonrasında da tüm sayfaları dâhil siyah beyazdı.

Çalışma sırasında reklamların yazı puntosu da inceleme kapsamımızın dahilindedir. Burada da verilen reklamlar arasında çok büyük bir fark görülmemektedir. Yazı puntoları gazetelere göre 8 ile 9 arası, 9 ile 10 arası ve 10'dan büyük olarak gruplandırıldı. Bu gruplandırmalara göre, 10 reklamın 8 tanesinde (%80) partiler reklamlarını 8 ile 9 punto arasında yayınlamış, 10 reklamın sadece 2 tanesi (%20) 9 ile 10 punto arasında yayınlanmıştır. Görüldüğü gibi, reklamlarda kullanılan yazı

puntolarında büyük bir fark yoktur. Bir başka deyişle reklamların yaklaşık hepsi aynı yazı tipiyle ve aynı yazı puntosuyla basıma verilmiştir.

Reklamların şekline gelecek olursak, 10 reklamın hepsi de sadece düzyazı şeklinde yayınlanmıştır. Dolayısıyla incelemekte olduğumuz reklamların tümü yazı ağırlıklıdır. Siyasal parti ile parti adaylarıyla ilgili resim ve fotoğraflara nazaran yazıya öncelik verilmiştir.

Reklamlarda yazı dışında resim ve fotoğraflar yer almıştır. 10 reklamın 6 tanesinde (%60) fotoğraf, kalan 4 tanesinde (%40) ise resim kullanılmıştır. Ak Jol Partisinin reklamlarında ortada parti başkanının fotoğrafı, üst kısmında konu başlığı verilerek etrafı yazı ile çevrilmiş bir şekilde verilmiştir. JSDP'nin reklamları da aynı şekilde yayınlanmıştır. Fakat parti başkanının fotoğrafı, yazının köşe kısmında yer almıştır. Nur Otan partisinin reklamlarında ise fotoğraflarda başkan tek başına değil, halkın arasında çekilmiştir. Ama aynı şekilde yazının köşe kısmına yerleştirilmiştir. Patriottar ve Aul partilerinin reklamları aynıdır. Yazının sol üst köşesinde parti amblemlerinin resmi gösterilmiştir. Fotoğrafların kullanıldığı 6 reklamın 2 tanesi (%33,33) özel poz verilerek çekilen fotoğraf, 2 tanesinde (%33,33) parti başkanının konuşma sırasındaki fotoğrafı, kalan ikisinde de (%33,33) yukarıda dediğimiz gibi halk arasında çekilmiş fotoğrafları yer almaktadır.

Aynı zamanda seçimlere katılan siyasal partilerin maddi olanaklarına da dikkate almak gerekir.

Seçim öncesi partilerin gazetelere verdikleri reklamların tümü ücretli olmak üzere, tüm masraflar Kazakistan Cumhuriyeti'nin Ortalık Sailau Komissiyası tarafından karşılanmaktadır. İvatova Komisyon Çalışmalarını kaynak göstererek bu konuda şu bilgileri veriyor:

Milli Egemen Kazakistan gazetesinin 2007 yılındaki 230.sayısında OSK, partilere seçim kampanyası için ayrılan para miktarını açıkladı. Bu açıklamaya göre, OSDP'ye – 126 milyon 831 bin tenge, Nur Otan Partisi'ne – 137 milyon 766 bin tenge, Patriottar Partisi'ne – 499 bin 655 tenge, Aul Partisi'ne – 14 milyon 008 bin tenge, Ak Jol Partisi'ne ise – 85 milyon 572 bin tenge ayrıldı. (İvatova, 2008).

3.2.9. Reklamlarda Kullanılan Diller

Kazakistan Cumhuriyetinin Anayasası'nda Kazakça resmi dil, Rusça ise iletişim dili olduğu belirtilmiştir. Bu uygulama, ülkenin her yerinde, sözlü, yazılı ya da görüntülü iletişim araçlarının tümü için geçerlidir. Dolayısıyla incelemekte olduğumuz gazete reklamlarında da bu uygulama geçerliliğini sürdürmektedir. Analiz için seçilen Egemen Kazakistan gazetesi Kazak dilinde, Kazahstanskaya Pravda ile Svoboda Slova gazeteleri ise Rus dilinde yayınlarını gerçekleştirmektedir. Rus dilinin ülkede bu kadar yaygın kullanılmasının ilk sebebi vardır, Kazakistan'ın eski SSCB sınırlarında yer alması ve Rus hakimiyeti altında olması. Bununla birlikte, Rus dilinin o dönemlerde resmîleştirilerek zorla kullandırılmasıdır. Bir başka neden ise işgal sonrasında Kazak topraklarına yerleştirilen halkın çoğunun Rus kökenli olması ve Ruslar dışında gelen diğer milletler ile Kazaklar arasındaki iletişim dilinin Rusça olmasıdır.

Analize göre, çalışma kapsamına giren 10 reklamın 7 tanesinin (%70) Rusça, kalan 3 tanesinin (%30) ise Kazakça olduğu tespit edildi. Seçime katılan partilerden, Aııl, Patriottar Partisi ve JSDP Partisi yayınlarını sadece Rus dilinde yaptı. Ak Jol Partisi ile iktidar partisi olan Nur Otan yayınladığı iki reklamlarını hem Rus dilinde, hem Kazak dilinde verdi. İlk iki parti liderlerinin yeterli derecede Kazakça bilmemesi, bu partilerin reklamlarını sadece Rus dilinde yayınlamalarına neden olduğunu düşünüyoruz. Liderlerinin yeterli derecede Kazakça bilmemesine rağmen, bu durum partilerin seçimlere katılmasını hiçbir şekilde engellememektedir. Oysa başkanlık seçimleri sırasında başkan adayları Kazakça yeterlilik sınavına tabi tutulur. Ne yazık ki bu şartlar başkanlık seçimleri dışında uygulanmamaktadır. Çünkü ülkenin bağımsızlığını almasından bu yana 20 sene geçmesine rağmen, maalesef, Rusça hâlâ yaygın bir şekilde kullanılmaya devam etmektedir ve seçmenlerin çoğu bu durumu göz ardı ederek, önemsememektedir. Diğer iki parti ise daha önce gösterdiğimiz gibi reklamlarını iki dilde de yayınlamayı tercih etmiştir. Bu partilerden biri yönetimde olan Nur Otan Partisi, diğeri ise ülkedeki en büyük muhalefet partisi olan Ak Jol Partisi'dir. Dolayısıyla onlar bu yolu seçerek, daha çok sayıda seçmen oyuna ulaşmayı hedeflemiştir, zaten seçim sonuçları da bunu göstermektedir.

Gazeteler	Ak Jol	Aul	Patriottar	JSDP	Nur Otan
Egemen Kazakistan	1				2
Kazahstanskaya Pravda	1	2	2		1
Svovboda Slova				1	

Tablo 3. Partilerin Reklam Vermede Tercih Ettikleri Gazeteler

3.2.10. Gazetelerin Dil Özellikleri

Genel olarak hangi medya aracı olursa olsun, yayınlanan siyasal reklamın kolay anlaşılması ve okurlar tarafından kolay kabul edilmesi için reklamlarda kullanılan dillere de çok önem vermesi gerekmektedir. Çünkü kullanılan dilin zor ya da kolay olması, anlaşılabilirliği, seçim sonuçlarını etkilemektedir. Gazetelerde yayınlanan reklamlar genelde vatandaşların her sınıfı tarafından okunacağı için, kullanılacak olan dilin genel kitle tarafından anlaşılır bir dil olması, reklam veren parti ya da parti adayı için seçimlerin olumlu sonuçlanma olasılığını arttırır. Fakat buna rağmen, sadece Kazakistan’da değil, birçok ülkede yayınlanan seçim kampanyası reklamlarının büyük kısmı sadece eğitim almış ya da bu alanda çalışan vatandaşlar için anlaşılır olmaktadır. Örneğin, Egemen Kazakistan gazetesinin 15 Haziran 2002 tarihli sayısında gazeteci K. Turisov’un “Yalan maksat yanlış yola düşürür” (ya da Muhalefet Hakkındaki Bazı Düşünceler) adlı makalesinde, gazetelerde kullanılan dillerin siyasete kendine özgü bakış açısı, pozisyonu olan okur kitlesine yönelik olduğunu ve makalelerde yeniden kullanıma giren siyaset bilimi (ekonomik, resmi vb.) terimlerin kullanıldığı hakkında yazmıştır.

Yani yazar, gazetelerde kullanılan dillerin sadece seçim kampanyası sırasında değil, her zaman, sadece toplumun belirli kısmının anlayacağı dilde değil, daha geniş bir kitleye ulaşması için anlaşılır ve kolay bir dilde yazılmasını öneriyor.

Çalışmanın bu aşamasında, aynı durumun mevcut olduğu ortaya çıkmıştır. Analiz kapsamına giren 10 reklamdan sadece 4 tanesinde (%40) her eğitim seviyesindeki vatandaşların anlayabileceği, günlük konuşma dilinde, kalan 6 tanesinde

(%60) ise sadece siyasal konuda bilgisi olan vatandaşların anlayabileceği bir dil kullanılmıştır. Partilerden Ak Jol ve Nur Otan partileri reklam verirken daha anlaşılır bir dili tercih etmişler. Kalan üç parti ise reklamlarında halk tarafından anlaşılması zor, yeni ya da resmi terimler kullanmışlardır.

Bu sonuçlardan da en çok muhalefet partilerinin (yukarıda adı geçen makalede olduğu gibi) ağıdalı ve anlaşılması zor bir dille halka hitap ettiklerini görebiliyoruz.

2007 yılında gerçekleşen parlamento seçimlerindeki en önemli değişim, seçimlerin orantı sistemine göre yapılmasıydı. Kazakistan tarihinde ilk defa seçmenler adayları değil, siyasal partileri seçmişti. Tabi bu değişim, birliğinde ülkenin birçok siyasal partisi için bazı zorluklar yaşamasına neden oldu. Çünkü partilerin, halka tanınmış şahısların isimlerini vererek yarışmaya katılması bir yenilikti, fakat seçmenleri oy vermeye ikna etmek ayrı bir meseledir. Çünkü partilerin alacakları oylarda bu şahısların ciddi katkısı olacaktı.

Siyasal reklamların hepsinde parti başkanlarının halka vaatleri verilmektedir. Ancak ön planda parti liderinden ziyade parti vardır, parti başkanı, daha önce de bahsettiğimiz gibi, halk tarafından tanınmış bir şahıs olduğundan, onun konuşması şeklinde verilen reklamın daha çok okunacağı ya da seçmenleri daha çok etkileyeceği düşünülmüştür ve seçim sonuçlarına bakarsak, bu tespitin yanlış olmadığını görebiliriz.

Verilen üç gazetede siyasal reklamlara baktığımız zaman, reklamların çoğunda rakamlar verilmektedir. Rakamların verilmesi ise, reklam vermekte olan partilerin daha önce yaptıkları ya da yapacak oldukları işlerle ilgilidir ve seçmenlere kesin sayı ya da rakam vererek onları olumlu bir şekilde etkilemektedir. Bir başka ifadeyle, seçmen mantıklı bir söylemle ikna edilmeye çalışılmaktadır. Ele aldığımız 10 reklamın 1 tanesi dışındaki tüm reklamlarda rakamlar verilmektedir.

Rakam verilmeyen tek reklama Auıl partisi sahiptir, partinin ikinci reklamında ise sadece parti bünyesine ne kadar kurumsal yapılanma olduğundan bahsedilmektedir. Kalan 9 reklamda (%90) ise konular hemen hemen aynıdır. Partiler, reklam verirken halkı en çok endişelendiren, düşündürülen konulara değinmeye çalışmıştır. Temel konular yolsuzluk ile savaş, emekli maaşının ve çalışan maaşının yükseltilmesi, doğurganlığı

artırmak, insan kaynaklarının kalitesi, köylülere verilecek olan yardım, inşaat meseleleri (okul, hastane, konut, vb.). Onun dışında Ak Jol partisi kültürden bahsediyor. Nur Otan partisi ise ziraat konusu üzerinde durmuştur.

3.2.10. Reklamların Hitap Şekilleri ve Konuları

Reklam verirken, hangi parti olursa olsun, konu açısından sadece kendilerinin önemli saydıkları konuları öne sürmüşler. Genel olarak ülke için önemli sayılan, halk tarafından çözülmesi beklenen birçok konuya değinilmemiştir. Fakat işlenen konular, reklam yapan parti tarafından önemli görüldüğü için, bu reklamları okuyan kitle de gerçekten bu konuların en önemliler arasında olduklarını düşünürler. Böylece tarafını tuttuğu partinin çözülmesini istediği sorunları dikkate aldığını düşünen seçmenin, bu partinin lehine oyunu kullanacağını ihtimali büyüktür.

Tabi, bu partiler tarafından işlenen konuların önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Bu konular da halkı en çok endişelendiren, düşündüren konulardır. Emeklilik, maaş konusu, konut, yolsuzluk gibi konuların toplumda olması, o toplumun daha iyi yaşam standartlarına ulaşma isteği, daha iyi sonuçlara ulaşmak için birlikte ilerleyebileceği desteğin olmasını istediğini göstermektedir.

İnsanlara mantıklı gelen herşeyin temelinde duygusallık vardır. Yani hep duygu kazanır. Sadece belli bir konuya bağlı duygusal tepkilerin olmadığı zamanlarda, mantık kazanır.

İncelediğimiz gazete reklamlarının mantığa mı yoksa duyguya mı hitap ettiğini anlamak zor değildir. Çünkü tüm partiler tarafından ortaya atılan sorunlar ve onların çözümleri hakkındaki bilgiler, daha çok halkın aslında duygusuna hitap etmektedir. Fakat seçmenler, eğer onlar bu partiyi seçerse, mantıklı bir seçim yapacaklarını düşünürler. Ancak çoğu durumlarda insanlar ne kadar mantıklı seçim yaptıklarını ve dolayısıyla o durumda mantığının kazandığını düşünseler bile, aslında kazanan duygudur. Çünkü, siyasal reklamlar için konuşuyoruz, seçmen için ne kadar belli bir partiyi seçmesi mantıklı görünse bile, aslında o seçmen duygularıyla hareket ediyor. Çünkü bilinçaltında çok az da olsa, başka partilerin değil, kendi seçeceği partinin halka verdiği sözleri tutup da, bu sorunları çözeceğine, sözlerini tutacağına inanıyor. Analiz

kapsamına giren tüm siyasal reklamların konu olarak yaklaşık aynı konulardan bahsettiklerini daha önce de söylemiştik. Dolayısıyla verilen reklamların tümü hem mantığa, hem duyguya hitap ettiği sonucuna varıldı.

Verilen 10 reklamın hepsinde birden fazla konu işlenmiştir. Ancak bu konuların sunuluş şekilleri farklıdır. İlk üç parti, bu partiler Ak Jol, Patriottar ve Aul partileri, reklamlarında gazeteci ve parti başkanı arasındaki bir soru cevap şeklinde, konular arka arkaya yani bir parti programı şeklinde verilmiştir. Kalan JSDP ve Nur Otan partilerinin reklamlarında ise birkaç konu işlenip, fakat onlar parti liderlerinin konuşması şeklinde yayınlanmıştır. Yani 10 reklamın 6 tanesi (%60) parti programı 4 tanesi (%40) ise konuşma şeklinde verilmiştir.

Ak Jol Partisinin konuları, gazete sayfasının çeyrek kısmında, parti başkanın resmi orta kısmında yer alarak, bir yazı şeklinde verilmiştir. Bu partinin reklam konuları numaralandırılmış, iş yerleri, insan kaynakları, konut, emeklilik, köylülerin yaşam seviyesi, kültür, herkes için yasal eşitlik ve yolsuzlukla savaş şeklinde yayınlanmıştır.

Patriottar Partisi de aynı şekilde, ilk başta emeklilik olmak üzere, daha sonra yoksul aileler, doğa temizliği, mahkemelerin açık ve ulaşılabilir olması için seçimlere katıldıklarını bildirmektedir.

Aul (Köy) partisinin ise ana konusu adından da anlaşılabilceği üzere, daha çok köy ve köylülerin problemleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ama bunun dışında da ülkede istikrar, demokrasi ve yolsuzluk konuları göz ardı edilmemektedir. Bu üç partinin reklamları sadece gazetede değil el broşürleri ve kitapçıklarda da aynı şekilde yayınlanmıştır.

JSDP partisi reklamını halk arasında yaptığı konuşmanın yazılı şekli olarak vermiştir. Bu partinin ana konuları ekonomi, politik sistemdeki yapılması gereken değişiklikler ve yolsuzluktur.

Ekonomi, Kazakistan vatandaşlarının refahı, emekli ve çalışan maaşlarının artırılması, ziraat sektörünün geliştirilmesi, inşaat sektörü, doğurganlığın artması gibi konular Nur Otan partisinin programında işlenmiştir.

Gördüğümüz gibi reklamlarda bir değil, birkaç ana konu işlenmiştir. Bunlardan en büyüğü emekli ve çalışan maaşlarının artırılması ve yolsuzlukla savaştır. Üç partinin de ana konuları içerisinde köy ve köylü problemleri bulunmaktadır.

Reklamların hiçbirinde cinsiyet ayrımı yapılmadığını belirtmek istiyoruz. Reklam içeriklerinde grup ya da cinsiyet ayrımının yapılmaması, partiler tarafından halk güvenini kazanmakta olumlu etki yarattığı kanaatindeyiz.

Reklamları seçilen 10 parti de, kampanya sırasında o andan ve aynı zamanda gelecekte bahsetmektedir. Ülkede yer alan o anki durum ile gelecekte olabilecekler karşılaştırmalı şekilde sunulmaktadır. Partiler, o anki durum, eğer seçmen istenilen partiye oy verirse, gelecekte daha iyi olacağını söylemektedir. Karşılaştırma çoğu zaman iyi sonuçlar vermektedir. Çünkü okurların önüne belli konularda ikna edici bilgiler verilir, dolayısıyla okurlar da bulunduğu durumun gerçekten ne kadar iyi ya da ne kadar kötü olduğunu algılayabilir ve kararını da ona göre verir.

3.3. Karşılaştırmalar

İncelenmekte olan reklamların karşılaştırılmalarından aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamına alınan 10 reklamın 2 tanesinin (%20) yarım sayfa, 6 tanesinin (%60) çeyrek sayfa, kalan 2 tanesinin (%20) ise çeyrek sayfadan daha küçük alanı kapladığından daha önce de bahsedilmişti. Yarım sayfalık alanı kaplayan 2 reklamdan 2'si de, çeyrek sayfayı kaplayan 6 reklamın 4 tanesi (%66,67) ve çeyrek sayfadan daha küçük alanı kaplayan reklamların hepsinde başka partilere karşı tarafsız tutum gözlemlenmektedir. Gazete sayfasının çeyrek kısmında yer alan 6 reklamın 2 tanesi (%33,33) ise negatif meyildeki reklamlardır. Analiz sırasında bu negatif reklamların ikisinin de Ak Jol Partisine ait olduğunu daha önce belirlemiştik.

Yayınlanan reklamların yazı puntosuna gelince, çeyrek sayfalık alanı kaplayan 6 reklamın 6 tanesi ve çeyrekten daha küçük sayfalık alanda yer alan 2 reklam 8 ile 9 arasındaki yazı puntosuyla basıma verilmiştir. 10 reklamın kalan 2 tanesi (%20) 9 ile 10 arasındaki yazı puntosuyla yazılmıştır ve bu reklamların ikisi de muhalefet partisi olan JSDP'ye aittir. Çalışmanın başında ve şimdi de görüldüğü gibi bu partiler tarafından basıma verilen siyasal reklamların yazı puntolarında büyük bir fark görülmemektedir.

Reklamlarını çeyrek sayfalık alanda yayınlayan Aul Partisi ve Patriottar Partisi, reklamlarında sadece partilerini simgeleyen bayrak ve amblem resmini yayınlamakla yetinmiştir. Bu çeyrek sayfada yer alan 6 reklamın 4 tanesini (%66,67) vermektedir. Bu alanda yer alan 6 reklamın kalan 2 tanesi (%33,33), gazete sayfasının yarım sayfasını kaplayan JSDP ile çeyrekten küçük sayfayı kaplayan Nur Otan partileri ise, kendi reklamlarında ağırlıklı olarak parti liderlerinin fotoğraflarını yayınlamıştır.

Reklamı için gazete sayfasının yarısını kullanan JSDP, çeyrek sayfada yayın yapan Ak Jol Partisi ve çeyrekten küçük sayfayı kullanarak, diğer partilere göre en çok reklam yayını yapan Nur Otan Partisi reklamlarında taraftarlarına hem Kazakça hem de Rusça seslenmektedir. Bu reklamların sayısı, incelediğimiz 10 reklamın 6 tanesini (%60) kapsamaktadır. Diğer muhâlefet partileri olan Aul ve Patriottar Partisi ise sadece

Rus dilinde yayım yapmayı tercih etmişlerdir ve Rus dilindeki reklamlar incelenen toplam 10 reklamın 4 tanesini (%40) kapsamaktadır.

Verilen reklamların hiçbirinde istatistik, grafik, karikatür, vb kullanılmamıştır. 10 reklamın çeyrek sayfalık alanı kaplayan Aul Partisinin 1 reklamı (%10) hariç, kalan %90'ında (9 tanesinde) sadece partilerin gelecekte yapacak oldukları işlerle ilgili rakamlar verilmiştir.

Reklamların %80'inin hitap şekillerinin diğer partilere karşı meyillerinin tarafsız olduğunu daha önce belirtmiştik. Meyilleri nötr olan reklamların 8'inden 6'sı 8 ile 9 arasındaki puntoyla yazılmış, kalan 2'si ise 9 ile 10 arasındaki punto büyüklüğünde basıma verilmiştir. 8 ile 9 punto arasında yayınlanan 8 reklamın kalan 2'si ise iktidar partisine karşı negatif meyilde hitap eden Ak Jol muhalefet partisine ait olduğu görülmektedir.

Kazahstanskaya Pravda gazetesinde reklamları yer alan Aul Partisi ve Vatanseverler Partisinin reklamları tarafsız olmakla birlikte, reklamlarında sadece parti bayraklarının ve armalarının resimleri sayfanın sol üst köşesinde bulunmaktadır. Parti liderlerinin fotoğraflarıyla birlikte, tarafsız eğilimde yayınlanan Svoboda Slova gazetesinde JSDP ve Kazahstanskaya Pravda ile Egemen Kazakistan gazetelerinde Nur Otan Partisinin reklamları yer almaktadır. Ak Jol Partisinin iki reklamı ise Nur Otan Partisine karşı negatif meyilde olup, parti liderinin özel poz vererek çekildiği fotoğrafıyla birlikte yayınlanmıştır.

Çalışmanın başında Kazakistan'da iletişim dili olarak Kazak ve Rus dillerinin eşit şekilde kullanıldığından bahsetmiştik. Fakat bu durum reklam veren partilerin hepsi için geçerli değildir. Diğer partilere karşı tutumunun tarafsız olduğu Aul Partisi ve Patriottar Partisi reklamlarında sadece Rusçayı tercih etmiş durumdalar. Aynı meyilde bulunan JSDP ve Nur Otan partileri ise reklamlarını hem Kazak hem Rus dilinde yayınlamıştır. Reklamlarında iki dili de kullanan partiler arasında Ak Jol Partisi de yer almaktadır, ancak bu partinin çalışma kapsamına giren tüm reklamlarının negatif meyilde olduğunu analizin daha önceki kısımlarından bilinmektedir.

Rakamların kullanıldığı 9 reklamın 7 tanesi (%78) tarafsız olarak görülmektedir. Kalan 2 tanesi (%22) Ak Jol Partisi'nin Nur Otan Partisine karşı negatif meyildeki reklamlarıdır. Rakam ya da herhangi istatistiki bilgi içermeyen tek reklam ise Aul Partisinin payına düşmektedir.

Yazı puntolarının 8 ile 9 arasında olduğu Ak Jol, Aul, Patriottar Partisinin ve Nur Otan Partisinin arasında Aul Partisi ve Patriottar Partisinin reklamlarında resim, kalan iki partinin reklamlarında 9 ile 10 arasındaki yazı puntolarını kullanan JSDP partisinin reklamlarında parti liderlerinin fotoğrafları geçmektedir.

Reklamlarını iki dilde de yayınlayan Ak Jol ve Nur Otan partilerinin reklamları 8 ile 9 punto arasında basılmıştır. Aynı kategoriye JSDP partisi de girmektedir, fakat bu parti reklamlarını 9 ile 10 punto arasındaki büyüklükte yayına vermiştir. 8 ile 9 puntosu arasındaki yazı büyüklüğünü kullanan partiler arasında Aul ve Patriottar Partisi de yer almaktadır, ancak bu partilerin reklamları sadece Rus dilinde yayınlanmış durumdadır.

Yazı puntolarının 8 ile 9 ve 9 ile 10 arası olarak tespit edilen 10 reklamın 9 tanesi rakam içermektedir. Rakamları içermeyen tek reklamın ise 8 ile 9 punto arasında yayınlanan Aul Partisinin reklamı olduğu görülmektedir.

Resimlerin verildiği 4 reklam, analizini yaptığımız, Aul ve Patriottar Partisi olmakla birlikte, 10 reklamın %40'dır ve sadece Rus dilinde sunulmuştur. Reklamlarında fotoğraf yayınlayan kalan 6 reklam ise iki dilde yayınlanmıştır. Bu 10 reklamın %60'nı vermektedir.

Resimli olan 4 reklamın sadece Aul Partisine ait olan 1 tanesinde rakam verilmemiştir, çünkü o reklamda parti hakkındaki genel bilgiler sunulmaktadır. Resim içeren bu partinin diğer bir reklamı ve kalan 4 partinin fotoğraf içerikli reklamları ağırlıklı olarak rakam içermektedir.

Kazak ve Rus dillerinde aynı zamanda yayın yapan Ak Jol ve Nur Otan partilerinin tüm reklamları rakam içeriklidir. İki dilde de yayımlanan, bu partilerin reklamları arasında bir fark bulunmamaktadır, sadece aynı bilgi halka iki dilde sunulmaktadır. Rus dilinde yayınlanan 10 reklamın 5 tanesi Aul, Patriottar Partisine ve

JSPD'ye aittir. Bu 5 reklamın %75'inde (4 tanesinde) rakamlar geçmektedir. 5 reklamın kalan 1 tanesinde (%25) hiçbir rakam verilmemektedir.

3.4. Çıkarılan Sonuçların Değerlendirilmesi

Gazetelerde siyasal reklamları yayınlamak, seçmenlerin belli bir parti ya da aday hakkındaki bilgilere, sansüre ve değişikliğe uğramamış kaynaklardan ulaşarak, bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi açısından çok önemlidir. Özellikle, daha önce de denildiği gibi, Kazakistan'daki 2007 Parlamento seçimleri sırasında, halk ilk defa belli bir adayı değil, siyasal partiyi seçecekti. Bu yüzden, halkı tarafsız bir bilgiye ulaşarak, daha doğru seçim yapmaya yönlendirmektedir.

Partiler reklamlarını yayınlarken seçmenlerin siyasi tutumlarından ziyade, gazetelerin kaç kişiye ulaşacağına daha çok önem verdiklerini söyleyebiliriz. Çünkü Kazahstanskaya Pravda ve Egemen Kazakistan gazetelerinde aynı zamanda hem iktidar partisi hem muhalefet partileri reklam vermiştir.

Partilerin yayınlattıkları reklamların sayı itibariyle aralarında fark görülmektedir, fakat bu fark çok büyük değildir. Tabi, reklamlarını günlük gazetelere veren Ak Jol, Ayıl, Patriottar ve Nur Otan partileri en çok reklam sayısına sahiptir. Özellikle Nur Otan Partisi küçük ebatlarla verdiği reklam sayılarıyla önde gelmektedir. Bundan yola çıkarak, reklamların sayısı ve kapladığı alanlara göre ilk sırada Nur Otan Partisi, son sırada ise Auıl ve Patriottar Partisi gelmektedir.

Reklamların hiçbirinde özel grafik ya da benzeri materyaller kullanılmamıştır. Reklamlar %85 oranında yazıdan, %15 oranında resim ve fotoğraflardan oluşmaktadır. Fotoğraf ağırlıklı reklamlar ise yarım ve çeyrekten küçük sayfalarda yoğunlaşmıştır.

Diğer partilere karşı negatif meyilde bulunan sadece iki reklam tespit edildi. Kalan 8 reklam nötr durumdadır. Pozitif meyilde bulunan reklamlara ise hiç rastlanmadı. Auıl, Patriottar, JSDP ve Nur Otan partilerinin reklamlarının hiçbirinde negatif meyil görülmedi. Ak Jol Partisinin inceleme kapsamına giren iki reklamın da diğer partiye karşı negatif meyili ortaya çıktı ve bu reklamların ikisi de iktidar partisine yönelikti. Sadece bu partinin negatif meyilde bulunması, ayrıca iktidar partisine

odaklanması, bu partinin muhalefet partileri arasındaki en büyük ve güçlüsü olmasına bağlı olduğu düşünülmektedir.

Negatif odaklı reklamlarda belli bir şahsa hitap veya alaya alma görülmemektedir. İki reklam da genel olarak iktidar partisinin kendilerine göre eksiklerini ve olumsuz yönlerini, onun değiştirilmesi gerektiği hakkında fikri ortaya koymaktadır.

Seçimlerin bu kadar önemli bir olay olmasına rağmen, yayınlanan tüm reklamlar gazetelerin orta sayfalarında bulunmaktadır. Bu, ülkede henüz siyasal olaylara sıradan bir olay olarak bakıldığının bir göstergesi olabilir.

Reklamlarda düzyazıya öncelik verilerek, fotoğraf ve resimlerde sıra dışı görüntüler yoktur ve yazı puntolarında büyük farklılık bulunmamaktadır. Tüm reklamlar, ülke halkının alıştığı klasik bir şekilde yayına verilmiştir.

Reklamların hepsinde konulara ağırlık verilerek, sorunlar ön plana çıkarılmaktadır. Tüm partiler reklamlarında ikiden fazla konu üzerinde odaklanmaktadır. Her reklamda birkaç konunun işlenmesine rağmen, tüm konular yaklaşık aynı sorunlar üzerindedir. Sadece 3 parti reklamında birkaç ekstra konuya değinmiştir. Ak Jol Partisi kültür konusunu, JS DP siyasal sistemdeki değişiklikleri, Nur Otan partisi ise ziraat sektörünü geliştirmek gibi konuları öne çıkarmaktadır. Emekli maaşı, çalışan maaşı, konut, yolsuzluk vb. gibi ortak konuların işlenmesi ve yukarıdaki partilerin çözülmesini düşündükleri konuların halkın dikkatine sunulması, seçim sırasındaki seçmenlerin partilere yaklaşım şekillerini belirleyerek, seçim sonuçlarını etkilemektedir.

Reklamların hiçbirinde ideolojik bir ifade görülmemektedir. Sadece bir partinin isminin Jalpiılttıık Sotsial Demokratiyalık Partiıa (JS DP) olmasına rağmen, yayınlattıkları reklamların hiçbiride ideolojik mesaj içermemektedir.

Reklamların bir özelliğı de iki farklı dilde yayınlanmasıdır. Bilindiğı üzere Kazakistan Cumhuriyeti'nde Kazakça ve Rusça birlikte kullanılmaktadır. İncelenen 10

reklamın yarısından çoğu Rus dilinde yayınlanmış. Rus dilinde yayın yapan 5 partiden ikisi aynı reklamlarını Kazak dilinde de yayınlamışlardır.

Yayınlanan reklamların tümünde parti liderinden ziyade partiler ön planda yer almaktadır. Ancak, parti reklamlarını yaparken, partilerden üçü halk tarafından tanınmış olan şahısların isimlerini kullanmaktadır. Bu partiler Ak Jol, JSDP ve Nur Otan partileridir. Bu isimlerin kullanılması, bu partilerin daha çok oy toplamasını sağlamaktadır. Çünkü halk her zaman tanındık, bilindik, güvenilir ve şahıslara daha çok güvenmektedir ve partiler bu durumdan yararlanmışlardır.

Reklamların tümünde hem mantıklı hem duygusal hitap şekilleri kullanılmaktadır. İlk bakışta reklamlar mantıklı görünmesine rağmen aslında okurların duygusal davranışları beklenmektedir ve bu beklentileri seçim sonuçları ispatlamış durumdadır. Fakat yine de bu seçmenlere kalmış bir durumdur, her seçmen yayınlanan reklamlarda görmek istediğini görmüş, bu yüzden inceleme sırasında bu reklamların hem mantığa hem duyguya hitap ettikleri sonucuna varılmıştır.

Reklamlarda herhangi grup ya da cinsiyet ayrımı yer almamaktadır. Bu, reklam verirken partilerin tüm halka seslendiğini göstererek, bir seçmen güvenini kazanma stratejisi olduğunu düşünüyoruz.

Bu reklamlarda iktidar partisi en çok halk için yaptığı ve yapacağı hizmetlerden, muhalefet partileri ise seçildikleri takdirde yapacakları ve yapılması gereken ekonomik ve siyasal, sosyal değişimlerden bahsetmektedir. Tüm partiler değişim, gelişme ve gelecek için fırsat stratejilerini öne sürmüştür. Partilerin, seçmenleri daha iyi yaşam şartlarında yaşayabilme olanaklarının olduğuna inandırarak, değişimleri ve gelişmeleri kendilerinin yapacaklarına ikna etme çabaları görülmektedir.

SONUÇ

Kazakistan, gerek Çarlık Rusyası, gerekse Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde Rus emperyalizminin zulümlerine boyun eğmek zorunda kalmıştır. Çarlık Rusyası, 1917 devriminden sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne dönüştü. Bu dönem, Kazakları Çarlık dönemindeki Rus esaret ve sömürsünden kurtarma değil, tam tersine bu esaret ve sömürünün acımasız bir şekilde uygulanmaya devam ettiği bir süreçti. Toplu katliamlar, sürgünler, özel mülkiyetin gaspı, sürgün edilen ve katledilen Kazakların mülkiyetindeki taşınır ve taşınmaz mallar bölgeye getirilen Ruslara verilmesi, Kazaklara kendi bölgelerinde kısmi ve iç işlerinde bile olsa kendi kendilerini idare etme imkanı tanınmaması ve benzerleri. Her Kazak yöneticinin bir üstünde bir Rus yönetici vardı.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, 1991'de artık hayatiyetini sürdüremeyeceğini anlayınca, glastnost (açıklık) ve perestroika (yeniden yapılanma) politikalarını uygulamaya sokarak kendi kendini kurtarmaya çalıştı. Ancak bu uygulamalar Birlik sınırlarında başlayan karışıklığı ve parçalanmayı durduramadı. Böylece 1991'de Beyaz Rusya'nın başkenti Minsk'te yapılan görüşme sonucunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kurma anlaşması geçersiz sayılıp, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin feshedilme kararına varıldı.

Yaklaşık yetmiş yıllık Sovyetler Birliği saltanatından sonra Birliğin dağılmasıyla birlikte, birçok ülke bağımsızlığına kavuştu. Bu, yüzlerce yıl azat edilmesini bekleyen Kazakistan için de kendi düzenini kurma yolunda önemli bir fırsattı. Sosyalist Birliğin iflas etmesinden hemen sonra bağımsızlığını ilan eden ülkeler arasında bulunan Kazakistan, ilk iş olarak Cumhurbaşkanı seçmiş ve böylece siyasal sisteminde köklü değişikliklere ilk adımını atmıştır. Daha sonra 1993'te kabul edilen ilk Anayasa, bağımsız ve demokratik ülke kurmanın en önemli temel taşlarından biri oldu. Bu Anayasa'ya göre Devlet Başkanı, devletin ve yürütmenin başıdır. Bu Anayasa temelinde 1994 yılında yapılan Parlamento seçimlerinin, Anayasa mahkemesi tarafından Anayasaya uygun olmadığı tespit edildi. Hükümet, parlamentonun feshedilmesini talep etti. Arkasından Parlamento feshedilip, yeni Anayasa değişiklikleri

yapılıp, Devlet Başkanı yeni statü kazandı ve yetkileri daha da arttırıldı. Daha sonra 1998 yılındaki Anayasa değişiklikleri sonucunda Parlamento'nun iki kanadı olan Meclis ile Senato'nun süresi dört yıl iken, Meclisin görev süresi beş yıla, üye sayısı 67'den 77'ye çıkarıldı. Senato'nun süresi ise altı yıla uzatıldı.

Ülke hayatındaki ve Anayasa üzerindeki önemli değişiklikler ve eklemeler 2007 yılında bir daha yapıldı. Bu değişikliklere göre Cumhurbaşkanlığı süresi 7 yıldan 5 yıla indirildi ve aynı kişinin iki dönemden fazla Cumhurbaşkanı seçilmesinin önüne geçildi. Bu Anayasanın bir önemli yönü ise ülkenin başkanlık modelinden, başkanlık-parlamenter modeline geçiş yapılmasıydı. Böylece, parlamento ile hükümetin etkisi daha da arttırılmaya çalışıldı.

Kazakistan'da geçen yüzyılın 90'lı yıllarında başlayan yeni sosyo-politik sistemi oturtma çabaları sürdürülmektedir. Siyasal sistem tamamen yenilenmekte ve bu doğrultuda insanların dünyaya bakışı da değişmektedir. Bu değişimlerin temel nedeni ise toplum hayatının demokratikleştirilmesi ve toplumun her üyesinin farklı alandaki sosyal etkinliklerinin demokrasi ilkelerine dayanarak gerçekleştirilmesidir. Değişen siyasal sistem ile devlet yapısında köklü değişikliklere başlandı. Böylece, uluslararası normlar çerçevesinde ülkenin demokratik gelişme yolundaki istikameti belirlenmiş oldu.

1995 Anayasası ile şekillenen siyasal yapı doğrultusunda, 1999'da partiler ve seçim yasasında değişikliğe gidilmiş ve 2003'te tüm partilerin yeniden kayıt yaptırması gerekli hale getirilmiştir. Bu yasayla birlikte bir siyasi partinin kurulabilmesi için ilk kongrede ülke genelinde bütün bölgelerin en az üçte ikisini temsil eden ve en az bin temsilcisi ile düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca bir siyasi partinin en az 700 kişilik parti örgütü ve 50 bin üyesinin olması şart koşulmuştur. Bu durum yeni bir siyasi parti kurmayı zorlaştırmaktadır, ancak imkânsız da kılmamaktadır.

Ülkedeki demokratik değişimlerin sonucunda, çok partili siyasal sisteme geçiş yapıldı. Dolayısıyla 2007 yılında Kazakistan'da yönetimde olan Nur Otan Partisi başta olmak üzere 11 siyasal parti vardı. Bu partilerin katılımıyla ülke, 2007 Parlamento seçimlerini gerçekleştirerek dünya kamuoyuna bir demokrasi sınavı daha vermiş oldu.

Fakat 2007 Parlamento seçimleri dâhil diğer parlamento ve başkanlık seçimlerinde şimdiki Devlet Başkanı Nazarbayev'in ve onun yönetiminde olan Nur Otan Partisi'nin her seferinde oy sayısında üstün gelerek seçimleri kazanması, ülkedeki demokrasinin gelişiminin yokluğu anlamına gelmemektedir. Tam tersine, bu bağımsızlığın ilan edildiği günden bu yana devleti yönetmekte olan Nazarbayev'e ve onun partisine olan halkın güveninin, desteğinin ve ülkedeki demokrasinin gelişmekte olduğunun göstergesidir. 2007 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in desteğiyle gerçekleştirilen Kazakistan'ı başkanlık-parlamenter cumhuriyete dönüştüren Anayasa reformu, demokratik değişim sürecinde önemli bir adım olmuştur. Ülkenin siyasal sisteminde partilerin rolünün gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Siyasi sistemde partilerden biri baskın olmakla birlikte, muhalif partiler de bulunmaktadır. Ülkede çok partili siyasal sisteme geçilmesi, yasama organlarının kurumsallaşması sayesinde Kazakistan, meydana gelebilecek bütün sorunlarını demokratik ve sağduyulu bir yaklaşımla çözebileceği ifade edilebilir.

Ülke sınırlarında bulunan 100'den fazla etnik ve dini unsurun barış ve huzur içinde yaşamasını sağlamak için uygun şartlar sağlanmıştır. Çünkü Rus hakimiyeti sırasında ülkeye teşvikle, zorla veya sürgün edilen bu etnik gruplar hala Kazakistan'da mühimdir. Rus kültürünün yaptığı etki, asimilasyon, bazı ırkları ve kültürleri olumsuz şekilde etkiledi ve etkilemeye devam etmektedir.

Kazakistan'ın AGİT içinde etkin bir rol almaya çalışması ve 2010 AGİT Dönem Başkanlığını yapmış olması, ülkenin demokratikleşme sürecindeki hızlı adımların göstergesidir.

İç politikada etnik ve dini açıdan dengeli, dış politikada istikrar ve uzlaşma siyaseti takip eden Kazakistan, AGİT üyesi ülkelere göre, eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri ile Avrupa arasındaki gergin alanlarda uzlaştırıcı bir köprü rolünü üstlenerek teşkilatın doğuya doğru genişlemesine yardımcı olmaktadır.

Kazakistan'ın kurumsal temellerinin geliştirilmesini AGİT tecrübesi olumlu yönde etkilemeye devam etmektedir. Seçimler, siyasi partiler, medya, devlet memuriyeti, yargı sistemi ve diğer alanlardaki reform ve gelişmeler sürmektedir. Bu

esnada Kazakistan halkının yaşam standartlarının gelişmiş ülkelerdeki seviyeye yaklaşmasına büyük önem verilmektedir.

Bu çalışma, sadece 2007 yılında Kazakistan'da yapılan Parlamento seçimleri sırasında partiler tarafından belirlediğimiz gazetelere verilen reklamların içerik analizi ile sınırlıdır. Bununla birlikte çıkardığımız sonuçlar sayesinde, hem reklamların içeriği incelenmiş oldu hem de Kazakistan'daki demokrasinin hangi aşamada olduğu, halkın bu olguya olan bakış açısı, siyasal mücadeleye katılan partilerin amaç ve davranışları da inceleme sonucunda ortaya çıktı.

Yayınladıkları siyasal reklamların içerik analizi yapılmak üzere seçilen Egemen Kazakistan, Kazahstanskaya Pravda ve Svoboda Slova gazeteleri, ülkedeki tirajları en yüksek ulusal gazetelerdir ve inceleme için seçilme sebepleri de budur. Bunlardan ilki Kazak dilinde, diğer ikisi ise Rus dilinde yayın yapmaktadır. Çalışmada adı geçen Nur Otan, Ak Jol, Patriottar, JSDP ve Aul partileri ise seçim kampanyası sırasında gazete ve diğer medya araçlarını en sık kullanan partilerdir.

Egemen Kazakistan ve Kazahstanskaya Pravda gazeteleri günlük, Svoboda Slova ise haftalık muhalefet gazetesidir. Görüldüğü gibi, bu gazetelerin yayınlanma tarihleri farklıdır. Dolayısıyla analiz yapılırken birbirine yakın tarihlerde yayınlanan reklamlar seçildi. Haftalık gazete ayda sadece dört kere, günlük gazeteler ise her gün yayın yaptığı için ve seçim öncesi kampanyaların ilk iki haftası pek yoğun geçmediği için sadece son iki haftada yayınlanan 10 reklamın analizi yapıldı.

Siyasal reklamların gazetelere göre dağılımı ise şu şekilde gerçekleşmiştir: Nur Otan Partisinin iki reklamı Kazak dilinde ve Egemen Kazakistan gazetesinde, üçüncü reklamı da Rus dilinde olan Kazahstanskaya Pravda gazetesinde yayınlanmıştır. Rus dilindeki Svoboda Slova gazetesinde JSDP'nin reklamı yayınlanmıştır. Diğer Patriottar ile Aul partilerinin iki reklamı da ve Ak Jol Partisinin bir reklamı Kazahstanskaya Pravda gazetesinde Rus dilinde ve kalan bir reklamı ise Kazak dilindeki Egemen Kazakistan'da yayınlanmıştır.

Yayınlanan bu reklamlar, iki dilde, Kazakça ve Rusça olarak yayınlanmıştır. Bu, şimdilik Kazakistan toplumunda gözardı edilemeyecek bir durumdur. Çünkü Kazakçayla birlikte Rusça da bir iletişim dili olarak kullanılmaktadır.

Seçim kampanyasının ilk haftasında ise toplam üç gazetede Nur Otan Partisine ait bir reklam yayılandı. Haftalık gazeteleri seçen ve reklamlarını çeyrek sayfalık ebadla yayınlayan partiler ise reklam sayısı en düşük partilerdir. Bu partilerin arasında en çok reklam sayısına, reklamlarını küçük ebatla ve diğer partilere göre daha sık yayınlayan Nur Otan Partisi sahiptir. Seçilen toplam 10 reklamın 6 tanesi çeyrek sayfada, 2 tanesi yarım sayfada, 2 tanesi ise çeyrekten küçük sayfada yer almaktadır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu seçimler belli siyasal şahıslar arasındaki bir mücadele değildi. Bu seçimlerde halk oyunu belli bir partiye verecekti. Ancak bu durum bir yenilik olduğu için ve halkın demokrasi konusunda fazla bilgiye sahip olmaması, seçim sonuçlarını olumsuz etkileyebilirdi. Bu yüzden seçim kampanyaları sırasında parti reklamları yapılırken, halkın daha önceden tanıdığı parti liderlerinin fotoğrafları, konuşmaları ve isimleri kullanıldı.

Seçim kampanyası ve seçim sırasında parti adayları ve üyeleri arasında herhangi bir çatışma ya da olay yaşanmadı. Bunun en önemli sebebi olarak partilerin verdikleri reklamların çoğunun nötr meyilde olmasından kaynaklıyor diyebiliriz. Çünkü Nur Otan, Aul, Patriottar ve JSDP, reklamlarının hiçbirinde diğer partilere olan negatif meyildeki konuşma, bilgi ya da herhangi bir sataşma anlamına gelen ifadeler kullanılmamıştır. Sadece iktidar partisinden sonra ülkedeki en büyük siyasal partilerden biri ve muhalefet partilerinin en büyüğü olan Ak Jol Partisi reklamlarında Nur Otan partisine olan negatif meylini sergiledi. Ancak bu reklamların negatif tavır sergilemesine rağmen, ifadelerinde fazla sert sözcükler ya da Nur Otan Partisinin otoritesine zarar verecek bilgiler vb kullanılmamıştır. Sadece ülkeyi yönetmekte olan partinin kurduğu siyasal sistem eleştirilip, yapılması gereken bazı değişikliklerden bahsediliyordu.

Verilen siyasal reklamlar konu ağırlıklıdır. Partiler reklamlarında gündemde olan konuları işleyerek daha çok oy toplamayı amaçlamışlardır. Fakat işlenen konular aynıdır. Bunlar; maaş, konut, yolsuzluk olup, her parti tarafından işlenen konulardır. Bu

reklamlarda iktidar partisi en çok halk için yaptığı ve yapacağı hizmetlerden, muhalefet partileri ise seçildikleri takdirde yapacakları ve yapılması gereken ekonomik, siyasal ve sosyal değişimlerden bahsetmektedir. Tüm partiler değişim, gelişme ve gelecek için fırsat stratejilerini öne sürmüştür. Partilerin, seçmenleri daha iyi şartlarda yaşayabilme olanaklarının olduğuna inandırarak, değişimleri ve gelişmeleri kendilerinin yapacaklarına ikna etme çabaları görülmektedir. Fakat nasıl yapacakları konusunda bir fikir verilmemiştir.

Reklamlarda fotoğraf ve resim dışında herhangi bir grafik ve benzeri materyaller kullanılmamıştır. Kullanılan parti liderlerinin fotoğrafları da özel poz verilerek çekilip sıradışı bir görüntü içermemektedir. Resim olarak da sadece partilerin amblemleri kullanılmıştır. Bununla birlikte reklamlarda hiçbir ideolojik ifade ve cinsiyet ayrımı yer almamaktadır. Ancak reklamların büyük bir kısmı, her vatandaşın anlaması zor, sadece siyasal konuda bilgisi olan kişilerin anlayabileceği bir dilde yayınlanmıştır. 10 reklamın sadece 4 tanesi farklı eğitim seviyesindeki vatandaşların anlayabileceği dilde yayınlanmıştır.

Kazakistan'daki 2007 parlamento seçimleri ülkede gerçekleşen ilk seçim değildir. Yapılan diğer Başkanlık ya da Parlamento seçimleri her seferinde bağımsız gözlemciler tarafından olumlu şekilde değerlendirildi. Ancak bu durum, Kazakistan'ın demokratikleşme sürecinde hedefe ulaştığı anlamına gelmez. Gerek siyasal sisteminde, gerekse seçim sisteminde doldurması gereken birçok boşluklar bulunmaktadır. Kazakistan gibi egemenlik yoluna yeni düşen bir ülke için bu olağan bir durumdur.

AGİT ülkeleri Kazakistan'ın ilk üyelik başvurusunu tam demokratik yapıya sahip olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Ancak gözlemcilerin birçoğu totaliter bir sistemden çıkan bir ülke için gelişmiş ülkelerin sahip oldukları, yüz yıllarca geliştirerek elde ettikleri demokrasiye kavuşmasının mümkün olmadığı kanaatindedirler. Bu durumu vurgulayarak AGİT'in genel sekreteri Oliver Spenser şöyle demişti:

Hiçbir ülke ideal demokrasiye sahip değildir. Bu durum özellikle demokratikleşme süreci farklı hızlarla gerçekleşen eski Sovyet ülkeleri için geçerlidir.

Mesele bir ülkenin demokratikleşme için doğru yönde ilerleyip ilerlememesi ve bu konuda doğru şeyler yapıp yapmamasındadır (Kara, Türk Dünyası, 2009).

Kazakistan'da demokratikleşme çabalarının bağımsızlığı kadar yeni olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü ta Kazak Hanlığı dönemindeki beyler heyeti ve hanlar meclisinin olması, o zamanki şartlarda bile ülkenin demokratik bir şekilde yönetilme çabalarının güzel bir örneğidir. Ancak sonraki yıllarda bu yönetim şeklinin Çarlık Rusyası'nın kontrolüne geçmesi, ardından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından özgürlüğünün ve kendi kendini yönetme hakkının elden alınmasıyla sona erdi. Birlik döneminde yönetim şekli ve yöneticilerin seçilmesi doğrudan Kremlin'e bağlıydı. Hatta günümüze kadar gelen birçok tarihi ve edebi eserlerin doğrudan Ruslar tarafından yazılıyordu yada Kazak bilim adamlarının çalışmaları Rus yöneticilerin gözetiminden geçerek yayınlanıyordu. Bu kurallara uymayanlar ise "halk düşmanı" ilan edilerek sürgün ediliyor yada ölüm cezasına mahkûm ediliyordu. Böylece, ülkenin idaresi elinden alınarak, Kazak halkının sadece toprakları değil tarihi ve siyasal kültürü de elinden alınmaya çalışılmıştır.

Fakat XX. asrın sonlarında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin iflasının hemen ardından bağımsızlığını ilan eden Kazakistan, ilk başta Cumhurbaşkanı seçerek, daha sonra siyasal partilerini oluşturarak demokratik bir ülke oluşturma yoluna düşmüştür. Bu yolda Kazakistan, atalarının geleneklerini gözardı etmemektedir. Hanlarına "insanoğlunun danışmanı" diyen Kazak halkı için hanın, bir yönetici ya da kraldan ziyade, danışmanlık görevini üslendiği ifade edilmektedir. Çünkü hanın yanındaki beyler heyeti, batırlar (kahramanlar) ile jırauların (şair düşünürler) hayati ve hukuki işleri yürütmekte aldığı yer, han ile hükümet idaresinin paylaşıldığını göstermektedir. Yani han, sınırsız hakimiyete sahip değildi, onun idari gücünün beyler ile paylaşması, hanın halka daha yakın olmasını sağlamıştır. Alınan kararlar tek bir kişinin iradesi değil, halkın temsilcileri olan beylerin, yani halkın da kararıydı. Dolayısıyla o zamanlarda bile hanlıkta demokrasi anlayışının başarıyla uygulandığını söyleyebiliriz. Rus yönetimi ise bunca yıllık tahammülüne rağmen bu anlayışı kökünden söküp atamamıştır. Bunun izlerini de çalışmamızda incelemesi yapılan reklamlardan görebiliriz.

Reklamlarını yayınlayan partilerin birbirine olan negatif meylinin minimum düzeyde olması demokrasinin derin bir geçmişe sahip olduğunu ifade etmektedir. Reklamlarını yayınlamakta partilerin seçtikleri gazetelerin bu reklamları siyah beyaz olarak yayınlamaları, Kazakistan seçmenlerinin ve gazetelerin teknoloji kullanımındaki tercihi olarak nitelendirilmiştir. Bununla birlikte partilerin reklamlarını yayınlamak için seçtikleri gazetelerin zorunlu olmaması ve ulusal gazetelerin hem yönetim partisinin hem muhalafet partilerinin reklamlarını içermesi ülkedeki demokratikleşme sürecinin ilerlemekte olduğu anlamına gelmektedir. 2007 Parlamento seçimleri sırasında mecliste üyeleri bulunmayan partilerin bu seçimlere katılarak mecliste yer almaları da, tek partili yönetimden çok partili yönetime geçilmesi, başkanlık sisteminden başkanlık-parlamenter sisteme geçilmesi de demokrasi yolunda atılan adımlardır.

Bundan çıkarılacak sonuç şu ki, Kazakistan demokratikleşme sürecinde emin adımlarla ilerlemektedir. Bu ilerleyişte, Çarlık Rusyası ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin istilacı ve emperyal baskılarına rağmen, tarihin derinliklerinden getirdiği siyasal kültürün etkisi ciddi boyutlardadır. Siyasal reklamlarda, Kazak siyasal kültürünün derinliklerini, Rus istila döneminin etkilerini ve demokratikleşme sürecindeki ilerleme hevesini rahatlıkla görebilmekteyiz.

KAYNAKÇA

İstoriya Velikoi Oteçestvennoi Voynı Sovetskogo Soyuzı. (1941-1945).

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası. (1995). Almatı, Kazakistan.

Kazakistan'daki Muhalefetin Oluşumu ve Portresi. (2001-2002). *Avrasya Dosyası*, 7(4).

Aljanova, S., & Tulemisova, G. (2008). *Berkut Alaş-Ordı*. Almatı: Fond Altınbek Sarsenbayulı.

Allilueva, S. (1989). <http://readr.ru/svetlana-allilueva-dvadcat-pisem-k-drugu.html>
içinden alınmıştır 15 Mart 2012 ж.

Ayagan, B. (2006). *Kazak Ansiklopedisi Korkemsuretti Kazakstan Tarihi*. Almatı: Atamura.

Aziz, A. (2007). *Siyasal İletişim* (Tom II.). Ankara: Nobel Yayınları.

Balcı, Ş. (2001). Seçimleri Etkileme Sürecinde Reklamcılık Olgusu: 1999 Genel Seçimleri Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya, Türkiye: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Buluktayev. (1999). *Konstitucii Stran SNG*. Almatı: Jeti Jargı.

Can, B. (2001). 1999 Seçim Kampnayasında Gazete Reklamları. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 103-120.

Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi. (2007). *Medya ve Siyaset*. İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Ekici, G. (2007). *Kazakistan Seçimleri Reform Beklentilerini Arttırdı*.

Engin, S. (2006). *Siyasal Kampanya Sürecinde Medya ve Siyasal Reklamcılığın Rolü*. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara, Türkiye: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü.

Gömeç, S. (1997). *Türk Cumhuriyetleri Tarihi* (Tom II.). Konya: Kömen Yayınları.

- İvatova, L. M. (2008). *Sayasi Jarnama: Teoriya jane Tajiribe*. Almatı: Tsennie Bumagi.
- Jusupov, S., & Jusupov, B. (1997). Kazakistan'daki Muhalefet: Gerçek ve Perspektifler. *Tsentrlnaya Aziya İ Kavkaz* (9), 57.
- Kanat, A. (2001). *Renkler ve Duyu Psikolojisi*. İzmir: İlya Yayınevi İzmir.
- Kara, A. (2006). *Kazakistan'ın Yeniden Doğuşu: 1986 Aralık Olayları*. İstanbul: Ufukötesi Yayınları.
- Kara, A. (2009). Türk Dünyası: <http://www.turkbirlik.gen.tr/lang-tk/makale-dizimi/abdulvahap-kara/874-kazakistan-agit-donem-baskanligi-icin-hazirlaniyor.html> içinden alınmıştır 12 Nisan 2012 ж.
- Kışlalı, A. T. (1987). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu.
- Konya Ticaret Odası. (2008). *Kazakistan Cumhuriyeti Ülke Raporu*. Konya: Konya Ticaret Odası.
- Kulekeev, J. (1998). *S Novoi Stoliceı K Novym Rubejam*. Almatı: Komitet Po Statistike İ Analizu.
- Nasimov, M. (2008). *Sayasi Jarnamanın KR'da Damı (Sayasattanulık Talıau)*. Almatı.
- Nazarbayev, N. (2003). *Tauelsızdık Belesteri*. Almatı: Atamura.
- Nurmuhanmedov, N. (2005). *Kazakistan Siyasal Sisteminde Partilerin Konumu ve Fonksiyonları*. Almatı.
- Salgaraulı, K. (1992). *Handar Kestesi (Şıgıs Handarının Jılmalık Kestesi)*. Almatı: Jalın Yayınevi.
- Sozakbayev, S. (1994). *Tauke Han: Jeti Jargı*. Almatı.
- Topuz, H. (1991). *Siyasal Reklamcılık: Dünyadan ve Türkiye'den Örneklerle*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

Nuri Bilgin, İçerik Analizi, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 2000

Umay Türkeş-Günay, Türklerin Tarihi: Geçmişten Geleceğe, Akçağ Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2006

<http://akınberk.net/duygu-mu-kazanir-mantik-mi.html> (25.03.2011)

http://www.21yyte.org/tr/yazi6476-Kazakistanda_Muhalefet_ve_Demokrasi.html (13.04.2011)

http://www.tepav.org.tr/upload/files/1328187451-9.Kazakistan_da_Neler_Oluyor.pdf (17.04.2011)

<http://www.usakgundem.com/ftp/article/101.pdf> (06.05.2011)

http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2008/sayi8/kazakistan_cumhuriyetinde.pdf (18.09.2011)

<http://www.kazpravda.kz/c/1008103051> (20.10.2011)

<http://www.egemen.kz/?p=301626> (26.10.2011)

<http://www.kitaphana.kz/ru/downloads/referatu-na-kazakskom/212-zan/2971-azammattik-kogam.html> (07.11.2011)

<http://sachok.kz/referat/show/760> (19.01.2012)

<http://www.freeas.org/?nid=2748> (01.02.2012)

<http://www.nomad.su/?a=10-200211260020> (19.02.2012)

EKLER

EK 1: İncelemesi Yapılan Reklamların Yayınlandığı Gazetelerin Örnekleri:

ULUSAL “EGEMEN KAZAKİSTAN” GAZETESİ (KAZAKÇA)

ULUSAL “KAZAHSTANSKAYA PRAVDA” GAZETESİ (RUSÇA)

“SVOBODA SLOVA” MUHALEFET GAZETESİ (RUSÇA)

EK 2: İncelemesi Yapılan Reklamların Orijinal Metni:

Reklam 1 (Rusça)

Nur Otan Partisi

ПОБЕДА БУДЕТ ЗА НАМИ

За 15 лет Казахстан прошел такой путь, на который другим государствам требовались десятилетия. И мы на этом не останавливаемся. Недавно Президент поставил задачу увеличить ВВП на душу населения до 13 тысяч долларов; обеспечить уровень доходов людей в два раза как минимум; довести средний размер пенсий до 26 тысяч тенге; более чем в два раза увеличить месячный оклад бюджетников; возвести 50 миллионов квадратных метров жилья; построить по всей стране 200 детских садов и 250 школ. Нурсултану Назарбаеву верят, потому что знаю – он это выполнит.

Лидеры партий-конкурентов «Нур Отана» выступают с нашим президентом в разных весовых категориях. Это понимают они сами, это понимает и весь народ страны, который придет 18 августа на избирательные участки. За последнее время в ряды нашей партии вошли три политические силы страны, разделяющие взгляды, цели и убеждения нуротановцев. Партия стала народно демократической, сплотилась в единый мощный кулак. Мы уверены в том, что «Нур Отан» выиграет предстоящие выборы в открытой, честной и конкурентной борьбе с другими партиями и получит поддержку большинства населения.

Программа «Нур Отана» - результат кропотливого труда огромного коллектива ученых-единомышленников и актива партии, которые в своей работе опирались на пожелания казахстанцев, а потому она обязательно будет принята гражданами страны.

«Нур Отан»- народно демократическая партия, которая не делит казахстанцев по классовому, национальному и религиозному признаку. Нам дорог каждый человек, поскольку мощь республики складывается из благосостояния всех ее граждан.

Проводимые нами сегодня политические реформы позволяют закрепить уже достигнутые успехи и выведут республику в число ведущих государств мира. Каждый из вас станет теперь участником управления страной и сможет влиять на власть. Каждый почувствует на себе еще большее повышение качества жизни. Каждый обретет уверенность в том, что его дети в этой стране будут жить еще лучше.

За последние годы сделано невероятно много. Но предстоит сделать не меньше. Нужно работать. Работать во имя достойного нас настоящего и стабильного будущего потомков. Для этого у нас есть три составляющие: доверие казахстанцев, стратегический ресурс Президента и новые возможности, которые гарантирует нам конституционная реформа. В этом триединстве - залог победы «Нур Отана»!

Reklam 2 (Kazakça)

Nur Otan Partisi

ЖЕҢІС БІЗДІ КҮТЕДІ

Бүгінгі таңда саяси күресте популизм жоқ және орын алмауы да тиіс, олай болған жағдайда партиялар үшін күрес жеке мақсатқа айналып, мемлекеттік құндылықтар мәнін жоғалтады. Сондықтан да «Нұр Отан» партиясы сайлаушыларды ғажайып үгіттермен сатып алмайды.

Біздің партиямыз өз идеяларын орнықты және кезекпен жүзеге асырады. Партияның алдыңғы мәжіліс құрамындағы жұмыстарынан Қазақстанның экономика және азаматтардың тұрмыс деңгейінде айтарлықтай өзгерістерге қол жеткізгенін айта аламыз. Бұл – Президент жақтастарының партиясы мен оппозициялық партиялар арасында қандай да бір қарсыластық жоқ деген сөз.

Партия кандидаттарының сапалы құрамына айрықша тоқталып кеткен жөн. «Нұр Отанның» партиялық тізіміне кімдер кіреді? Бұл – нақтылап айтқанда заң шығару саласында өз біліктілігін іс жүзінде дәлелдеген кәсіпқой депутаттар.

Ендігі кезекте, жеңіске жетуге әсерін тигізетін негізгі факторлардың бірі, партия жетекшісі. Нұрсұлтан Назарбаев – саясатта бәсекесіз мәртебеге ие әлемдік деңгейдегі тұлға.

Reklam 3 (Kazakça)

Nur Otan Partisi

БІЗ ТҰРАҚТЫЛЫҚ ПЕН БЕЙБІТШІЛІКТІ ТАҢДАЙМЫЗ!

Елбасының айтып өткеніндей, экономикалық өрбудің арқасында соңғы жылдары қазақстандықтардың өмір сүру деңгейі екі есе артты. Ауыл шаруашылығы айтарлықтай дамуда, құрылыс қарқынды түрде

жүріп жатыр, жүздеген мектеп пен ауруханалардың құрылысы басталды. Мемлекет алдына дамыған 50 мемлекет қатарына қосылу мақсатын қойды және сол мақсатына сенімді адымдармен жылжып келеді. Нұрсұлтан Назарбаев «Нұр Отан» партиясының осы қиын жолда қолдау болғанын айтып өтті.

Бұл – бос сөз емес. Елбасы «Нұр Отанның» жүзеге асырған жұмыстарын еске сала отырып, шын мәнінде нағыз істің партиясы екендігін дәлелдеді.

-2004 жылы «Нұр Отан» партиясы 2009 жылға қарай экономикалық деңгейдің екі есеге ұлғаятынын айтқан болатын. Бұл жұмысты біз шамамен екі жылда-ақ жүзеге асырдық,- деді елбасы.

Қазіргі таңда партия тарапынан жаңа бағдарлама ұсынылып отыр – «Қазақстандықтардың берекесі мен дамуы». Бұл бағдарламада мемлекет экономикасын 2012 жылға қарай Шығыс Еуропа мемлекеттерінің деңгейіне жеткізу көзделген. Зейнетақы мөлшері мен жалақы ұлғайтылады, ауылдық аймақтарды қосқанда, 250 балабақша мен 200 мектеп, сонымен қатар жүздеген аурухана салынады. Бұған қоса ауыл шаруашылығына қуатты қолдау көрсетіледі.

... Сөзінің соңында елбасы отандастарын «Нұр Отан» партиясына, ортақ үйіміздегі бейбітшілік пен бірлік, әрбір қазақстандықтың жарқын болашағы үшін дауыс беруге шақырды.

Reklam 4 (Rusça)

Ak Jol Partisi

МЫ ГОТОВЫ К ЧЕСТНОЙ КОНКУРЕНЦИИ

- Что представляет собой ваша партия?

Мы не раз заявляли, что партия «Ақ Жол» пришла на политическую арену всерьез и надолго. За пять лет наша партия прошла серьезные испытания и обрела опыт политической борьбы. Сегодня мы с полным правом можем сказать, что, несмотря на давление административного ресурса, несмотря на ограничение доступа к СМИ, несмотря на преграды, которые власть чинит нашим активистам, партия достойно выдержала все испытания, стала крепче и сильнее духом.

«Ақ Жол» - демократическая альтернатива партии власти. Наша цель – качественное развитие экономики, государства, общества. Казахстан должен превратиться не просто в страну формальных показателей конкурентноспособности, а в страну реального равенства возможностей и реального равенства перед законом, где в центре внимания будет человек, его потребности и права.

Хочу отметить, что, не имея доступа к властным ресурсам, партия «Ақ Жол» внесла свой вклад в решение насущных проблем развития страны.

Именно «Ақ Жол» впервые заявил о том, что учителям, врачам и работникам культуры и науки нужно законодательно

придать статус гражданских служащих. Мы добились этого: новый Трудовой кодекс впервые закрепил этот статус.

Именно «Ақ Жол» первым предложил ввести базовую пенсию, которая была бы обязательна для всех казахстанцев, достигших пенсионного возраста. Власть реализовала эту нашу идею.

Именно «Ақ Жол» предложил существенно усилить систему защиты прав человека, труда через повышение роли профсоюзов и социального партнерства. Мы добились введения понятия минимальной часовой заработной платы, добились чтобы коллективный договор регулировал соотношения между минимальной и максимальной заработной платы в рамках одной специальности.

Эти и многие другие наши предложения уже частично реализованы.

Поэтому в отличие от других партий, популистски «распределяющих» нефтяные деньги в предвыборных обещаниях, и партии власти, которая делает ставку на количественные показатели, наша была и будет связана с теми вопросами решение которых приведет к качественному развитию страны, экономики и жизни граждан.

- Что обещаете сделать для избирателей и как вы этого добьетесь?

В случае успеха на парламентских выборах наша деятельность будет сосредоточена на основных направлениях, которые изложены в предвыборной платформе партии «Реализация твоей мечты»,

основанной на таких ценностях, как Равенство, Труд, Духовность. Она состоит из 6 частей.

Первая – **«Достойные рабочие места и зарплата»**. Качественный рост экономики Казахстана должен заключаться в том, чтобы в стране создавалось больше рабочих мест. Сделать это можно в первую очередь за счет снижения административного и налогового давления на бизнес. Мы, в частности, предлагаем корпоративный подоходный налог до 18 процентов и НДС до 12 процентов, уменьшить лицензируемые виды деятельности, законодательно запретить акимам создавать структуры, прямо или косвенно регулирующие или вмешивающиеся в деятельность бизнеса. Мы требуем ужесточить наказание за «рейдерство» с использованием госорганов и под прикрытием госнужд. Поднять минимальную зарплату к 2010 году до 30 000 тенге, а среднюю заработную плату довести к 2010 году до 150 000 тенге.

Вторая часть – **«Качество человеческих ресурсов»**. Мы убеждены, что Казахстан выйдет в мировые лидеры только при условии, если основные расходы бюджета будут направлены на человека. В этой связи мы предлагаем повысить затраты на образование до 7 процентов от ВВП, на здравоохранение – до 5 процентов от ВВП, на науку -до 3 процентов от ВВП к 2010 году. Повысить среднюю заработную плату учителей и врачей до 110 000 тенге к 2010 году. Открыть специальный счет для каждого новорожденного за счет национального фонда с тем, чтобы вместе с паспортом каждый казахстанец мог получить 400 000 тенге. Довести уровень прожиточного минимума к 2008 году до 20 000 тенге, базовой

пенсии – до 12 000 тенге, минимальной пенсии с учетом базовой – до 24 000 тенге.

Третья часть – **«Доступное и достойное жилье»**. Отсутствие доступного жилья для большинства казахстанцев погубно воздействует на процессы в обществе; демографические, социальные, экономические, и в конце концов приводит к негативным проявлениям. Мы будем добиваться строительства в городах коммунального жилья для молодых семей и специалистов, а так же специального жилья для малообеспеченных слоев и людей, переехавших из сел в поисках работы. Законодательно стимулировать строительство арендного жилья. Принять на законодательном уровне специальную программу «Ипотека для молодых семей», в которой предусмотреть скидки при рождении каждого ребенка (один ребенок – минус 30 процентов от суммы кредита, 2 ребенка – минус 60 процентов, 3 ребенка – минус 80 процентов, 4 ребенка – полное погашение за счет государства).

Четвертый блок – **«Достойная жизнь сельчан»**. Казахстан попрежнему остается страной со значительным сельским населением. По этому решение проблем села стоит в числе первоочередных задач государства. Что предлагает «Ақ Жол»? Обеспечить телефонизацию всех сельских населенных пунктов и доступ к Интернету и мобильной связи за счет средств государственного бюджета. Выделять ежегодно 100 миллиардов тенге на программу «Чистая питьевая вода». Восстановить сеть дорог местного значения. Повысить адресность субсидий сельскому хозяйству – деньги должны выделяться фермерам и крестьянам, а не посредникам.

Пятый блок – **«Культура и духовность»**. Духовность, нравственность, мораль перестали быть основополагающими ценностями в обществе. Наши предложения в этой сфере так же предельно конкретны. Создать государственные телеканалы «Культура» и «Просвещение». Государственный информационный заказ направлять не на пропаганду власти, а на производство отечественных культурных, просвещенческих, научно популярных программ, в том числе отечественных мультфильмов. Обеспечить защиту авторских прав литераторов, ученых и деятелей искусств. Полностью отменить НДС на выпуск газет, журналов и книг. Ввести полный запрет на прямую и косвенную рекламу табака и алкоголя.

И последняя часть платформы – **«Равенство перед законом и борьба с коррупцией»**. Партия «Ақ Жол» намерена искоренять причины коррупции, потому что сегодня власть борется только с ее последствиями. Только равенство всех перед законом и беспощадная борьба с коррупцией, не взывая на должности и фамилии, способно восстановить доверие граждан к государству. Вот только малая часть наших предложений. Ввести прямые выборы населением акимов сел и городов. Ввести подотчетность Генерального прокурора, Счетного комитета и уполномоченного по правам человека Мажилису. Ликвидировать финансовую полицию. Ввести выборность судей городов и районов. Незамедлительно ввести всеобщее декларирование доходов.

Наша партия отличается тем, что у нас есть много достойных людей в регионах, у нас сохранились наши активисты на местах и мы делаем ставку на них как на будущих мажлисменов.

Не сомненно нашим активистам будут задавать вопрос: в чем наше отличие от основных конкурентов – партии «Нур Отан»? Да, наша экономика продолжает расти количественно, и это хорошо. Но есть ли сегодня, когда партия «Нур Отан» у власти, качественное развитие экономики? В предвыборных обещаниях «Нур Отана» много говорится о том, каких показателей достиг Казахстан, но ничего о тех, чьим трудом это оплачено. Мы знаем к чему приводит отсутствие критики и альтернативного мнения. Мы помним, во что может превратиться монополия на истину одной партии и нетерпимость к инакомыслию.

Партия «Ақ Жол» готова к честной и открытой борьбе с любой политической силой Казахстана, и мы верим в здравый смысл казахстанцев. Мы уверены в правоте наших идей и уверены в успехе нашей партии на предстоящих выборах!

Reklam 5 (Kazakça)

Ak Jol Partisi

Біз әділ бәсекелестікке дайынбыз!

- Партияңыздың негізгі бағдарламалары жайлы айтып өтсеңіз?**

Біз партиямыздың саясат сахнасына ұзақ уақытқа және шынайы мақсаттармен келгендігін бұдан бұрын да айтып өткен едік.

«Ақ Жол» - басқарушы партияның демократиялық альтернативасы. Біздің мақсатымыз – экономикның, қоғамның және мемлекеттің қарқынды дамуы. Қазақстан бәсекелестіктің тек ресми

көрсеткіштеріне ие мемлекет емес, адам және оның құндылықтары негізгі мақсаты саналатын мүмкіндіктердің шынайы тепе- теңдігі мен заң алдындағы шынайы тепе- теңдікке ие мемлекетке айналуы тиіс.

Парламенттік сайлауда жеңіске жеткен жағдайда партиямыз Теңдік, Еңбек, Руханият сияқты үш құндылықтың негізінде жасалған «Арманың орындалсын» атты сайлауалды бағдарламамызда белгіленген іс-шараларға одақталады.

Бірінші – **«Лайықты жұмыс орны мен жалақы»**. Қазақстанның қарқынды дамуы мемлекеттегі жұмыс орындарының көптігіне байланысты. Мұны ең алдымен бизнеске деген салықтық және администрациялық қысымның азайтылуымен жүзеге асыруға болады. Әсіресе, 18 пайыздық бірлескен табыс салығын және 12 пайызға дейінгі ҚҚС ұсынамыз, лицензияланатын қызмет түрлерін азайту, әкімдерге заңды түрде кәсіпкерліктің қызметтеріне тура немесе жанамалы түрде араласатын немесе реттейтін құрылымдар құруға тыйым салу. Біз мемлекеттік органдарды және мемлекеттік қажеттікті қолданатын «рейдерлікке» қарсы жазаның күшейтілуін талап етеміз. Ең төменгі еңбекақы 2010 жылға қарай 30 000 теңгеге дейін көтерілсін, орташа еңбекақы 2010 жылға қарай 150 000 теңгеге дейін шағарылсын.

Екінші – **«Адам қорларының сапасы»**. Қазақстан дүниелік жетекшілікке тек қана негізгі бюджеттік шығындар адамға бағытталған жағдайда ғана шыға алатындығына сенеміз. Осыған байланысты біз 2010 жылы білім беруге ҰЖТ-дан 7 пайызға, денсаулық сақтауға ҰЖТ-дан 5 пайызға, ғылымға ҰЖТ-дан 3 пайызға

дейін шығындарды көбейтуді ұсынамыз. 2010 жылы мұғалімдер және дәрігерлердің орташа жалақысын 110 000 теңгеге дейін жоғарылату. Әрбір жаңа туған қазақстандық үшін ұлттық қор есебінен төлқұжатпен бірге 400 000 теңге ала алатындай етіп арнайы есеп ашу. Ең төменгі күнкөріс деңгейін 2008 жылы 20 000 теңгеге дейін апару, негізді зейнетақыны 2008 жылға қарай - 12 000 теңгеге дейін, минимальді зейнетақыны негізді зейнетақыны есепке ала отырып - 24 000 теңгеге дейін көтеру.

Үшінші – **«Қол жетімді және лайықты тұрғын-үй».** Қазақстандықтардың көпшілігі үшін қол жетімді тұрғын-үйдің жоқтығы қоғамдағы демографиялық, әлеуметтік, экономикалық процесстерге қатерлі әсерін тигізуде; және бұның соңы жағымсыз әрекеттерге әкелуі мүмкін. Біз жас жанұялар мен мамандар үшін және ауылдан қалаға жұмыс іздеп келген тұрмысы төмен жанұялар үшін қалаларда коммуналдық тұрғын-үй құрылысын бастатуды мақсат етір отырмыз. Дүниеге келген әрбір сәби үшін жеңілдіктер көрсетілетін «Жас отбасыларға ипотека» атты бағдарламаны заңды түрде қабылдау (бір сәби - қарыз сомасынан 30 пайыз, 2 сәби - 60 пайыз, 3 сәби - 80 пайыз, 4 сәби- мемлекет есебінен қарыздың толықтай жабылуы).

Төртінші – **«Ауыл тұрғындарының лайықты өмірі».** Қазақстан әлі күнге дейін ауыл тұрғындары басым мемлекеттердің бірі болып келеді. Сондықтан ауыл мәселелерін шешу мемлекеттің басты тапсырмаларының бірі. Бұл орайда «Ақ Жол» не ұсынады? Мемлекеттік бюджет есебінен барлық ауылдық аймақтарды телефон байланысымен және Интернетпен қамтамасыз ету. Жыл сайын «Таза

ауыз су» бағдарламасына 100 миллиард теңге бөлу. Ауылдық аймақтардағы жол жүйелерін қалпына келтіру.

Бесінші – **«Мәдениет пен руханият»**. Рух, адамгершіліктік, абырой қоғамдағы ескі құндылығын жоғалтты.. Біздің бұл саладағы ұсыныстарымыз да барынша нақты. Мемлекеттік «Мәдениет» және «Ағарту» телеканалдарын ашу. Мемлекеттік ақпараттық сұранысты басшылықтың пропагандасына емес, отандық мәдени, ағартушылық, білім бағдарламаларына, әсіресе, отандық мультфильмдердің шығарылымына одақтастыру. Әдебиетші, ғалым және өнер қайраткерлерінің авторлық құқыларының қорғалуын қамтамасыз ету. Газеттер, журналдар және кітаптардың шығарылымына ҚҚС-ты қоспау. Алкоголь мен темекі бұйымдарының жарнамасына толвғымен тыйым салу.

Алтыншы – **«Заң алдындағы теңдік және жемқорлықпен күрес»**. Басшылық жемқорлықтың тек қана қорытындыларымен күресуде. «Ақ Жол» партиясы болса жемқорлықты түбегейлі жоймақшы. Тек заң алдындағы теңдік және жемқорлықпен аяусыз күрес қана, тегі мен қызметіне қарамастан, азаматтардың мемлекетке деген сенімін қалпына келтіре алады.

Бұлар біздің партиямыздың халыққа деген ұсыныстарының бір бөлігі ғана.

«Ақ Жол» партиясы ашық және шынайы бәсекелестікке дайындығын білдіреді. Біз қазақстандықтардың дұрыс шешім қабылдайтындығына кәміл сенеміз!

Reklam 6 (Rusça)

Patriottar Partisi

ПО ЗАКОНУ И ПО СОВЕСТИ

- **История партии в истории страны: ее основные направления?**

Вечные истины: «Люби свою жену и детей, почитай богов и защищай родину» - такой предстает Партия патриотов Казахстана, если говорить о людях, объединившихся в ней 4 августа 2000 года. Выборы 2007 года для партии испытание политической зрелости и стабильности ее лидера – Гани Касымова, очередная высокая ступень, на которую необходимо подняться и объяснить всем, что цели и идеи, задекларированные в предвыборной платформе, есть те проблемы, с которыми ежедневно сталкивается любой гражданин.

Партия патриотов Казахстана – это единственная команда, в которой два человека ранее принимали участие в выборах Президента Республики Казахстан – Гани Касымов и Мэлс Елесизов. По качественному составу кандидатов в Мажилис будущего Парламента Партия патриотов Казахстана уникальна, и ее политическое резюме существенно отличается от других партий. Перемены грядут, это ощущают все, но они должны быть не революционными, а эволюционными.

- **Каким вопросам вы уделяете основное внимание в ходе избирательной кампании? Какие направления отражены в вашей платформе?**

Главная работа Парламента – законотворчество. Абстрактные законы плодят противоправные постановления исполнительных органов. Особенно больно бьют жесткой пощечиной акты по вопросам социального обеспечения пенсионеров. Мы всегда были с движением «Поколение» защищающим права престарелых людей, и мы, в отличие от государственных чиновников, реально понимаем, что должны обеспечивать свое будущее сегодня, заботясь о стариках. В программе Партии патриотов предусмотрены реальные задачи: увеличение минимального размера пенсии до 18-20 тысяч тенге, среднего размера пенсии – до 33-35 тысяч тенге, снижение пенсионного возраста для мужчин до 60 лет, для женщин до 55 лет.

Партия намерена бороться за принятие нормативных актов по целому блоку социальных компенсационных выплат, в частности не ниже 50 процентов от стоимости всех коммунальных услуг для пенсионеров, инвалидов, военнослужащих, работников правоохранительных органов, добиться обеспечения за счет местного и республиканского бюджетов ремонта, реконструкции массового жилищно-коммунального фонда городов и сел, что должно предприниматься, прежде всего, в интересах малообеспеченных семей.

Особая программа партии «Чистый воздух, чистая земля, чистая вода» - принципиально новая концепция экологической безопасности страны.

Разработанные юридическим корпусом нашей партии Уголовный и уголовно-процессуальный кодексы в связи с

гуманизацией криминального законодательства пять лет назад нашли понимание Парламента только по пяти пунктам. Однако мы считаем, что эта фундаментальная работа будет реально проведена в жизнь через законы, принятые Парламентом.

Болезненный вопрос для общества – обеспечение законности в судебной системе, а так же защита судов от необоснованных обвинений. Судопроизводство требует современных технологий. Необходимо ввести службу стенографирования, которая не подчинялась бы Министерству юстиции, а была бы самостоятельной, следовательно объективной и доказательной. Дисциплинарные коллегии, комиссии по судебной этике необходимо вывести из состава судов. Судьи одного и того же суда рассматривают жалобы друг на друга. Это абсурд. Необходимо публиковать в официальных изданиях, интернет-изданиях решения судов всех уровней, не выборочно, а все акты. Судья поостережется выйти «в свет» с заведомо незаконным или «заказным» решением.

- Каким вы представляете будущее Казахстана?

Каждый обязан реализоваться в политике в форме активного или пассивного избирательного права, наконец, просто пройти в избирательный участок 18 августа. Иначе слово «гражданин» утрачивает свое первичное политико-правовое значение. Может, тогда созидание, а не только потребление, профессионализм, честолюбие вместо корысти, доверие органам власти, оправданное реальной заботой о людях, станут привычными категориями общественного сознания. И еще всегда надо помнить, что будущее рождается сегодня

в каждодневных делах, в маленьких и больших, и оно не измеряется количеством призывов и лозунгов, ведь цели у всех одни, только способы их достижения различны. Принцип Патриотов – по закону и по совести!

Reklam 7 (Rusça)

Patriottar Partisi

ПАРТИЯ ПАТРИОТОВ: О ПОВЫШЕНИИ ТАРИФОВ В ЖИЛИЩНО- КОММУНАЛЬНОЙ СФЕРЕ

- Расскажите вкратце о целях партии?

Партия патриотов придерживается позиции, что рост экономики должен ощущать на себе каждый казахстанец, нельзя допустить того, удорожание товаров и услуг «съедало» доходы населения. В настоящее время, когда тарифы в жилищно-коммунальной сфере и так достаточно высоки, монополисты вновь выбрали тактику взвинчивания цен.

Так, в июне 2007 года на юге страны произошло резкое повышение тарифов на отопление на 0,5 % , в июле текущего года на горячее водоснабжение и центральное отопление на 0,3 %. Все это отрицательно сказывается на жизненном уровне населения.

Партия считает не справедливым, когда отдельные монополисты, получая прибыли, ухудшают благополучие потребителей, и напоминает о социальной ответственности бизнеса за стабильность в обществе.

Мы считаем что рост тарифов в жилищно-коммунальной сфере происходит с ведома и при попустительстве Агенства РК по регулированию естественных монополий, которая не справляется со своими функциями защитника интересов рядовых потребителей.

Партия патриотов Казахстана обращается к правительству РК с требованием незамедлительно рассмотреть сложившуюся ситуацию и принять соответствующие меры.

Партия патриотов как партия, выражающая интересы всего народа, заявляет о своем намерении в будущем в составе Мажилиса Парламента РК решительно добиваться совершенствования антимонопольного законодательства и недопущения ущемления интересов потребителей.

Reklam 8 (Rusça)

Aul Partisi

С МАЛОЙ РОДИНЫ ЖИЗНЬ НАЧИНАЕТСЯ...

- Расскажите об основных направлениях вашей партии читателям.**

Социал демократическая партия «Ауыл», которая объединяет в своих рядах почти 200 тысяч человек, была создана 30 января 2000 года. В структуре партии – 27 городских, 160 районных и 2 090 первичных партийных организаций, республиканская общественно-политическая газета «Ауыл» и одноименная телестудия.

В партию «Ауыл» входят работники сельского хозяйства и промышленности, других отраслей экономики, студенты и ученые, творческая интеллигенция, все, кто болеет душой за экономическое, социальное и нравственное состояние и развитие нашего общества, видит в сохранении и приумножении материального и духовного богатства народа, защите истоков казахстанской нации, основу благополучия и процветания Казахстана.

Неизменным председателем партии со времен ее создания является Гани Калиев – депутат Верховного Совета РК и Мажилиса Парламента, академик НАН РК, Российской сельхозакадемии, Украинской академии аграрных наук, заслуженный деятель науки РК.

В мажилисе Парламента РК функционировали партийная фракция «Ауыл» и депутатская группа «Жер мен ел», которые стали инициаторами принятия правительством трехлетней программы

«Ауыл», способствовали выделению беспроцентных ссуд сельхозпроизводителям, непосредственно участвовали в разработке законов о сельскохозяйственных товариществах, их ассоциациях (союзах), о зерне, о бюджетной системе, развитии племенного скотоводства в РК, о водопользовании.

После потери партией мест в Парламенте внимание к проблемам села и развитию агропромышленного комплекса со стороны высшего законодательного органа страны заметно ослабло. Но партия «Ауыл» продолжает действовать. Она пошла на конструктивное сотрудничество с другими политическими партиями, общественными объединениями и государственными органами в целях всемерного содействия продвижению в жизнь политических реформ. Направленную на дальнейшую демократизацию общества, сохранения стабильности в стране, утверждение социальной справедливости.

Представители партии принимали активное участие в работе Постоянно действующего совещания по выработке предложений по дальнейшей демократизации и развитию гражданского общества и Госкомиссии по разработке и конкретизации программы демократических реформ в РК. Председатель партии осуществлял руководство Рабочей группы Госкомиссии по расширению полномочий представительных органов власти.

Представители партии внесли много ценных предложений, которые нашли понимание в обществе и некоторые из них уже сейчас

реализуются. Наша партия уверена в своих целях и уверенно идет вперед, надеясь что народ Казахстана сделает правильный выбор!

Reklam 9 (Rusça)

Aul Partisi

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПАРТИИ

- Какие моменты выражены в программе вашей партии?

Наша партия выступает за социально ориентированную демократию, эволюционное развитие общества и государства, ставшие основополагающими принципами существования наиболее развитых демократических стран. При этом мы прежде всего концентрируем внимание общества и государства на проблемах аулов, сельского населения по причине их наибольшей уязвимости и ущемленности, необходимости утверждения социальной справедливости для всех слоев населения, вне зависимости от места проживания, как это и трактуется в Конституции нашей страны.

Мы не можем мириться с тем, что более трети трудоспособного населения относится к категории «самозанятых», и многие из них безработные. При этом особенно сильно страдают сельчане, чьи доходы гораздо ниже, чем в среднем по республике, многие из них, особенно молодежь, вынуждены уезжать в города в поисках неквалифицированной работы. Растет уровень заболеваемости людей, особенно детей, их смертность. Мы знаем и предлагаем конструктивные пути устранения этих перекосов в жизни общества!

В сложившихся условиях партия «Ауыл» ставит перед собой конкретные задачи, отраженные в ее предвыборной платформе:

-Всемерно воздействовать на ускорение демократических реформ, активизацию системной борьбы с коррупцией, взяточничеством, произволом чиновников, другими негативными проявлениями, разъедающее наше общество;

-Защищать политические права и экономические интересы граждан республики, прежде всего жителей аулов, сельской интеллигенции путем принятия соответствующих законов, наращивания государственной поддержки сельскому хозяйству, в том числе дотационной, что особенно актуально в связи с предстоящим вступлением страны в ВТО, а так же социальное обустройство аулов и сел;

-Добиваться полной занятости трудоспособного сельского населения путем принятия целевых государственных программ, направленных на расширение посевных площадей и повышения их плодородия, роста численности поголовья высокопродуктивных сельскохозяйственных животных, создания на кооперативной основе производств перерабатывающей и легкой промышленности, материально-технического обслуживания;

-Обеспечить возможность каждому жителю сельской местности реализовать свое конституционное право на получение гарантированной медицинской помощи и образования, в том числе профессионального, путем принятия целевых государственных программ по созданию в аулах и селах фельдшерско-акушерских

пунктов, школ и специальных курсов по профессиональной-технической подготовке. Сельское население должно быть здоровым! Детской смертности и врожденным порокам мы говорим – нет! Сельская молодежь должна быть здоровой, образованной, способной найти свое место в обществе, на родной земле, а не пополнять армию обездоленных людей толпящихся на базарах и городских стройках!

- Какое будущее, повашему, ждет Казахстан?

Мы верим в светлое будущее Казахстана, каждого аула и села!

Мы верим в поддержку обществом направлений деятельности партий!

Мы надеемся, что сообща, все вместе справимся с поставленными задачами!

Мы уверены, что Республика Казахстан, используя свое стратегическое евразийское положение, благодаря усилиям всех казахстанцев, будет занимать достойное место мировом сообществе XXI века.

Reklam 10 (Rusça)

JSDP (Jalpiulttik Sotsial Demokratiyalık Partiya)

ЗА КАКУЮ ПАРТИЮ ГОЛОСОВАТЬ?

Переход от мажоритарной к пропорциональной системе выборов в мажилис повышает ответственность политических партий за социально-экономическую политику. Победитель имеет возможность активно влиять на формирование состава правительства, включая премьер-министра. Эта модель соответствует практике развитых стран, в которых, как правило, действует две партии – партия власти и оппозиция. Такая модель эффективна в обществе с развитым средним классом. Программы про властных и оппозиционных партий учитывают как интересы каждого гражданина, так и групповые интересы отдельных объединений граждан, что обеспечивает консолидацию общества и ее устойчивое развитие.

Формирование парламента на партийной основе предполагает конкуренцию партийных программ. В этом отношении на суд избирателей должна быть предоставлена целостная программа социально-экономических преобразований, направленных на повышение качества жизни народа, а не партийный списки будущих депутатов. Принципиально важно, что должны конкурировать не отдельные личности, а программы и подходы. В перспективе только та партия, располагающая реалистичной программой действий и может рассчитывать на успех. Реализация такой работы требует постоянности и целенаправленности. Она должна корректироваться с учетом изменения реальной социально-экономической и

общественно-политической ситуации в стране, а не эпизодической активности только в предверии выборов.

Наша партия за то, чтобы в стране искоренилась коррупция и беззаконие. В связи с законом «О дополнительных мерах по улучшению материального и социального обеспечения судей судов республики» оклад судьи районного суда составлял 55-60 процентов, а областного – 80 процентов от оклада председателя Верховного суда. Они тогда были самыми высокооплачиваемыми служащими в регионах. Сейчас размер их заработной платы в 5-6 раз меньше жалования председателя Верховного суда.

Наша партия видит эти проблемы и предлагает конкретные механизмы улучшения деятельности судов, в том числе по исключению коррупции.

В целях партии стоит задача не только устранить коррупцию в стране, это лишь основная ее цель. ОСДП за достойную жизнь и заработную плату для учителей и медработников, достойную пенсию старикам, ветеранам войны и труженникам тыла, доступное жилье для всех казахстанцев, в особенности для малообеспеченных семей, доступное и качественное образование для сельских и городских детей.

Мы уверены, что в случае победы нашей партии, наш народ не пожалеет о своем выборе. Так же и мы приложим все усилия к реализации предложенных нами программ и предложений.

Мы за справедливость в стране и за честные выборы! ¹

*Teknik nedenlerden dolayı reklamlar orijinal şekliyle değil, sadece metin orijinali olarak verilmiştir.

EK 3: İncelemesi Yapılan Reklamların Çevirisi (Türkçe):

Reklam 1

NUR OTAN PARTİSİ

ZAFER BİZİM OLACAK

Başka ülkeler gelişimini onlarca senede tamamlarken, Kazakistan bu gelişme yolunu 15 senede tamamlamış oldu. Ancak biz bununla yetinmiyoruz. Yakın geçmişte Cumhurbaşkanımız parti hedeflerini açıkladı: kişi başına olan giderleri 13 bin dolara kadar yükseltmek; vatandaşların gelir seviyesinin en az iki kat yükseltilmesini sağlamak; ortalama emekli maaşını 26 bin tengeye çıkarmak. Bu konuda seçmenler Nursultan Nazarbayev'e güveniyor, çünkü onun bunu yapacağına inanıyorlar.

Nur Otan'a rakip partilerin liderleri, seçmenlerin karşısına Cumhurbaşkanımızla farklı kategorilerde çıkmaktadır. Bunu onlar da, 18 Ağustos'ta oy kullanmaya gidecek olan seçmenler de anlıyor. Son zamanlarda parti bünyesine Nur Otanlıların görüşleri ile hedeflerini paylaşan üç siyasal güç dâhil oldu. Parti ulusal demokratik olarak daha da güçlendi. Biz, Nur Otan'ın tüm halkın desteğini kazanarak diğer partilerle olan adil, açık ve rekabetçi mücadelede seçimleri kazanacağından eminiz.

Nur Otan'ın programı, Kazakistanlıların isteklerine dayanan parti üyeleri ile düşünce ortakları bilim adamlarının eşsiz çalışmalarının sonucudur. Bu yüzden bu program vatandaşlar tarafından kabul edilecektir.

Nur Otan, Kazakistanlıları sosyal statüsü, ırk ve din özelliklerine göre ayırmayan ulusal demokratik bir partidir. Ülkemiz gücünü yaşayan her vatandaşımızın refahından aldığı için biz her insana ayrıca değer veriyoruz.

Tarafımızdan yapılan politik reformlar, ulaştığımız başarıları sağlamlaştırmamızı sağlar ve ülkemizi dünyanın en önde gelen ülkelerinin seviyesine çıkaracaktır. Artık her biriniz ülke yönetiminin katılımcıları sayılır ve iktidara etkide bulunabilirsiniz. Her bir vatandaş yaşam kalitesinin yükselişini kendi üzerinde hissedebilecektir. Herkes kendi çocuklarının bu ülkede daha iyi bir hayat yaşayacağına emin olabilecektir.

Son yıllarda sayısız iş yapıldı. Fakat yapacaklarımız da az değil. Çalışmak lazım. Bize layık bugün ve çocuklarımız için güvenilir yarınlar oluşturabilmek için durmadan çalışmamız lazım. Bunun için partimizin üç temeli vardır: Kazakistanlıların güveni, Cumhurbaşkanımızın stratejik kaynağı ve anayasal reformların sağladığı yeni olanaklar. Nur Otan'ın zafer kaynağı da bu üçlüdedir!

Reklam 2

NUR OTAN PARTİSİ

ZAFER BİZİ BEKLER

Günümüzde siyasal mücadelede ırkçılık yoktur ve olmamalıdır, aksi durumda mücadele, partiler için özel amaca dönüşür ve milli değerler anlamını yitirir. Bu yüzden de Nur Otan partisi seçmenlerini ulaşamayacağı vaatlerle satın almamaktadır.

Bizim partimiz fikirlerini oturaklı bir şekilde ve sırayla gerçekleştirir. Partinin daha önceki Meclis heyetindeki çalışmalarından Kazakistan'ın ekonomisi ve vatandaşların yaşam seviyesinde fark edilir değişikliklere ulaştığını söyleyebiliriz. Bu, Cumhurbaşkanı taraftarları ile muhalefet partileri arasında bir sorunun olmadığını göstermektedir.

Bu doğrultuda parti bünyesindeki kaliteli kadro üzerinde durmak doğru olur. Nur Otan'ın parti listesinde kimler yer almaktadır? Bu, tam olarak anayasa oluşumunda kendi seviyelerini ispatlayan profesyonel milletvekilleridir. Bu şahısların sayesinde ülke genelinde 50 milyon metre kare yaşam alanı ve 200 kreş ile 250 okul inşa etmek amaçlanmaktadır.

Partinin zafere ulaşmasındaki temel faktörlerden bir diğeri ise, parti lideridir. Nursultan Nazarbayev, siyasette eşsiz otoriteye sahip dünyaca tanınmış bir liderdir. Bu etkenler partimizin zafere ulaşacağının göstergeleridir.

Reklam 3

NUR OTAN PARTİSİ

BİZ İSTİKRAR İLE BARIŞI SEÇİYORUZ!

Cumhurbaşkanı daha önce, ekonomik kalkınma sayesinde son yıllarda Kazakistanlıların yaşam seviyesinin iki kat arttığını belirtmişti. Köy imar işleri hızlı bir şekilde gelişmekte, inşaat etkin bir şekilde ilerlemekte, yüzlerce okul ve hastanenin inşaatına devam edilmektedir. Devletimiz, kendine gelişmiş 50 ülke listesine girme hedefini koydu ve bu hedefe ulaşma yolunda güvenli adımlarla ilerlemektedir. Nursultan

Nazarbayev, bu zor yolda Nur Otan partisinin kendisine destek olduğunu söylemektedir.

Bu, boş sözler değildir. Başkan, Nur Otan'ın gerçekleştirdiği işlerin altını çizerek onun gerçekten de işinin partisi olduğunu ispatladı.

-2004 yılında Nur Otan partisi 2009 yılına doğru ekonomik seviyenin iki katına çıkacağını söylemişti. Bu işi biz yaklaşık iki senede tamamladık, dedi Cumhurbaşkanı.

Günümüzde parti tarafından “Kazakistanlıların refahı ve iyiliği” adlı yeni bir program sunulmuştur. Bu programda ülke ekonomisini 2012 yılına doğru Doğu Avrupa ülkelerinin seviyesine çıkarmak amaçlanmıştır. Emekli maaşı ile çalışan maaşlarına zam yapılacak, köylerle birlikte, ülke genelinde 250 kreş ile 200 okul, bununla birlikte yüzlerce hastane inşa edilecektir. Aynı zamanda köylerin imarı için de kuvvetli destek gönderilecektir.

...Konuşmasının sonunda Cumhurbaşkanı vatandaşlarını Nur Otan partisine, ortak evimizdeki barış ile birlik, her Kazakistan vatandaşının parlak geleceği için oy vermeye çağırdı.

Reklam 4

AK JOL PARTİSİ

ADİL REKABETE HAZIRIZ

- Partinizi siyasette nasıl görüyorsunuz?

Biz, Ak Jol Partisinin siyaset arenasına ciddi amaçlarla ve uzun süre için geldiğini söylemiştik. Beş senede partimiz ciddi denemeler yaşadı ve bunun sayesinde siyasal mücadele tecrübesi edindi. Bugün biz, iktidar kaynaklarının baskısına, medyaya ulaşımın kısıtlılığına, iktidarın bizim kadrolarımıza gösterdiği engellere rağmen, partimizin boyun eğmeden tüm bu denemelere dayanarak manevi açıdan daha da güçlendiğini söyleyebiliriz.

Ak Jol, iktidar partisinin demokratik alternatifidir. Bizim amacımız, ekonominin, ülkenin ve toplumun kaliteli gelişimidir. Kazakistan, sadece rekabetin resmi göstergelerine sahip bir ülkeye değil, ilgi odağı insan, onun ihtiyaç ve haklarının olduğu, fırsatların gerçek eşitliğine ve yasa karşısındaki gerçek eşitliğin olduğu ülkeye dönüşecektir.

Ak Jol Partisinin, iktidar kaynaklarına ulaşımı olmadan, ülke gelişimindeki önemli sorunların çözümünde katkıda bulunduğunun altını çizmek istiyoruz.

Öğretmenlere, doktorlar ile sanat ve bilim adamlarına yasal şekilde sivil memur statüsünün verilmesi gerektiği fikrini ilk olarak sunan Ak Jol Partisi idi. Biz bunu başardık: bu statüyü yeni Çalışma kodeksi doğruladı.

Emeklilik yaşını dolduran tüm Kazakistanlılar için zorunlu olan temel emeklilik maaşının yürürlüğe girmesini ilk olarak Ak Jol Partisi sunmuştu.

Sosyal işbirliği rolünün artırılmasıyla insan hakları ve emeğin koruma sistemini geliştirmeyi ilk sunan Ak Jol Partisi idi. Biz, asgari saatlik maaş kavramının kullanılmasını başardık, tek meslek çerçevesinde toplu iş sözleşmesinin asgari ve yüksek maaş arasındaki oranın düzenlemesini sağladık.

Bizim bu ve diğer tekliflerimiz kısmen gerçekleştirilmiştir.

Bu yüzden, petrolden gelen parayı seçim kampanyaları için harcamakta olan partilere ve nicel göstergeleri üstün gören iktidar partisine göre bizim partimiz, ekonominin, vatandaşların yaşam seviyesinin ve kaliteli ülke gelişimiyle ilgili sorularla ilgilendi ve ilgilenmeye devam etmektedir.

- Seçmenlere neler sunacaksınız?

Parlamento seçimlerini kazandığımız takdirde bizim faaliyetimiz: Eşitlik, Emek, Maneviyat gibi değerlerin temel olduğu “Hayalin gerçek olsun” adlı seçim öncesi programımızın ana konularına odaklanmış olacak.

Birinci – **“Layık iş yerleri ile maaş”**. Kazakistan ekonomisinin kaliteli gelişimi, ülkede oluşacak olan iş yerlerinin sayısına bağlı olmalıdır. Bu konuda ilk başta işe, mevcut vergi ve idari baskının azaltılmasıyla başlamak mümkündür. Özellikle % 18’lik kurumlar vergisi ile % 12’lik KDV’yi sunuyoruz, lisanslanabilir faaliyetlerin azaltılması, valilerin yasaya uygun olarak işi dolaylı ya da direk olarak kontrol eden ya da yönlendiren

kurumları oluşturmalarını engellemek. Devlet organlarını kullanarak ya da devlet ihtiyaçları bahanesiyle gerçekleşen baskınların cezasının ağırlaştırılmasını talep ediyoruz. Asgari maaşı 2010 yılına doğru 30.000 tengeye, ortalama maaş ise 2010 yılına doğru 150.000 tengeye çıkarmak.

İkinci – **“İnsan kaynaklarının kalitesi”**. Biz, Kazakistan’ın tüm kaynaklarının özellikle insana yönlendirildiğinde, ülkemizi dünyanın lider ülkeleri listesinde görüleceğini düşünüyoruz. Bu doğrultuda 2010 yılına doğru eğitim bütçesinin payının % 7’ye, sağlık bütçesinin payının % 5’e, bilimsel bütçe payının ise % 3’e kadar çıkarılmasını teklif ediyoruz. 2010 yılında öğretmenler ile doktorların ortalama maaşını 110.000 tengeye çıkarmak. Her yeni doğan Kazakistan vatandaşı için, pasaportuyla birlikte 400.000 tenge alabilecek şekilde, milli vakıf hesabından hesap numarası açmak. Asgari geçim seviyesini 2008 yılına doğru 20 000 tengeye çıkarmak, temel emekli maaşını 12 000 tengeye kadar, asgari emekli maaşını, temel emekli maaşını hesaba katarak, 24 000 tengeye çıkarmak.

nc – **“Uygun ve layık konut”**. Uygun konut eksikliği, çoğu Kazakistanlı için toplumdaki demografik, sosyal, ekonomik süreçlere zarar vermektedir ve sonuçta olumsuz tezahürlere yol açmaktadır. Biz, şehirlerde genç aileler ve uzmanlar için toplumsal konutların inşa edilmesini ve bununla birlikte köylerden çalışma amaçlı taşınan yoksul aileler için özel konutların yapılmasını sağlayacağız. Yasaya uygun olarak kiralık konutların inşaatını motive edeceğiz. Yasal olarak her yeni doğan ocuk için uygulanacak olan “Genç aileler için ipotek” adlı indirim programını yürürlüğe sokmak (tek ocuk – kredi miktarından eksi % 30, 2 ocuk – eksi % 60, 3ocuk – eksi % 80, 4 ocuk – devlet hesabından borcun tamamen kapanması).

Dördüncü – **“Köylüler için layık hayat”**. Kazakistan, halen köy halkının çoğunlukta olduğu ülke olmaya devam etmektedir. Bu yüzden köy problemlerinin çözülmesi devletin başlıca görevlerinden biridir. Ak Jol ne sunuyor? Devlet bütçesinden tüm köylerin internet, mobil ve telefon bağlantısıyla donatılmasını sağlamak. Her sene “Temiz içme suyu” programına milyarlarca tenge ayırmak. Yerli yol sistemini yenilemek. Tarım sübvansiyonlarının adreslenmesini yükseltmek, para aracılara değil direkt çiftçilere verilmelidir.

Beşinci – **“Kültür ve maneviyat”**. Günümüzde maneviyat, ahlak, etik toplumun başlıca değerleri olmaktan geri kaldı. Bizim bu alandaki tekliflerimiz aynı şekilde nettir. “Kültür” ve “Eğitim” adlı devlet kanallarını açmak. Devletin bilgilendirme siparişini iktidar propagandasına değil, yerli kültür, eğitim, bilim programlarının, özellikle yerli çizgi filmlerin üretimine yönlendirmek. Bilim adamlarının, sanat aktivistleri ile edebiyatçıların telif haklarının korunmasını sağlamak. Dergi, gazete ve kitap baskılarına uygulanan KDV’yi kaldırmak. Tütün ürünleri ile alkolün doğrudan ya da dolaylı reklamını yasaklamak.

Programın son kısmı ise **“Yasal eşitlik ve yolsuzlukla mücadele”**. İktidarın sadece sonuçlarıyla mücadele ettiği yolsuzluğun, Ak Jol Partisi, nedenlerini kökünden söküp atmayı hedeflemektedir. Makamı ile ismine rağmen herkesin yasal eşitliği ve yolsuzlukla mücadele, vatandaşların devlete olan güvenini yerine getirebilir. Bu bizim tekliflerimizin sadece bir kısmıdır. Köy ve şehir yöneticilerinin halk tarafından doğrudan seçilmesini sağlamak. Başsavcıdan, Denetim Komitesinden ve insan hakları yetkililerinden Meclis’i sorumlu tutmak. Mali polisi tasfiye etmek. Şehir ve ilçe savcılarının seçilirliğini sağlamak. Genel gelir beyanı uygulamak.

Bizim partimizin farklılığı ilçelerde layık kadromuzun olması ve bu bölgelerde onların muhafaza edilmesi, onların Mecliste yer alacağına güvenimizi artırmaktadır.

Bizim aktivistlerimize, bizim partimizin ana rakibi olan Nur Otan partisinden farkımızın ne olduğu sorusu sorulacağı tartışmasıdır. Ekonomimizin hızlı bir şekilde gelişmekte olduğu doğru ve bu iyidir. Fakat idare Nur Otan partisinin elinde iken, bu gelişmeyi kaliteli diyebilir miyiz? Nur Otan'ın seçim vaatlerinde Kazakistan'ın elde ettiği göstergelerden bahsedilmektedir. Ancak bunlara kimin sayesinde ulaşıldığı hakkında hiçbir bilgi verilmemektedir. Biz alternatif fikrin ve eleştiri yokluğunun neyle sonuçlanacağını biliyoruz. Biz tek parti monopolisinin ve muhalefete hoşgörüsüzlüğün neye dönüşeceğini hatırlıyoruz.

Ak Jol Partisi Kazakistan'ın tüm siyasal gücüyle mücadele etmeye hazır ve biz Kazakistanlıların bu seçimlere sağduyuyla yaklaşacağına inanıyoruz. Bizim fikirlerimizin doğruluğuna güvenimiz tam ve partimizin seçimleri kazanacağından eminiz!

Reklam 5

AK JOL PARTİSİ

ADİL REKABETE HAZIRIZ

- Partiniz seçmenlere hangi vaatlerde bulunmaktadır?

Ak Jol Partisi, siyasete ciddi amaçlarla ve uzun süre için geldi.

Ak Jol, iktidar partisinin demokratik alternatiftir. Bizim amacımız, ekonominin, ülkenin ve toplumun kaliteli gelişimidir. Kazakistan, sadece

rekabetin resmi göstergelerine sahip bir ülkeye değil, ilgi odağı insan, onun ihtiyaç ve haklarının olduğu fırsatların gerçek eşitliğine ve yasa karşısındaki gerçek eşitliğin olduğu ülkeye dönüşmesi lazım.

Parlamento seçimlerini kazandığımız takdirde bizim faaliyetimiz, Eşitlik, Emek, Maneviyat gibi değerlerin temel olduğu “Hayalin gerçek olsun” adlı seçim öncesi programımızın ana konularına odaklanmış olacak.

Birinci – **“Layık iş yerleri ile maaş”**. Kazakistan ekonomisinin kaliteli gelişimi, ülkede oluşacak olan iş yerlerinin sayısına bağlı olmalıdır. Bu konuda ilk olarak işe mevcut vergi ve idari baskının azaltılmasıyla başlamak mümkündür. Özellikle % 18’lik kurumlar vergisi ile % 12’lik KDV’yi sunuyoruz, lisanslanabilir faaliyetlerin azaltılması, valilerin yasaya uygun olarak işi dolaylı ya da direk olarak kontrol eden ya da yönlendiren kurumları oluşturmalarını engellemek. Devlet organlarını kullanarak ya da devlet ihtiyaçları bahanesiyle gerçekleşen baskınların cezasının ağırlaştırılmasını talep ediyoruz. Asgari maaşı 2010 yılına doğru 30.000 tengeye, ortalama maaşı ise 2010 yılına doğru 150.000 tengeye çıkarmak.

İkinci – **“İnsan kaynaklarının kalitesi”**. Biz, Kazakistan’ın tüm kaynaklarının özellikle insana yönlendirildiğinde, ülkemizi dünyanın lider ülkeleri listesinde görüleceğini düşünüyoruz. Bu doğrultuda 2010 yılına doğru eğitim bütçesinin payının % 7’ye, sağlık bütçesinin payının % 5’e, bilimsel bütçe payının ise % 3’e kadar çıkarılmasını teklif ediyoruz. 2010 yılında öğretmenler ile doktorların ortalama maaşını 110.000 tengeye çıkarmak. Her yeni doğan Kazakistan vatandaşı için, pasaportuyla birlikte 400.000 tenge alabilecek şekilde, milli vakıf hesabından hesap numarası açmak. Asgari geçim seviyesini 2008 yılına doğru 20 000 tengeye

çıkarmak, temel emekli maaşını 12 000 tengeye kadar, asgari emekli maaşını, temel emekli maaşını hesaba katarak, 24 000 tengeye çıkarmak.

Üçüncü – **“Uygun ve layık konut”**. Uygun konut eksikliği, çoğu kazakistanlı için toplumdaki demografik, sosyal, ekonomik süreçlere zarar vermektedir ve sonuçta olumsuz tezahürlere yol açmaktadır. Biz, şehirlerde genç aileler ve uzmanlar için toplumsal konutların inşa edilmesini ve bununla birlikte köylerden çalışma amaçlı taşınan yoksul aileler için özel konutların yapılmasını sağlayacağız. Yasaya uygun olarak kiralık konutların inşaatını motive edeceğiz. Yasal olarak her yeni doğan çocuk için uygulanacak olan “Genç aileler için ipotek” adlı indirim programını yüyürlüğe sokmak (tek çocuk – kredi miktarından eksi % 30, 2 çocuk – eksi % 60, 3çocuk – eksi % 80, 4 çocuk – devlet hesabından borcun tamamen kapanması).

Dördüncü – **“Köylüler için layık hayat”**. Kazakistan, halen köy halkının çoğunlukta olduğu ülke olmaya devam etmektedir. Bu yüzden köy problemlerinin çözülmesi devletin başlıca görevlerinden biridir. Ak Jol ne sunuyor? Devlet bütçesinden tüm köylerin internet, mobil ve telefon bağlantısıyla donatılmasını sağlamak. Her sene “Temiz içme suyu” programına milyarlarca tenge ayırmak. Yerli yol sistemini yenilemek.

Beşinci – **“Kültür ve maneviyat”**. Günümüzde maneviyat, ahlak, etik toplumun başlıca değerleri olmaktan çıktı. Bizim bu alandaki tekliflerimiz aynı şekilde nettir. “Kültür” ve “Eğitim” adlı devlet kanallarını açmak. Devletin bilgilendirme siparişini iktidar propagandasına değil, yerli kültür, eğitim, bilim programlarının, özellikle yerli çizgi filmlerin üretimine yönlendirmek. Bilim adamlarının, sanat aktivistleri ile

edebiyatçıların telif haklarının korunmasını sağlamak. Dergi, gazete ve kitap baskılarına uygulanan KDV'yi kaldırmak. Tütün ürünleri ile alkolün doğrudan ya da dolaylı reklamını yasaklamak.

Programın son kısmı ise **“Yasal eşitlik ve yolsuzlukla mücadele”**. İktidarın sadece sonuçlarıyla mücadele ettiği yolsuzluğun, Ak Jol Partisi, nedenlerini kökünden söküp atmayı hedeflemektedir. Makamı ile ismine rağmen herkesin kanun önündeki eşitliği ve yolsuzlukla mücadele, vatandaşların devlete olan güvenini yerine getirebilir.

Bunlar, bizim partimizin halka sunacağımız tekliflerin sadece bir parçasıdır ve onlar bu gazete sayfalarında yazıldığı şekilde kalmayacaktır. Kazakistan halkının güveni ve desteği sayesinde bu hedeflere ulaşmamız daha da kolay olacaktır.

Ak Jol Partisi Kazakistan'ın herhangi siyasal gücüyle mücadele etmeye hazır ve biz Kazakistanlıların bu seçimlere sağduyuyla yaklaşacağına inanıyoruz. Bizim fikirlerimizin doğruluğuna güvenimiz tam ve partimizin seçimleri kazanacağından eminiz!

Reklam 6

PATRIOTTAR PARTİSİ

KANUN VE AHLAK YOLUNDA

- Ülke tarihindeki Parti tarihi: oluşumunun temel süreçleri?

Ebedi gerçekler: “Eşini ve çocuklarını sev, tanrıya saygı duy ve vatanını koru”, 4 Ağustos 2000 tarihinde bu partide birleşen insanlardan bahsedecek olursak, Patriottar Partisi karşımıza bu şekilde çıkmaktadır. 2007 seçimleri, parti için siyasal olgunluk ve parti lideri Gani Kasımov’un istikrarlık sınavıdır, seçim vaatlerinde belirlenen hedef ve fikirlerin, vatandaşların her gün karşılaştığı sorunlar olduğunu gösteren, karşılına çıkıp bunları açıklaması gereken bir sahnedir.

Patriottar Partisi daha önce Başkanlık seçimlerine katılan iki şahısın, Gani Kasımov ve Mels Eleusizov’un bulunduğu tek partidir. Kazakistan’ın Patriottar Partisi gelecek Parlamentonun Meclisine girecek olan aday listesiyle eşsizdir ve onun siyasal özgeçmişi diğer partilere nazaran çok daha farklıdır. Değişimler yaklaşmakta, herkes bunun farkındadır, ancak onlar devrimsel değil evrimsel olmalıdır.

- Seçim kampanyası sırasında hangi sorulara önem vermektedir? Parti programında yer alan hedefleriniz ne?

Parlamentonun başlıca görevi, yasamadır. Soyut yasalar, yürütme organlarının yasadışı emirlerine yol açmaktadır. Özellikle emeklilerin sosyal güvenliği ile ilgili yasalar ağır tokat olarak inmektedir. Biz, her zaman yaşlıların haklarını koruyan “Nesil” hareketiyle birlikte çalıştık ve biz, devlet memurlarına nazaran, yaşlılara yardımda bulunarak

geleceğimizi bugün sağlamamız gerektiğinin bir gerçek olduğunu anlıyoruz. Patriottar Partisinin programında gerçekçi meseleler yer almaktadır: asgari emekli maaşının 18-20 bin tengeye çıkarılması, ortalama emekli maaşının 33-35 bin tengeye çıkarılması, emeklilik yaşının erkekler için 60 yaşına, kadınlar için ise 55 yaşına kadar indirilmesi.

Partimiz, sosyal tazminat ödemeleriyle ilgili düzenleyici yasaların kabul edilmesi için mücadeleye hazır. Özellikle emekliler, engelliler, askerler, hukuk organlarının çalışanları için, öncelikli olarak yoksul aileler için uygulanacak olan, yerli ve devlet bütçesinin hesabında tadilat; köy ve şehirlerdeki toplu yaşam alanlarının ve konutların yeniden yapılanmasını sağlamak.

Partinin özel programı ise ülkenin ekolojik güvenliğinin yeni ilke kavramı sayılan “Temiz hava, temiz toprak, temiz su”dur.

Ceza yasasının insancılaştırılmasıyla ilgili partimizin hukukçuları tarafından hazırlanan Ceza ve Ceza Prosedürü kodlarının beş sene önce Parlamento’da sadece beş maddesi uygun görüldü. Ancak biz bu eşsiz çalışmanın Parlamento tarafından kabul edilen yasalarla birlikte hayata geçirileceğini düşünüyoruz.

Mahkeme sistemindeki yasallığı sağlamak, bununla birlikte mahkemeleri, onlara atılan temelsiz iftiralardan korumak, toplumun sancılı meselelerinden biridir. Takibat modern teknolojiyi talep etmektedir. Adalet Bakanlığı’na bağlı olmayan, öz, dolayısıyla dürüst ve doğru sonuçlar verecek olan transkripsiyon hizmetini yürürlüğe sokmak lazım. Disiplin Kurulunu, Yargı Etik Komisyonunu mahkemelerden ayırmak lazım. Aynı mahkeme savcılarını kendilerine gelen birbiriyle ilgili şikâyetleri gözden

geçirmektedir. Bu saçmadır. Resmi yayınlarda ve internette seçerek değil, tüm mahkemelerin kararlarını yayınlamak lazım. Böylece savcı, yasa dışı ya da “siparişle” verilen kararlar halk arasına çıkmaktan sakınır.

- Kazakistan’ın geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Her birey siyasette aktif ya da pasif seçim hukuku şeklinde kendini geliştirmelidir ve sonuç olarak 18 Ağustosta seçimini yapmalıdır. Yoksa vatandaş kelimesi, birincil siyasi ve hukuki anlamını yitirir. Belki o zaman sadece tüketim değil oluşturma, profesyonellik- açgözlülük değil hırs, gerçek insan bakımıyla hak edilen iktidara güven, toplumsal bilincin alışılmış kategorilerine dönüşecektir. Bununla birlikte geleceğin büyük ya da küçük, günlük işlerde oluştuğunu unutmamak lazım, o temyiz ve sloganlar sayısıyla ölçülmemektedir, çünkü herkesin hedefi aynıdır, sadece onlara ulaşmanın yolları farklıdır. Bu doğrultudaki Patriottar Partisinin ilkesi, “Kanun ve ahlak yolunda!”dır.

Reklam 7

PATRİOTTAR PARTİSİ

PATRİOTTAR PARTİSİ: KAMU HİZMETLERİ SEKTÖRÜNDEKİ KONUT TARİFELERİNİN ARTIŞI HAKKINDA

- Parti pozisyonundan kısaca bahseder misiniz?

Patriottar Partisinin pozisyonu, ekonomik kalkınmanın her Kazakistan vatandaşı için hissedilir olması, hizmet ve ürünlerdeki fiyat artışının halkın gelirini “yemesine” izin verilmemelidir. Şimdi, kamu hizmetleri sektöründeki tarifeler yeterince yüksekken tekeller fiyatları yükseltmeye devam etmektedir.

Böylece 2007 yılının Haziran ayında ülkenin güneyinde ısıtma tarifelerine % 0.5 oranında zam geldi, bu senenin Temmuz ayında ise sıcak su ile merkezi ısıtmaya % 0.3 oranında zam geldi. Bu durumlar halkın yaşam seviyesini olumsuz şekilde etkilemektedir.

Parti, tekelcilerin kendilerine kâr sağlayarak, tüketicilerin refahını sarsmalarının adil olmadığı kanaatindedir ve işadamlarının toplumdaki istikrardan sorumlu olduklarını hatırlatmaktadır.

Kamu hizmetleri sektöründeki tarifelerin yükselmesi, Kazakistan Cumhuriyetinin Tekelleri Düzenleme Ajansının bilgisi ve rızasıyla gerçekleştiğini ve bu ajansın sıradan tüketicilerin görüşlerini savunma görevini yerine getiremediği görüşündeyiz.

Patriottar Partisi, hükümetten oluşan durumu gözden geçirmesini ve gereken önlemleri almasını talep etmektedir.

Patriottar Partisi, tüm halkın görüşlerini savunan partidir. KC Parlamentosu Meclisi'ne üye olunca antitröst yasalarının geliştirilmesini ve tüketici görüşlerinin kısıtlanmamasını ısrarla elde etmeyi amaçladığını bildirir.

Reklam 8

AUIL PARTİSİ

HAYAT, KÜÇÜK VATANDAN BAŞLAR...

- **Partinizin oluşum süreci hakkında okurlarımıza kısaca bilgi verseniz?**

Bünyesinde yaklaşık 200 bin kişiyi birleştiren Aul Sosyal Demokrat Partisi, 30 Ocak 2000 tarihinde kuruldu. Parti yapısında 27 şehir, 160 ilçe ve 2090 birincil parti kurumu, “Aul” ulusal toplumsal siyasi gazetesi ve aynı ismi taşıyan televizyon stüdyosu bulunmaktadır.

Aul Partisinin üyeleri, toplumumuzun ekonomik, sosyal ve etik durumu ile gelişimini düşünen tarım, sanayi ve ekonominin diğer alanlarının işçileri, bilim adamları, öğrenciler ve aydınlardır. Onlar, Kazakistan’ın refahı ile gelişiminin temeli olarak, halkın maddi ve manevi zenginliğinin muhafaza edilip sürdürülmesini, Kazakistan halkının kaynaklarının korunmasında görmektedir.

Partinin oluştuğu günden bu yana onun lideri, KC Parlamento Meclisi’nin Yüksek Kurul Milletvekili, KC Milli Bilim Akademisinin, Rusya Tarım Akademisinin, Ukrayna Ziraat Bilimleri Akademisi’nin Akademisyeni, KC onurlu bilim adamı, Gani Kaliyev’dir.

Parlamento Meclisi’nde üç senelik “Aul” (köy) programının hükümet tarafından kabul edilmesine öncülük eden “Jer men el” (yer ve halk) milletvekilleri grubu ve “Aul” parti hizbi görev yapmıştı. Onlar çiftçilere faizsiz kredi olanaklarını sağladı, tarımsal ortaklıklar, onların

birlikleri, tahıl ve bütçe sistemiyle ilgili, KC'deki hayvan üretimi ve su kullanımı ile ilgili yasaların geliştirilmesine doğrudan katkıda bulundu.

Partinin Parlamentodaki yerini kaybetmesinden sonra köy meselelerine ve tarımsal-endüstriyel komplekse karşı yüksek yasama organının dikkati azaldı. Fakat Aul Partisi durmak bilmiyor. Kendi siyasal reformlarını gerçekleştirmek için parti, devlet organlarıyla, toplumsal örgütlerle ve diğer partilerle yapıcı işbirliğine başladı. Bu çalışmalar, toplumun demokratikleştirilmesine, ülkedeki istikrarın muhafaza edilmesine ve sosyal adaletin ifade edilmesine yöneliktir.

Parti temsilcileri, sivil toplumun gelişimi ve demokratikleştirilme tekliflerinin hazırlanması ile ilgili Sürekli Toplantıda, Devlet Demografik Reformları Geliştirilme ve Somutlaştırılma Komisyonu'nda etkin çalışmalar gerçekleştirdi. Parti lideri, Devlet Temsili Hükümet Yetkilerinin Genişletilmesi Komisyonu'nun çalışma grubuna başkanlık görevinde bulunmuştu.

Parti temsilcileri, toplum onayını alan ve bazıları şimdi gerçekleşmekte olan birçok eşsiz tekliflerde bulundu. Partimiz, kendi hedeflerine inanarak ve Kazakistan halkının doğru seçim yapacağına güvenerek durmadan ilerlemekte!

Reklam 9

AUIL PARTİSİ

PARTİNİN ANA HEDEFLERİ

- Seçim programınızda yer alan meseleler hangileridir?

Partimiz, birçok gelişmiş ülkenin temel ilkeleri haline gelen toplum odaklı demokrasiden, toplumun ve ülkenin evrimsel gelişiminden yanadır. Bunun yanı sıra biz, savunmasızlığı ve ihlalinden dolayı, devletin ve toplumun dikkatini öncelikli olarak köy meselelerine ve köy halkına odaklandırıyoruz. Ülkemizin Anayasası'nda yazıldığı gibi ikametgâhına bakmaksızın tüm halk için sosyal adaletin onaylanması lazımdır.

Biz, çalışma kabiliyeti olan nüfusun üçte birinin işsiz kalmasını ya da serbest meslek yapmasını kabul edemeyiz. Ülke genelinde en düşük oranlardaki gelire sahip köy halkı ve şehirlere vasıfsız iş yapmaya gelen gençler en çok zarara uğramaktadır. İnsanların, özellikle çocukların hastalanma ve ölüm oranı artmaktadır. Biz toplumdaki bu dengesizliklerin farkındayız ve onları gidermek için yapıcı yollar sunuyoruz!

Bu durumda Aul Partisinin hedefleri nettir ve onları kendi seçim programında yansıtmaktadır:

Demokratik reformların hızlandırılmasına etkide bulunmak, yolsuzluk, rüşvet, memurların ihmaliyle ve toplumu aşındıran başka da sorunlarla sistemli mücadelenin etkinleştirilmesini sağlamak;

Ülke vatandaşlarının, özellikle köy halkının ve köy aydınlarının ekonomik ve siyasal haklarını uygun kanunları kabul etme yoluyla korumak. Tarım işlerindeki devlet desteğini artırmak. Bununla birlikte, ülkenin Dünya Ticaret Örgütüne üye olacağını göz önünde bulundurarak, köy işlerine verilen sübvansiyonları artırmak ve köylerin sosyal altyapısını geliştirmek;

Genişletilmesi ve verimliliğini artırmaya yönelik, çalışma kabiliyeti olan köy nüfusunun amaçlı devlet programlarının oluşturulması yoluyla ekili alanlarda çalıştırılmasını gerçekleştirmek. Yüksek kaliteli tarım hayvanlarının sayısının artırılmasını, kooperatif tabanlı işleme sanayi ve hafif sanayinin, lojistik hizmetlerinin kurulmasını sağlamak;

Her köy sakininin, Anayasa hukuku temelinde garantilenmiş, tıbbi ve eğitim yardımına verilen hakkını kullanmasını sağlamak. Aynı zamanda, özel devlet programlarının yardımıyla köylerde sağlık ocakları, okullar ve özel mesleki ve teknik kursların açılmasını sağlamak. Köy halkı sağlıklı olmalıdır! ocuk ölümüne ve konjenital parkaslara (doğum sırasındaki bebeklerdeki anormal durum) hayır diyoruz! Köy gençliği, şehir çarşılarında dolanan kalabalık orduda yer almamalıdır, tam tersine onlar sağlıklı, eğitimli ve kendi memleketinde, toplumunda yerini bulabilecek derecede olmalıdır!

- Size göre Kazakistan'ın geleceği nasıl olacak?

Biz Kazakistan'ın, her köy ve kasabanın aydınlık geleceğine inanıyoruz!

Biz parti faaliyetlerinin halk tarafından destekleneceğine inanıyoruz!

Biz, hedeflenen görevleri, hep birlikte başaracağımızı umuyoruz!

Biz, Kazakistan'ın, tüm Kazakistan halkının gayretiyle, Avrasya'daki stratejik durumundan faydalanarak XXI. yüzyılın dünya toplumunda hak ettiği yeri alacağından eminiz!

Reklam 10

JSDP (Jalpiulttik Sotsial Demokratiyalık Partiya)

HANGİ PARTİYE OY VERİLMELİDİR?

Meclis seçimlerinin çoğunluk sisteminden orantılı sisteme geçilmesiyle siyasal partilerin siyaset karşısındaki sosyo-ekonomik sorumluluğu artmaktadır. Kazanan, Başbakan dâhil, hükümet kadrosunun oluşumunu etkin bir şekilde yönetebilir. Bu model, muhalefet ile iktidar partilerinin faaliyette bulunduğu birçok gelişmiş ülkenin pratiğine uymaktadır. Böyle model, gelişmiş orta sınıfın olduğu toplumlarda etkilidir. İktidar ve muhalefet partileri hakkındaki programlar her vatandaşın çıkarlarını dikkate aldığı gibi, bireysel vatandaş derneklerinin de çıkarlarını göz ardı etmemektedir. Bu durum toplum konsolidasyonunu (pekiştirmesini) ve onun istikrarlı gelişimini sağlar.

Parlamentonun particilik temelinde oluşturulması, parti programlarının rekabeti olasılığını ortaya atmaktadır. Bu doğrultuda seçmenlere gelecek milletvekillerinin listesi değil, halkın yaşam seviyesini yükseltmeye yönelik sosyo-ekonomik gelişme programı sunulmalıdır. Belli şahıslar değil, yaklaşımlar ile programların rekabet etmesi en önemli noktalardan biridir. Sadece hareketlerin gerçekçi programına sahip parti uzun vadeli başarıyı elde edebilir. Böyle bir çalışmanın hayata geçirilmesi devamlılık ile çalışkanlığı ister. Program sadece seçim sırasında değil, ülkedeki sosyo-politik ve sosyo-ekonomik durumlar göz önünde bulundurularak ayarlanmalıdır.

Bizim partimiz ÷lkedeki yolsuzluk ile kanunsuzluğun kökünden yok edilmesinden yanadır.

“÷lke savcılarının maddi ve sosyal güvenliğinin artırılması için ek önlemler hakkındaki” kanuna bağılı olarak Yargıtay Başkanı’nın maaşının %55-60’ını ilçe savcısı almaktaydı, bölge savcısı ise % 80’ini almaktaydı. Savcılar daha önceleri bölgelerdeki en yüksek maaşlı çalışanların içerisindeydi. Şimdi ise onların maaşı Yargıtay Başkanı’nın maaşından 5-6 kere düşüktür. Bu, ÷lkedeki yolsuzluğu yol açan başlıca nedenlerden biridir.

Bizim partimiz bu problemlerin farkındadır ve yolsuzluk dâhil, onları çözmek amacıyla mahkemelerin işleyişi için yeni mekanizmalar sunmaktadır.

Parti hedeflerinin arasında bir tek yolsuzlukla savaş yer almamaktadır, bu sadece onun başlıca amaçlarından biridir. JSDP, öğretmenler ve hastane çalışanları için layık maaştan yanadır, yaşlılar, gaziler ve arka işçiler için layık emekli maaşından, Kazakistanlılar için, özellikle yoksul aileler için uygun konuttan, köy ve şehir çocukları için uygun ve kaliteli eğitimden yanadır.

Biz, partimizin seçimleri kazandığı takdirde, halkımızın yaptığı seçimden pişmanlık duymayacağından eminiz. Bununla birlikte tarafımızdan sunulan teklif ve programların hayata geçirilmesi için elimizden geleni yapacağımıza dair söz veriyoruz.

Biz, ÷lkedeki adalet ve adil seçimlerden yanayız!